

Udviklingen i revisors nutidige og fremtidige rolle i mindre virksomheder som følge af implementeringen og udviklingen i online regnskabsprogrammer

The development in the auditor's current and future role in small sized businesses as a result of the implementation and development of online accounting programs

Udarbejdet af:
Sisse Bohm
Bobby Hallager Nielsen

Vejleder:
Jonas Gjoerup Larsen

Abstract

This master thesis examines how various online accounting programs have affected the auditor's role, in small sized businesses. Furthermore, the thesis examines how the future accounting tasks will be divided between auditors and online accounting programs.

Through empirical and analytical efforts, this thesis explores how auditors and the accounting programs see the development in the industry and what their expectations for the future are.

Empirical and theoretical approach

This master thesis is largely based on empirical studies, which is characterized by qualitative research and by using both the inductive and the abductive approach.

The empirical research consists of seven interviews. Five of which are with registered or authorized auditors whose client-bases consist of small sized businesses, and two of which are with the two largest online accounting programs in Denmark.

The aim and focus of the above-mentioned interviews are to explore, analyze, and discuss the future of the accounting-profession. Through the empirical findings, the thesis examines how tasks are divided between the auditors and the online accounting programs. Additionally, through the empirical data, the thesis examines which functions these programs plan to develop in the future and how this will impact the relationship between the businesses and their accountants.

The empirical studies will be supplemented by theory in the form of legislations. The combination of empirical data and theory, helps answering the thesis' problem statement and research questions.

New findings

The auditor's role in small sized businesses has undergone a process of change, initiated and continuously influenced by the development of the online accounting programs. The future role of the accountants will be as a value oriented advisor and not a bookkeeper or a controlling supervisor. Furthermore, the bookkeeping, VAT handling, and the annual report will be automated and simplified by the online accounting programs.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 – Indledning	4
Indledning	4
Problemfelt	5
Problemformulering	7
Afgrænsning	7
Læsevejledning	10
Kapitel 2 – Metode	12
Videnskabsteoretisk tilgang	12
Validitet og reliabilitet	13
Forforståelse og fordomme	15
Motivation	16
Metodisk fremgangsmåde	17
Dynamisk studie	17
Juridisk metode	18
Dataindsamlingsmetode	19
Interview	19
Findings	22
Kapitel 3 – Teori/lovgivning	23
Revisors rolle	23
Revisionspligt	24
Formålet med revision	25
Uafhængighed	26
Begrebsdefinitioner	29
Kapitel 4 – Analyse	31
Analysedel 1 - Det historiske perspektiv	32
Den historiske teknologiske ramme	33
Revisors historiske rolle	34
Delkonklusion for den historiske analyse af revisors rolle	53
Analysedel 2 - Det nutidige perspektiv	55
Den nutidige teknologiske ramme	55
Revisors nutidige rolle	57
Delkonklusion for analyse af revisors nutidige rolle	75
Analysedel 3 - Det fremtidige perspektiv	79
Fremtidige teknologiske ramme	80
Revisors fremtidige rolle	82
Delkonklusion for analysen af revisors fremtidige rolle	90
Kapitel 5 – Fortolkning	94
Teknologiske ramme	94
Bogføring og momsopgørelser	94
Årsafslutning	95
Rapportering om virksomhedens drift og performance	96
Rådgivning om overskudsdisponering og skat	97

Situationsbestemt rådgivning	97
Sammenfatning af vores forventninger og vurderinger	98
Kapitel 6 – Konklusion	99
Kapitel 7 – Perspektivering.....	103
Refleksion	103
Perspektivering.....	107
Litteraturliste	111
Bøger	111
Anvendt regulering.....	111
Hjemmesider:	112
Webkilder:	112
Artikler:.....	114
Bilagsoversigt:	115
Bilag 1: Interviewguide til respondentgruppen "revisorer"	116
Bilag 2: Interviewguide til respondentgruppen "online regnskabsprogrammer"	118
Bilag 3: Identifikation af ydelser i det historiske perspektiv	120
Bilag 4: Identifikation af ydelser i det nutidige perspektiv	121
Bilag 5: Revisor 2020 undersøgelse.....	123

Kapitel 1 – Indledning

Indledning

Der er sket en stor udvikling i revisors rolle hen over tid, hvilket blandt andet er sket som følge af lovreguleringer som for eksempel dereguleringen af Årsregnskabsloven i 2015, men også som følge af historiske begivenheder, såsom finanskrisen. Dereguleringen i 2015 indebar blandt andet ændringer til de eksisterende regnskabsklasser, hvor finanskrisen bidrog til et højere fokus på økonomi i virksomhederne og medførte dermed et forøget brug af revisors ikke-lovpligtige ydelser (Interview 1 - Claus Witt, 16.00).

Revisors rolle har været relativ bred i de mindre virksomheder i samfundet. Dels har der været et lovmæssigt krav for revision eller andre erklæringsafgivelser for virksomheder med en vis nettoomsætning, balancesum og antal ansatte, men der har også været en sum af mere assisterende, rådgivende og kontrollerende ydelser leveret af revisor. Revisor har dermed også leveret disse mere assisterende, rådgivende og kontrollerende ydelser til virksomheden, hvor det ikke har været et lovmæssigt krav, at de skulle ydes/leveres af revisoren.

Disse forskelligartede ydelser, som har indgået i revisors rolle, har derfor medført at revisor har haft en reviderende rolle i form af erklæringsafgivelse og udarbejdelse af årsrapporter, men også en assisterende, rådgivende og kontrollerende rolle i form af levering af ydelser, såsom regnskabsassistance, bogføring, indberetninger og værdiskabende- eller skattemæssig rådgivning. Denne "tredeling" af revisors rolle - assisterende eller kontrollerende part, rådgivende part og reviderende part - og dermed de forskelligartede ydelser, har været mulig for revisor at udføre i de mindre virksomheder i Danmark jf. Uafhængighedsbekendtgørelsen. Dog skal revisor være særlig påpasselig, da der ved udførelse af assisterende og kontrollerende ydelser, rådgivende ydelser og reviderende ydelser til samme virksomhed, kan forekomme en trussel mod revisors uafhængighed som følge af en risiko for "egenkontrol", jf. Uafhængighedsbekendtgørelsen § 6, stk. 1.

I starten af 2000'erne skete der en teknologisk udvikling inden for de mindre danske virksomheders regnskab og bogholderi. I 2001 blev et online regnskabsprogram E-conomic stiftet, hvilket nu muliggjorde, at virksomhederne kunne have deres regnskab og dertilhørende bogholderi online. Der er siden da kommet en række flere programmer på markedet, blandt andet regnskabsprogrammet Dinero, hvor det også er muligt for de mindre virksomheder at have deres bogholderi.

Denne teknologiske udvikling har medført, at det fænomen kaldet "pose-kunderne", som revisor førhen beskæftigede sig med, ikke længere er så udbredt. Dette skete som følge af, at de online regnskabsprogrammer kom på markedet, hvorefter virksomhederne nu kunne uploade deres bilag til programmet og have bogholderiet liggende online. Dette var i stedet for at gemme alle bilag fysisk i papirformat og derefter aflevere til revisor, som efterfølgende skulle indføre det i bogholderiet.

Som følge af den teknologiske udvikling er det blevet muligt for virksomhederne at komme tættere på deres regnskab, og dermed kan de løbende være med i bogholderiet og virksomhedens økonomi i modsætning til førhen, hvor det primært kun var revisor, som havde et overblik over regnskabet og normalvis kun årligt rapporterede til virksomhederne, hvordan det egentlig stod til.

Ud over at virksomhederne nu kan være med løbende i bogholderiet, så har den teknologiske udvikling også styrket revisors mulighed for at lave rapportering og analyser af virksomhedens drift, hvilket er med til at øge revisors evne til at rådgive virksomhederne. Dog er disse programmer ikke egnet til det større segment af virksomheder i Danmark, da disse har nogle mere særskilte behov. Programmerne henvender sig dermed til de mindre virksomheder, herunder både personselskaber og kapitalselskaber, men ikke virksomheder beliggende i "toppen" af regnskabsklasse B samt virksomheder i klasse C og D (Interview 7 - Dinero, 02.00 og interview 6 - E-conomic, 02.45).

Inspirationen til denne afhandlings emne bunder i, at der er sket en teknologisk udvikling inden for online regnskaber, som har været med til at påvirke revisors rolle i de mindre virksomheder i Danmark. Det findes især interessant at undersøge, hvorledes revisors rolle, og dermed revisors arbejdsopgaver, har ændret sig gennem tiden. Yderligere findes selve fremtiden for revisors rolle og virksomhedernes regnskabsmæssige opgaver specielt interessant at undersøge, da disse ikke alene kræver en teknologisk udvikling, men også en såkaldt "forandringslyst" fra virksomhedernes side (Interview 6 - E-conomic, 35.20 og interview 7 - Dinero, 40.30).

Problemfelt

De online regnskabsprogrammer såsom E-conomic og Dinero har muliggjort at virksomhederne kan have deres regnskab og dermed deres bogholderi online. Derudover har de gjort selve bogføringen mere brugervenlig for ikke regnskabskyndige. De har indtil nu dermed blandt andet gjort det muligt for virksomhederne selv at uploade deres bilag til bogholderiet samt integrere deres faktureringsdel i programmerne, hvilket også medfører, at dette kommer direkte ind i programmet. Som følge af alt det indtastede i regnskabsprogrammet så genererer programmerne også

rapporter såsom resultatopgørelsen, balancen og momsangivelser. Derudover arbejder programmerne på at simplificere og automatisere bogføringsarbejdet i en sådan grad for de mindre virksomheder, at der i fremtiden slet ikke vil være et behov for faglig viden og kompetencer for at foretage virksomhedens bogføring og udarbejdelse af regnskabet (Interview 6 - E-conomic, 1.02.05 og interview 7 - Dinero, 37.20).

Denne teknologiske udvikling rykker dermed flere af revisors hidtidige ydelser i de mindre virksomheder længere og længere væk fra revisor, da behovet for den faglige viden og de kompetencer, som revisor besidder inden for bogholderiet, momsen og regnskabet, ikke vil være nødvendige længere. Der eksisterer dermed en trussel for, at regnskabsprogrammerne vil gå ind og overflødiggøre revisor i forbindelse med blandt andet disse ydelser - den løbende bogføring og momsopgørelser.

Teknologien og den dertilhørende udvikling har dog også bragt revisor tættere på virksomheden, da den har styrket revisors mulighed for løbende rapportering og analyse af virksomhedens drift. Dette er derfor med til at styrke revisors rådgivningsrolle i de mindre virksomheder, hvorfor virksomhedernes efterspørgsel af revisors ydelser muligvis flytter sig mod de mere værdiskabende ydelser (Interview 7 - Dinero, 37.30).

Der er derfor tale om en udvikling i revisors rolle i de mindre virksomheder og en teknologisk udvikling i form af online regnskabsprogrammer med en vis grad af simplificering og automatisering. Det findes derfor relevant at undersøge, hvorledes revisors rolle har været historisk, herunder hvilke ydelser revisor har leveret til de mindre virksomheder førhen og samtidig undersøge, hvad revisors rolle indebærer på nuværende tidspunkt, som følge af den teknologiske udvikling. Yderligere findes det interessant at undersøge revisorernes og regnskabsprogrammernes forventninger og meninger om revisors fremtidige rolle i de mindre virksomheder og dermed komme med et analytisk funderet svar på, hvorledes fremtidens revisors rolle og situation vil se ud. Undersøgelsen vil dermed fokusere på at besvare spørgsmålene i nedenstående afsnit.

Problemformulering

Der vil i undersøgelsen blive fokuseret på at besvare nedenstående hovedspørgsmål/ problemformulering:

Hvordan har implementeringen af online regnskabsprogrammer påvirket revisors rolle i mindre virksomheder, samt hvilken indflydelse vil udviklingen i disse have på revisors rolle i fremtiden?

Med udgangspunkt i de enkelte komponenter i ovenstående hovedspørgsmål og problemfelt er der opstillet en række researchspørgsmål, hvilke ved hjælp af en dybdegående empirisk undersøgelse og analyse heraf, vil muliggøre en besvarelse af hovedspørgsmålet for undersøgelsen. Der kan således opstilles følgende researchspørgsmål for undersøgelsen:

- 1. Hvad indebærer revisors rolle i de mindre virksomheder før implementeringen af online regnskabsprogrammer?*
- 2. Hvad indebærer revisors rolle i de mindre virksomheder efter implementeringen af online regnskabsprogrammer?*
- 3. Hvilke af revisors tidligere ydelser vil i fremtiden være simplificerede eller automatiserede af regnskabsprogrammerne?*
- 4. Hvad vil revisors rolle indebære i de mindre virksomheder i fremtiden?*

Afgrænsning

Denne afhandling vil omhandle revisors rolle i de mindre virksomheder i Danmark, hvilket indebærer virksomheder i regnskabsklasse A samt op til et vist niveau i regnskabsklasse B. Dermed vil der afgrænses fra virksomheder i klasse C (mellemstore virksomheder) og D (børsnoterede- og statslige aktieselskaber) samt fra de virksomheder, der er beliggende i den øvre del af klasse B, hvor det ikke vil være fordelagtigt at benytte online regnskabsprogrammer som Dinero og E-conomic pga. virksomhedens størrelse og kompleksitet.

De mindre virksomheder, som afhandlingen vil omhandle, vil dog ikke blive behandlet opdelt efter regnskabsklasse, men i stedet blive anset som et samlet segment og dermed behandles under ét. Vi er dog opmærksomme på, at der i segmentet - *mindre virksomheder* - kan være forskel på behovet og efterspørgslen af ydelser fra revisor, afhængig af, hvor i segmentet virksomheden er beliggende, men det vurderes, at dette blot vil have betydning for hyppigheden af udførelsen af ydelserne og ikke afgørende for revisors rolle som helhed. Der vil derudover i undersøgelsen heller

ikke blive behandlet selve udviklingen i segmentet, heri menes der i forhold til antallet af virksomheder samt den regnskabsklasse-mæssige fordeling af disse. Som følge af begrænsningen vil de lovmæssige krav for udarbejdelse af årsrapporter og årsregnskaber ej heller blive behandlet.

Yderligere vil der i undersøgelsen blive afgrænset fra at beskæftige sig med ikke registrerede eller statsautoriserede revisorer samt fra bogholdere. Dermed vil undersøgelsen og empirien kun omhandle de registrerede og statsautoriserede revisorer i Danmark, som har ret til at afgive erklæringer. Disse erklæringsafgivere vil blive anset under ét og blive betegnet som "revisor" i afhandlingen.

Der vil være afgrænset fra direkte at undersøge og behandle de opgaver, som jf. lovgivningen, kun er mulige for revisor at udføre. Herunder menes der erklæringsafgivelser såsom revision, udvidet gennemgang, review og øvrige assistanceerklæringer. Denne afgrænsning er foretaget, da der er forskel i de lovmæssige krav for virksomhederne i segmentet "mindre virksomheder", da de lovmæssige krav afhænger af, om den enkelte virksomhed er revisionspligtig, samt hvilken regnskabsklasse virksomheden tilhører. Derudover er afgrænsningen også foretaget, da det ikke er ydelser, som andre end revisor kan udføre og derfor ikke nærmere relevant i forhold til afhandlingens undersøgelse. Yderligere vil der blive afgrænset fra de opgaver og ydelser, som revisor leverer, som ikke direkte vedrører virksomhedens drift. Herved menes der ydelser, som vedrører ejerkredsen af virksomheden f.eks. skattemæssige opgaver for ejerkredsen eller assistance i forbindelse med den udvidede selvangivelse.

Det er i undersøgelsen valgt kun at beskæftige sig med online regnskabsprogrammer, som henvender sig til ovenfor definerede segment - mindre virksomheder i Danmark. Der afgrænses dermed fra at behandle, herved både analytisk og empirisk, andre online regnskabsprogrammer, som henvender sig til de større virksomheder eller virksomheder med andre behov end dem programmerne E-conomic og Dinero kan understøtte. Herunder afgrænses der også fra revisionshusenes egne programmer, f.eks. Deloitte's interne regnskabsprogram eller CaseWare.

Der vil i undersøgelsen kun være indsamlet empiri fra regnskabsprogrammerne Dinero og E-conomic, da disse er de førende på det danske markedet og dermed antages at give et fyldestgørende billede af markedet for online regnskabsprogrammer til de mindre virksomheder i Danmark. Der afgrænses derfor fra at indsamle empiri fra de andre udbydere af online regnskabsprogrammer til mindre virksomheder, såsom Billy's Billing og Simpelt regnskab, da disse

vurderes at udgøre en lille del af markedet, hvor Dinero og E-conomic er markedslederne og derfor de dominerende udbydere.

Foruden ovenstående afgrænsning af empiriindsamlingen vil der også afgrænses fra at foretage en dybdegående empirisk undersøgelse af revisors rolle historisk og af den historiske teknologiske situation. Den historiske udvikling for både det teknologiske og for revisors rolle vil være underbygget dels af primær data fra empiriindsamling og sekundær data i form af relevant litteratur og lovgivning. Dog vil afhandlingens empiriske undersøgelse primært fokusere på den nutidige situation og fremtidige forventninger til revisors rolle i virksomhedssegmentet samt i forhold til den teknologiske udvikling. Dermed vil den empiriske undersøgelse også bidrage til en vurdering af revisors fremtidige rolle i segmentet og dermed muliggøre en besvarelse af afhandlingens hovedspørgsmål.

I empiriindsamlingen er det blevet tydeligt, at den teknologiske udvikling inden for regnskab har været i gang i mange år og dermed er en kompleks faktor. Der vil derfor i forhold til de online regnskabsprogrammer være foretaget en tidsmæssig afgrænsning, da der ikke vil blive foretaget en dybdegående undersøgelse af den periode, fra hvor programmerne blev stiftet og indtil det tidspunkt, de fik fodfæste på markedet. Dermed er det fra programmerne var implementeret på markedet for mindre virksomheder, samt den fremtidige forventning og fortsatte udvikling af disse, som vil blive behandlet i afhandlingens empiriindsamling og analyse.

Da virksomhedssegmentet for undersøgelsen er afgrænset til de mindre virksomheder i Danmark og dermed også til revisors rolle i dette segment, vil der derfor også blive afgrænset til Danmark i forhold til de online regnskabsprogrammer. Det er dermed revisors nuværende og fremtidige rolle i segmentet i Danmark som følge af regnskabsprogrammerne i Danmark, som vil blive behandlet i afhandlingen.

Derved afgrænses der fra E-conomics udenlandske forretning og aktiviteter og dermed vil det kun være deres danske forretning, som vil blive undersøgt i forbindelse med besvarelsen af afhandlingens hovedspørgsmål. Det er dog tydeligt, at Danmarks generelle teknologiske udvikling har rødder i udlandet, hvorfor det vil være aktuelt at inddrage udlandet i forbindelse med en perspektivering.

For at besvare afhandlingens hovedspørgsmål vil der være tale om en 3-leds opgave. De tre led vil henholdsvis være virksomhederne, revisorerne og regnskabsprogrammerne, hvorfor der

afgrænses fra at inddrage offentlige instanser, som i sidste ende modtager regnskabsmaterialet, herunder SKAT og Erhvervsstyrelsen. Empiriindsamlingen vil dog kun omhandle revisorerne og regnskabsprogrammer, hvorfor virksomhederne ikke direkte vil blive undersøgt. Denne afgrænsning er foretaget, da det vurderes, at revisoren og programmernes udsagn er fyldestgørende i forhold til at belyse, hvilke opgaver og ydelser det er, som de mindre virksomheder efterspørger eller har behov for. Derudover begrundes denne afgrænsning også ud fra en vurdering af virksomhedernes faglige viden om, hvorvidt programmernes funktioner er fyldestgørende eller ej, herunder i forhold til lovgivningen, men også en faglig vurdering af risikoen for fejl i regnskabet, hvilket det vurderes, at revisor og regnskabsprogrammerne vil være bedre til at belyse. Dermed er det revisor og regnskabsprogrammerne, som vil kunne bidrage med en faglig vurdering af, hvorvidt revisors rolle som assisterende og kontrollerende part, rådgivende part eller reviderende part allerede er- eller i fremtiden vil blive ændret.

Læsevejledning

For at skabe et overblik og dermed øge læsevenligheden i afhandlingen, følger denne læsevejledning. Vejledningen vil klarlægge afhandlingens opbygning.

I kapitel 2 redegøres der for de videnskabsteoretiske metodevalg, hvilke har bevirket til indsamlingen af empiri samt tilgangen og anvendelsen af det indsamlede data. Kapitlet vil derfor omhandle de videnskabsteoretiske overvejelser og metoder, som udgør undersøgelsesdesignet for dataindsamlingen og anvendelsen af dette.

Kapitel 3 vil præcisere den lovgivende "teori" vedrørende regnskabsklasser, revisors rolle, revisionspligt, formålet ved revision og andre erklæringsstandarder. Dertil vil kapitlet også omhandle nærmere præcisering af segmentet - *mindre virksomheder*. Der vil herunder også indgå definitioner af ord og begreber, således at der ikke vil opstå forståelsesproblemer undervejs i undersøgelsen.

I kapitel 4 analyseres den empiriske undersøgelse, hvilket foretages ud fra de teoretiske og metodiske valg, som blev truffet i de foregående kapitler. Analysen vil fokusere på observationerne og resultaterne af de afholdte interviews, og dermed opnå forståelse vedrørende udviklingen i revisors rolle, samt ny viden om forventningerne til revisors rolle i fremtiden for mindre virksomheder i Danmark. Analysen vil være opdelt i tre dele, hvor hver del vil omhandle en specifik tidsmæssig periode for udviklingen i revisors rolle.

I kapitel 5 inddrages vores meninger og holdninger til vurdering af sandsynligheden for de forventninger som blev fremlagt i kapitel 4. Vores perspektiv vil fundere på fakta fra den benyttede empiri i analysen i kapitel 4, samt på vores fordomme og forforståelser.

I Kapitel 6 konkluderes der endegyldigt på afhandlingens hovedspørgsmål på baggrund af resultaterne fra analysen og vurderingerne i fortolkningskapitlet.

Kapitel 7 omhandler refleksioner vedrørende metodevalgets indvirkning på undersøgelsen, samt hvorledes denne kunne have været suppleret. Yderligere vil kapitlet også omhandle en perspektivering til tendenser i regnskabs- og revisionsbranchen, hvor teknologien og den dertilhørende udvikling inden for regnskabsprogrammer og den generelle automatisering vil være i fokus.

Kapitel 2 – Metode

I dette kapitel vil den videnskabsteoretiske tilgang for besvarelsen af afhandlingens hovedspørgsmål blive præciseret. Den videnskabsteoretiske tilgang og refleksionerne om denne vil bidrage til, hvilket undersøgelsesdesign der vil blive benyttet i undersøgelsen. Derudover vil metoden og tilgangen også medføre, hvorledes den indsamlede empiri vil blive anvendt analytisk i undersøgelsen.

Videnskabsteoretisk tilgang

Den videnskabsteoretiske tilgang for afhandlingens undersøgelse vil fokusere på at opnå en forståelse af problemfeltet i afhandlingen. Ved fastlæggelsen af den videnskabsteoretiske tilgang, vil det være en forudsætning at få den overordnede videnskabsteoretiske erkendelsesramme defineret samt foretage de metodiske valg (Voxted 2011, s. 40-42).

Som nævnt i problemfeltet vil afhandlingen undersøge, hvorvidt der er sket en udvikling, og hvordan denne har været i revisors rolle i mindre virksomheder i Danmark, men også hvorledes revisors rolle vil se ud i fremtiden i dette segment. For at kunne besvare afhandlingens hovedspørgsmål er det nødvendigt at foretage en empirisk undersøgelse og analyse af de forskellige tidsperioder for udviklingen i revisors rolle.

Undersøgelsen af den historiske og nutidige udvikling i revisors rolle vil blive foretaget ud fra en neopositivistisk tilgang, da epistemologien - erkendelsen af virkeligheden - er modificeret objektiv samt indebærer en eksperimentel/manipulerende metodologi (Voxted, s. 56). Herudover vil der i undersøgelsen af revisors fremtidige rolle for de mindre virksomheder, blive anvendt en konstruktivistisk tilgang, da epistemologien - erkendelsen af virkeligheden - er subjektiv, hvorfor metodologien vil være kompleks (Voxted, s. 57). De videnskabsteoretiske tilganges påvirkning af undersøgelsens design vil blive yderligere uddybet nedenfor.

Neopositivismen er en metodisk tilgang, som vil komme til udtryk i undersøgelsen i forbindelse med det historiske og nutidige billede af revisors rolle. Her vil tilgangen medføre, at der vil opnås en erkendelse, som vil komme så tæt på virkeligheden, som det er menneskeligt muligt - modificeret objektiv. Dermed vil tilgangen medføre, at der stræbes efter at komme så tæt på det objektive ideal som muligt, da det i praksis ikke vil være realistisk at opnå dette ideal på grund af,

at menneskets følelser og værdier ikke vil kunne elimineres. Derudover vil den neopositivistiske tilgang også indebære en modificeret metodologi, som medfører, at undersøgelsen skal foregå under "naturlige forhold" i modsætning til kontrollerede forsøg, hvilket kommer til udtryk i empiriindsamlingen. (Voxted, s. 56)

Konstruktivismen vil som metodisk tilgang i afhandlingen være aktuel i forhold til undersøgelsen af revisors fremtidige rolle. Ved denne tilgang vil der ikke være en eksakt sandhed om virkeligheden, dermed er epistemologien subjektiv, da virkeligheden er noget, der bliver konstrueret gennem fortolkninger, som bygger på den enkeltes forudsætninger, holdninger og værdier. Ved denne tilgang vil forskeren interagere med det undersøgte, hvilket derfor vil medføre en subjektivitet, hvorfor metodologien vil være kompleks som følge af samspillet mellem forskeren og det undersøgte.

Valget af den neopositivistiske og konstruktivistiske tilgang til at besvare afhandlingens hovedspørgsmål vil dermed indebære, at empiriindsamlingen vil foregå under naturlige forhold og ikke i kontrollerede forsøg. Yderligere vil undersøgelsen for revisors historiske og nutidige rolle være så objektiv som muligt, hvor objektiviteten vil blive styrket ved, at vi kortlægger vores fordomme og forforståelser inden for det undersøgte felt, således at disse vil blive lagt fra os, og vi vil lade empirien tale for sig selv. Dog vil vores fordomme og forforståelser være aktuelle i forbindelse med afhandlingens undersøgelse af revisors fremtidige rolle, hvorfor denne tilgang vil anses som værende subjektiv, da denne del af undersøgelsen vil bygge på fortolkninger fra os og fra respondenterne i empirien.

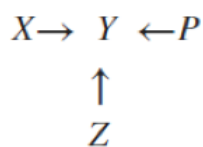
Gennem de videnskabsteoretiske overvejelser kan der nu udarbejdes et undersøgelsesdesign, som vil understøtte undersøgelsens formål, som indebærer at opnå en forståelse og erkendelse vedrørende udviklingen og fremtiden for revisors rolle i mindre virksomheder.

Validitet og reliabilitet

For at sikre, at validiteten af undersøgelsen er høj, er det afgørende, at indsamlingen af empiri og anvendelsen af denne foretages med gyldighed og relevans for øje. Der vil derfor i undersøgelsen være bestræbt på at opnå en så høj som muligt overensstemmelse mellem det teoretiske- og empiriske begrebsplan samt opnå en empirisk begrebs-/variabeludvalg som muligt, hvilket tilsammen er defineret som *definitionsvaliditet* (Andersen, 2013, s. 83). Definitionsvaliditeten i undersøgelsen vil blive styrket, da der vil blive foretaget en klar definition af de teoretiske begreber, som indebærer den gældende lovgivning inden for revision og regnskab, men også ved, at de

operationelle variabler vil blive defineret. De operationelle variabler i undersøgelsen vil være valgt og defineret ud fra at muliggøre besvarelsen af afhandlingens hovedspørgsmål. Derved er der tale om *sideordnede variabler*, da revisors rolle (Y) bliver påvirket af både den teknologiske udvikling (X), lovgivningens udvikling (Z) og af virksomhedens behov (P). Sammenhængen mellem de 4 variabler er illustreret neden for i figur 2.1 (Andersen, 2013, s. 94):

Figur 2.1

Kilde: Egen tilvirkning, med inspiration fra *Den skinbarlige virkelighed*, Andersen, 2013, s. 94.

De fire ovenstående variabler vil blive empirisk underbygget med relevans og gyldighed for øje, dog vil det være variabel Y - revisors rolle - som er den dominerende i undersøgelsen. Den empiriske data vil primært være interviewbaseret, men også være baseret på retskilder og anden relevant litteratur. Der vil herunder også være fokus på reliabiliteten, også defineret som *pålideligheden*, af de operationelt definerede variable og den registrerede/tabulerede data (Andersen, 2013, s. 84).

Reliabiliteten i undersøgelsen vil indebære, hvor præcist det undersøgte vil være målt, herunder konsistensen og troværdigheden af resultatet (Kvale og Binkmann, 2009, s.271). Herunder er det selve målemetoden og måleinstrumentet, som vil have indflydelse, hvorfor det, som tidligere beskrevet, er aktuelt at få defineret de operationelle variabler for at besvare afhandlingens hovedspørgsmål, men også at få sikret reliabiliteten af den registrerede/tabulerede data.

Målemetoden og måleinstrumentet vil, som tidligere beskrevet, bestå primært af kvalitativ data i form af interviews, hvor data vil bestræbes på, så vidt muligt at være fri for unøjagtigheder. Dermed vil reliabiliteten i undersøgelsen blive styrket ved, at der i dataindsamlingen vil være fokus på de operationelle variabler - revisors rolle, den teknologiske udvikling og den lovmæssige udvikling - hvilket vil fremgå i informantsegmenteringen samt den præcise, og så vidt mulige objektive, registrering og kodning af empirien.

Ud fra ovenstående overvejelser vedrørende definitionsvaliditet og reliabilitet i forhold til afhandlingens undersøgelse, vil der være tale om valid data, hvorved det vurderes, at kvaliteten af undersøgelsen er høj.

Forforståelse og fordomme

Da undersøgelsens formål er at besvare afhandlingens hovedspørgsmål med valid data, vil det i vidensproduktionsprocessen være essentielt at få kortlagt de fordomme og forforståelser, vi har, inden for genstandsfeltet. Der vil derfor i dette afsnit blive redegjort for disse forforståelser, antagelser og fordomme, der vil have en indvirkning på tilgangen og dermed den videnskabsteoretiske metode til undersøgelsen.

Vores forforståelse, antagelser og fordomme vil derfor være den kontekst, som undersøgelsen vil udspringe fra og dermed bidrage til forståelsen af afhandlingens problemfelt - den historiske udvikling i revisors rolle samt forventninger til den fremtidige rolle i mindre virksomheder i Danmark.

Det skal indledningsvis fremhæves, at Sisse arbejder i det online regnskabsprogram *Dinero*, hvor hun yder online bogholderiassistance samt programrelateret hjælp, hvorfor hun vil have en viden omkring programmernes funktioner, brugernes adfærd samt eventuelle udfordringer, som forekommer i forbindelse med brugen af programmerne. Derudover er Sisse i sit arbejde også i kontakt med revisorer, som har deres klienters regnskab i programmet, og derfor haves der også en forforståelse for revisorernes holdning og brug af programmet.

Foruden dette skal det også fremhæves, at Bobby arbejder i en regnskabsvirksomhed, hvor han primært yder bogholderiassistance for klienter, som har deres regnskab i E-conomic, hvorfor han også har en forforståelse inden for genstandsfeltet.

Denne baggrundsviden og dette kendskab inden for undersøgelsens felt, fra både Bobby og Sisse, inkluderer også en fordom vedrørende revisorernes begejstring for klienternes brug af disse programmer. Fordommen kan defineres som "*Output bliver ikke bedre end input*", hvorved der menes, at det der kommer ud af programmerne, herved menes rapporter osv., ikke er bedre end det, der kommer ind i programmet, dvs. selve bogføringen af virksomhedens posteringer.

I udstrækning af Sisses forforståelse er der endnu en fordom om, at de mindre virksomheder i Danmark i stor udstrækning vil få deres bogholderi automatiseret og dermed antages det, at der i fremtiden vil være et minimalt behov for bogholderiassistance fra revisor. Hvorimens Bobby har en fordom om, at automatiseringen og simplificeringen af bogføringen kun delvist vil overflødiggøre revisor, da det antages, at revisor stadig vil have en rolle i forbindelse med kontrollerende ydelser såsom at tjekke bogføringen i forbindelse med momsindberetninger og regnskabsafslutning.

Disse forforståelser, fordomme og antagelser vil derfor tilsammen udgøre vores kontekstuelle fortolkningshorisont, hvilket vi vil være opmærksomme på i vores empiriindsamling og analyse af data, hvorfor det stadig vil resultere i valid data og dermed en valid undersøgelse (Kvale og Binkmann, 2009, s. 69).

Motivation

Årsagen til, at vi i denne afhandling finder det interessant at undersøge udviklingen i revisors rolle, både historisk og nutidigt, bunder i vores uddannelsesvalg. Da vi begge læser Cand.merc.aud og dermed forventer at blive revisorer inden længe, finder vi det aktuelt at belyse, hvorledes revisors rolle har udviklet sig fra før de online-regnskabsprogrammer blev en del af revisors arbejdsgang, samt hvorledes situationen er på nuværende tidspunkt. Derudover finder vi det især interessant at undersøge, hvor den teknologiske udvikling forventes at bringe regnskabsprogrammerne hen, da dette vil have stor indflydelse for revisors rolle i fremtiden.

Foruden vores uddannelsesvalg, så er vores emnevalg for afhandlingen også begrundet i vores nuværende jobsituation, da vi begge arbejder med bogholderiassistance for de mindre virksomheder i Danmark. Som følge heraf har Bobby et godt indblik i bogholderens og virksomhedernes arbejdsgange, mens Sisse har en viden om virksomhedernes bogholderimæssige arbejdsgange, men også om online regnskabsprogrammernes funktioner og fremtidige udviklingsplaner.

Motivationen for afhandlingens emne er derfor specielt aktuel for vores fremtid på arbejdsmarkedet, hvorfor vi finder det særligt interessant at undersøge revisors fremtidige rolle i de mindre virksomheder.

Metodisk fremgangsmåde

I undersøgelsen vil der i det empiriske arbejde benyttes en induktiv tilgang i forbindelse med analysen af revisors historiske rolle samt den nuværende situation. Derudover vil der i undersøgelsen også blive arbejdet ud fra en abduktiv tilgang i forhold til den fremtidige rolle, som revisor vurderes at få i de mindre virksomheder.

Den induktive tilgang til empirien forekommer i første og anden del af analysen, og vil komme til udtryk ved, at der vil dannes en sammenfattende opfattelse ud fra empirien (Andersen, 2013, s. 35). Det er dermed empirien, som er det styrende element, hvorfor det i undersøgelsen vil være de foretagne interviews, som vil muliggøre en så præcis analyse af udviklingen og forholdene som muligt. Dette vil dermed bidrage til en besvarelse af afhandlingens hovedspørgsmål og problemfelt.

Den abduktive tilgang til empirien vil først forekomme i tredje og sidste del af analysen, som omhandler revisors fremtidige rolle i de mindre virksomheder i Danmark. Denne tilgang vil indebære, at der på baggrund af empirien vil dannes fortolkninger og vurderinger for den del af afhandlingens hovedspørgsmål, som vedrører revisors fremtidige rolle. Disse fortolkninger og vurderinger vil i analysen blive antaget som mulige bud på problemstillingen fra afhandlingens problemfelt, hvorfor den abduktive tilgang vil medføre, at der udledes en ny viden og dermed bidrage til besvarelse af afhandlingens hovedspørgsmål (Webkilde 1).

Der vil dermed være tale om en metodisk fremgangsmåde, som vil kombinere den induktive og abduktive tilgang, hvor de hver vil bidrage til undersøgelsen. Kombinationen af de to tilgange vil indebære, at de supplerer hinanden, således at delkomponenterne i afhandlingens hovedspørgsmål alle kan besvares.

Derudover vil undersøgelsens undersøgelsesdesign være et dynamisk studie, hvilket vil blive uddybet i nedenstående afsnit.

Dynamisk studie

Som nævnt i indledningen og problemfeltet er det udviklingen af revisors historiske, nutidige og fremtidige rolle, som vil blive undersøgt i afhandlingen. Der er derfor tale om en undersøgelse, som vil behandle en tidsmæssig udstrækning af udviklingen i revisors rolle, hvorfor der er tale om et undersøgelsesdesign af typen *dynamisk studie* (Andersen, 2013, s. 115).

I det dynamiske studie vil der blive anvendt både primær- og sekundær data til at undersøge de forskellige tidsperioder i udviklingen (Andersen, 2013, s. 115). Inden for det dynamiske studie er der forskellige typer, hvor typen afhænger af det forløb, der skal undersøges - altså den tidsmæssige periode.

I denne afhandling vil det være en kombination af det dynamiske studies typer - *Tidsrækkestudier* og *Bagudrettede* forløbsstudier - som vil blive benyttet (Andersen, 2013, s. 115). Kombinationen af de to typer af dynamiske studier, vil som undersøgelsesdesign underbygge undersøgelses formål, da der er tale om en udvikling i revisors rolle over tid. De to typer vil skabe et undersøgelsesdesign, som både bygger på sekundær og primær data for, hvorledes revisors rolle og dermed ydelser og arbejdsopgaver har rykket sig over tid - historisk og nutidig, hvorefter der vil komme en vurdering af revisors fremtidige rolle.

Undersøgelsen vil blive styrket af at benytte de to designs, da der ved det *Bagudrettede forløbsstudie* bliver benyttet primær data (interviews) til det historiske og nutidige billede, hvilket kan indeholde erindringsfejl, da informanten kan huske forkert eller ubevidst agerer fornufts-/rationaliseringsbetonet (Andersen, 2013, s. 116). Denne udfordring ved undersøgelsesdesignet - *Bagudrettede forløbsstudie* - vil blive reduceret ved, at der også benyttes designet *Tidsrækkestudier* til undersøgelsen. Dette design anvender primært sekundærdata til at undersøge udviklingen over tid, hvorfor eventuelle fejlerindringer fra informanterne i den primære data ikke vil påvirke undersøgelsens validitet.

Det dynamiske studie vil dermed blive dannet ud fra en opnåelse af forståelse og erkendelse af den tidsmæssige periode, hvorved det vil være analysen, som har indflydelse på besvarelsen af afhandlingens hovedspørgsmål. Derfor vil kombinationen af den neopositiviske- og konstruktivistiske tilgang til det dynamiske studie muliggøre en gyldig og endelig forståelse omkring udviklingen i revisors rolle i de mindre virksomheder i Danmark.

Juridisk metode

I afhandlingen vil det være en nødvendighed at få fastlagt gældende ret i forbindelse med fastlæggelsen af rammerne for revisors rolle i mindre virksomheder, samt de relevante krav lovgivningen stiller til virksomhederne. Der er dermed tale om den retsdogmatiske metode, da det er denne metode, som inden for det retsvidenskabelige område vil finde frem til gældende ret (Tvarnø og Ruth, 2014, s. 30).

Der vil i undersøgelsen dermed blive anvendt gældende lovgivning, herunder også den historiske udvikling i lovgivningen som f.eks. som følge af ændringerne af Årsregnskabsloven i 2015, som retskilder. Dermed vil reguleringen og de dertilhørende krav, i forbindelse med de mindre virksomheders regnskaber og brug af revisor, bidrage til undersøgelsen, dog vil det primære data være det styrende i undersøgelsen. Der vil derfor blive henvist til relevant lovgivning, når dette findes bidragende til afhandlingens besvarelse af hovedspørgsmålet. Derudover vil der blive redegjort for lovgivning, der er relevant for undersøgelsen i kapitel 3. Endvidere vil den del af lovgivningen, der har indflydelse på revisors ydelsesomfang, blive uddybet i analysen.

Dataindsamlingsmetode

Ud fra de videnskabsmetodiske refleksioner og valget af undersøgelsesdesign kan dataindsamlingsmetoden nu specificeres.

Dataindsamlingsmetoden for undersøgelsen vil omfatte kvalitativ metode, hvor empirien vil blive benyttet til at sikre en valid og repræsentativ undersøgelse. Dermed vil undersøgelsen være i stand til at besvare afhandlingens hovedspørgsmål ved at undersøge og analysere sammenhængen mellem de fire variabler (sideordnede variabler) - revisors rolle, den teknologiske udvikling den lovmæssige udvikling og virksomhedens behov - hvorved der vil generere ny viden. I det følgende beskrives de metodiske overvejelser i forhold til tilgangen af den kvalitative dataindsamling, hvilket vil være i form af interviews.

Interview

De foretagne interviews i forbindelse med undersøgelsen vil være karakteriseret som dybdeinterviews, da der er tale om direkte og personlige interviews med den enkelte respondent (Voxted, 2011, s. 186).

De foretagne interviews er foretaget med undersøgelsens formål for øje, hvorfor det er respondenternes opfattelse og holdning til revisors rolle set historisk, nutidigt og fremtidigt, som vil være i centrum. Dermed er det først og fremmest interviewets formål at opnå en erkendelse af den enkelte respondents forståelse (*intrasubjektivitet*) og dermed indsamle informationer om respondentens livsverden ud fra hans egne perspektiver (Kvale og Binkmann, 2009, s. 45). I takt med at der gennemføres flere interviews af respondenter inden for samme "gruppe" - revisorer eller regnskabsprogrammer - vil der genereres en fælles forståelse (*intersubjektivitet*) af det undersøgte, hvorfor tilgangen for dataindsamlingen er fænomenologisk (Voxted, 2011, s. 187).

De planlagte interviews i undersøgelsen er af den *semistrukturerede* type, da der før interviewene vil være lavet en interviewguide med planlagte emner og spørgsmål, mens der undervejs i interviewene vil blive suppleret med spørgsmål på baggrund af den viden og de erkendelser, der opnås undervejs i interviewet. Der stilles således ikke spørgsmål ud fra de svar, som er fremkommet i tidligere interviews. De to udarbejdede interviewguides vil være vedlagt som bilag til afhandlingen og kan dermed findes i bilag 1 – Interviewguide til respondentgruppen "revisorer" og bilag 2 – Interviewguide til respondentgruppen "online regnskabsprogrammer".

De valgte respondenter til undersøgelsen er valgt på baggrund af afhandlingens hovedspørgsmål og problemfelt, således at denne vil kunne afdækkes og besvares. Der er dermed indsnævret til to grupper af respondenter, som vil belyse udviklingen i revisors rolle både historisk, nutidigt og i fremtiden.

Valg af respondenter:

- Statsautoriserede og registrerede revisorer:
 - Claus Witt fra revisionsfirmaet Claus Witt
 - Niels-Ole Ellegaard fra revisionsfirmaet Niels-Ole Ellegaard
 - Lars Steinbach fra revisionsfirmaet TimeGruppen
 - Gert Hunosøe fra revisionsfirmaet TimeGruppen
 - Peter Benkjer fra revisionsfirmaet Brandt revision og rådgivning
- Online regnskabsprogrammer
 - Dinero Regnskabsprogram ApS - David Andersen, Produktdirektør
 - E-conomic A/S - Christian Ettrup, Development Director

De ovenfor nævnte respondenter er udvalgt, da de vurderes at besidde viden inden for undersøgelsens problemfelt. Herunder er der tale om både udviklingen i revisors rolle, men også den teknologiske udvikling inden for regnskabsprogrammerne. Det antages derfor, at de valgte respondenter er *eksperterne* inden for det felt, som afhandlingen undersøger, hvorfor repræsentationen vurderes for værende fyldestgørende, og det vil derfor være muligt at foretage inferens. Ved inferens skal forstås, at vi på grundlag af ovenstående population vil generalisere og dermed udtale os om totalpopulationen (Andersen, 2013, s. 111). Det skal dog siges, at de valgte respondenter i gruppen *Online regnskabsprogrammer* er foretaget ud fra en vurdering af, hvilke programmer, der er de dominerende på markedet for de mindre virksomheder i Danmark. Dermed er antallet af respondenter i gruppen *online regnskabsprogrammer 2*, hvor antallet af respondenter

i gruppen *revisorer* er 5, hvilket vurderes som en populationsstørrelse, der er i overensstemmelse med afhandlingens formål.

Det skal dog siges, at populationsstørrelsen for gruppen *revisorer*, vurderes som værende repræsentativ, da det blev tydeligt i de foretagne interviews, at de i stor grad var af samme holdning til den teknologiske udvikling og havde samme meninger og forventninger for revisors nuværende og fremtidige rolle. Der blev dog i forbindelse med empiriindsamlingen taget kontakt til 50 revisionsvirksomheder, hvoraf kun 10% af disse var interesserede i at deltage. Populationsstørrelsen for gruppen "revisorer" vurderes ud fra ovenstående at være repræsentativ og fyldestgørende i en sådan grad, at det er muligt at foretage generalisering ud fra empirien og dermed udtale os om totalpopulationen.

De førnævnte interviews er foretaget på baggrund af forud udarbejdede interviewguides - én til hver gruppe af respondenter. Der er derfor for respondenterne i gruppen *Revisorer* udarbejdet en enslydende interviewguide, hvor der undervejs i interviewet tages højde for den enkelte virksomhed og respondentens position. Det samme er gældende for respondenterne i gruppen *Online regnskabsprogrammer*, hvor der også er en enslydende interviewguide, hvor der i interviewet tages højde for den enkelte virksomheds program, dets funktioner og respondentens position.

De syv interviews rækkefølge i dataindsamlingen er foretaget ud fra en vurdering af, hvorvidt respondenterne kunne bidrage med relevant baggrundsviden til de efterfølgende interviews. Derfor er de fem interviews med revisorerne foretaget først, hvorefter de to interviews med regnskabsprogrammerne er foretaget. Det er derfor essentielt for undersøgelsen at overveje interviewrækkefølgen, da formålet med interviewene i de to grupper ikke var enslydende.

Interviewene med revisorerne har til formål at bidrage med viden omkring revisors historiske og nutidige rolle i mindre virksomheder. Derudover er formålet også at opnå en forståelse for deres forventninger og erkendelser vedrørende revisors fremtidige rolle. Interviewene med de online-regnskabsprogrammer har til formål at kortlægge, hvem regnskabsprogrammerne henvender sig til, hvilke funktioner der allerede er, og i fremtiden vil blive implementerede i regnskabsprogrammerne, samt i hvilket omfang de forventer at overflødiggøre revisor i fremtiden.

Anvendelsen af den kvalitative data i undersøgelsen vil ske gennem selektering og efterfølgende udvælgelse af udsagn/citater, for dermed at bidrage bedst muligt til undersøgelsens besvarelse af afhandlingens hovedspørgsmål.

Findings

Analysens validitet vurderes at være god, da undersøgelsens data belyser dens problemfelt. Yderligere er undersøgelsens konklusioner udarbejdet ud fra det data, der er indsamlet, hvor vores forforståelse og fordomme er blevet kortlagt. Dermed er vores forforståelse og fordomme gjort explicit og gennemsigtig i forhold til undersøgelsens konklusioner.

Det vurderes dermed, at den indsamlede kvalitative data har en høj og tilstrækkelig reliabilitet, hvor vores forforståelse og fordomme ikke har influeret dataindsamlingen. Yderligere vurderes informantsegmenteringen at have medført til en høj grad af troværdighed, hvorefter denne er behandlet så vidt muligt objektivt, hvilket vurderes at have bragt en høj reliabilitet samt en valid undersøgelse.

Kapitel 3 – Teori/lovgivning

I dette kapitel præciseres den primære lovgivning, som vil blive inddraget og danne baggrunden for analysen i kapitel 4. Der vil som udgangspunkt ikke blive inddraget konkrete teorier i undersøgelsen og i besvarelsen af afhandlingens hovedspørgsmål. Yderligere vil der, for at undgå forståelsesproblemer eller misforståelser i undersøgelsen, blive foretaget begrebsdefinitioner og præcisering af betydningen og forståelsen af ord, som benyttes undervejs i afhandlingen.

Revisors rolle

Revisor er jævnfør Revisorlovens § 16, stk. 1 udnævnt til at være *offentlighedens tillidsrepræsentant*.

Som offentlighedens tillidsrepræsentant er der en række krav til revisor, hvilke fremgår i Revisorlovens §§ 24-26. Disse krav er med til at sikre, at revisor ikke kommer i interessekonflikt mellem virksomheden og sin rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant.

Kravene omhandler blandt andet, hvornår der foreligger trusler mod revisors uafhængighed og hvornår revisor helt skal afstå fra at udføre en opgave, jf. RL § 24. Derudover er der også en række krav for, hvorledes revisor skal aflønnes og at ingen nærtstående til revisor, eller revisor selv, må have en økonomisk forretningsinteresse i den virksomhed, som revisor reviderer. Dermed er der også et krav for at maksimalt 20% af revisionsvirksomhedens samlede omsætning i 5 sammenhængende regnskabsår må stamme fra den enkelte kunde, jf. RL § 26.

Revisors rolle for virksomhederne kan som udgangspunkt opdeles i 3 - Den rådgivende part, den assisterende eller kontrollerende part og den reviderende part. I praksis kan to af disse dog være mere eller mindre sammensmeltede, da revisor både kan være med undervejs i virksomhedens bogholderi og årsafslutning, men også yde løbende rådgivning.

Revisors rolle i den enkelte virksomhed afhænger derfor både af, hvad virksomheden efterspørger af rådgivning og sparring, men også af de lovmæssige krav der er til virksomheden. Der er forskellige lovmæssige krav til virksomhedernes brug af revisor, som afhænger af virksomhedens regnskabsklasse og hvorvidt virksomheden er revisionspligtig - dette uddybes yderligere i de følgende afsnit nedenfor.

Udover de lovmæssige krav til virksomhedens brug af revisor, så afhænger revisors rolle i virksomheden også af, hvilke andre arbejdsopgaver og ydelser som virksomheden har behov for og dermed efterspørger fra revisor. Dette indebærer opgaver som for eksempel assistance til den løbende bogføring, assistance eller kontrol i forhold til momsopgørelse eller rapportering om virksomhedens performance. Disse forskellige ydelser og kompleksiteten af dem, vil blive gennemgået i analysen, således at revisors historiske, nutidige og fremtidige rolle vil kunne kortlægges.

Revisionspligt

Grænsen for, hvorvidt en virksomhed i Danmark har revisionspligt eller ej er opbygget efter virksomhedens nettoomsætning, balancesum samt antal ansatte. Revisionspligten indtræder, hvis virksomheden i 2 på hinanden følgende år overstiger to af nedenstående grænser, jf. ÅRL § 135, stk. 1:

Balancesum: 4 mio. kr.

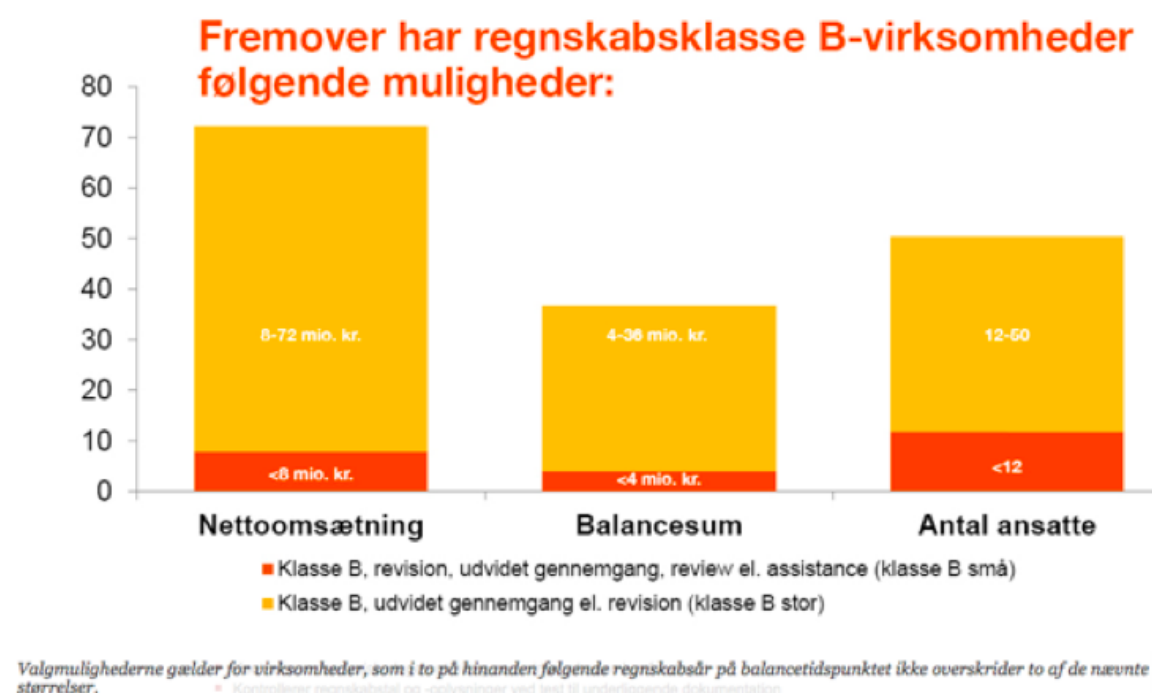
Nettoomsætning: 8 mio. kr.

Gennemsnitlige antal heltidsbeskæftigede i løbet af regnskabsåret: 12

For de virksomheder, hvor revisionspligten indtræder, kan der dog stadig være en mulighed for at fravælge decideret revision af virksomhedens årsrapport. Denne mulighed opstår, hvis virksomheden tilhører regnskabsklasse B, da denne klasse har mere lempelige krav end de øvre liggende klasser. Dermed kan virksomheden i stedet for revision vælge erklæringsydelsen "udvidet gennemgang", hvilket vil blive nærmere gennemgået i nedenstående afsnit *Regnskabsklasser*.

I figur 3.1, på følgende side, illustreres de muligheder virksomheder beliggende i regnskabsklasse B har i forhold til erklæringsydelser som følge af erklæringsstandarden "udvidet gennemgang", som blev indført i 2012:

Figur 3.1

Kilde: Webkilde 2

Formålet med revision

Revisor har, som tidligere beskrevet, både en rolle som den *reviderende part*, den *assisterende eller kontrollerende part* og *rådgivende part*. I rollen som den *reviderende part* afgiver revisor erklæringer med forskellig grad af sikkerhed, for at regnskabet giver et retvisende billede uden væsentlige fejl og mangler. Revisor kan kun afgive erklæringer med sikkerhed, hvis det gøres gennem en revisionsvirksomhed, der er registreret hos Erhvervsstyrelsen og dermed også er underlagt obligatorisk kvalitetskontrol. Nedenfor er et overblik over 3 typer af erklæringsafgivelse fra revisor samt erklæringens grad af sikkerhed:

- Revision, som medfører at revisor skriver under på et regnskab og giver en høj grad af sikkerhed (95%) for at regnskabet giver et retvisende billede.
- Review (gennemgang), som medfører en begrænset grad af sikkerhed (60%-80%)
- Assistanceerklæring, som medfører en sikkerhed på alt mellem 0% og 100% - det kan indebære erklæringer vedrørende f.eks. regnskabsopstilling, jf. ISA 4410 eller aftalte arbejdshandlinger, jf. ISA 4400.

Udover ovenstående er der også erklæringsafgivelse fra revisor af typen *udvidet gennemgang*, som indebærer en kombination af review og revisionshandlinger. Denne erklæringsafgivelse benyttes i regnskabsklasse B virksomheder - de forskellige regnskabsklasser vil blive gennemgået i nedenstående afsnit - *regnskabsklasser*. Dvs. at både personselskaber samt selskaber i klasse B har siden 2012 kunne benytte erklæringsstandarden *udvidet gennemgang*, som sikkerhedsgradsmæssigt ligger mellem erklæringerne "revision" og "review", jf. Erhvervsstyrelsens erklæringsstandard for små virksomheder og ISRE 2400.

Revisor kan dermed afgive ovenfor nævnte erklæringer i rollen som den *reviderende part*. Derudover kan revisor også yde bistand/assistance med andre ydelser, hvilket dermed indgår i revisors rolle som den *assisterende eller kontrollerende og rådgivende part*. Denne anden del af revisors rolle vil blive gennemgået i afsnittet nedenfor.

Uafhængighed

Revisors rolle som den assisterende, kontrollerende og rådgivende part består af, at revisor kan yde arbejdsopgaver/bistand i form af regnskabsudarbejdelse og bogføring, men også i form af mere værdiskabende analyser og rådgivning i forbindelse med virksomhedens drift. I sådanne tilfælde skal revisor være særlig påpasselig, da der forekommer en risiko for "egenkontrol". Denne risiko opstår, da revisor eksempelvis har bistået med det løbende bogføringsarbejde og derefter indgår som den reviderende part af årsrapport, hvilket dermed er en trussel mod revisors uafhængighed, jf. Uafhængighedsbekendtgørelsen § 6, stk. 1.

Derved udelukkes erklæringsafgivelse fra revisor ikke på grund af revisors bistand/assistance til regnskabsudarbejdelsen eller deltagelse i bogføringen, dog skal revisor foretage en vurdering af uafhængigheden i følge lovens bestemmelser, jf. Vejledning om uafhængighedsbekendtgørelsen pkt. 6.1.1. Der vil dog for virksomheder, som ikke er underlagt revisionspligt være tale om, at en større deltagelse fra revisor vil kunne accepteres end i virksomheder, som er underlagt revisionspligt, jf. Vejledning om uafhængighedsbekendtgørelsen pkt. 6.1.1.

Regnskabsklasser

I 2015 blev der foretaget ændringer i Årsregnskabsloven, der blandt andet omhandlede forhøjelse af størrelsesgrænserne som benyttes til at fastlægge danske virksomheders regnskabsklasse. Dette har medført, at der nu er flere virksomheder som hører under regnskabsklasse B, samt at flere mindre koncernselskabers moderselskab kan undlade at aflægge koncernregnskab (Webkilde 3). Derudover bliver der også implementeret en ny virksomhedstype - *Mikrovirksomheder*, hvilke er de mindste virksomheder i regnskabsklasse B, jf. Årsregnskabsloven § 22a. For at være karakteriseret som *Mikrovirksomhed* må virksomheden ikke være et investeringsselskab, et holdingselskab eller besidde finansielle instrumenter samt ikke overstige to af de tre nedenstående grænser i to på hinanden følgende regnskabsår, jf. ÅRL § 22a:

Nettoomsætning: 4 mio. kr.

Balancesum: 2,7 mio. kr.

Gennemsnitlig antal heltidsbeskæftigede i regnskabsåret: 10

Virksomheder karakteriseret som værende *Mikrovirksomheder*, har mulighed for at tilvælge *udvidet gennemgang* af årsrapporten eller helt at fravælge revisionen. Der er dermed tale om, at disse virksomheder har de mest lempelige regler i klasse B, da de lovmæssige krav lægger op til meget simple regnskaber (Webkilde 4). Det er nemlig regnskabsklassen som afgør, hvorledes den enkelte virksomhed skal aflægge årsregnskab samt hvad denne skal indeholde, hvilket vil sige, at jo højere regnskabsklasse, jo højere er de lovmæssige krav til virksomhedens årsrapport.

Ved fastlæggelse af, hvilken regnskabsklasse virksomheden tilhører er det virksomhedens omsætning, balancesum og antal ansatte der er afgørende. Nedenfor er et skema over den ændring der er sket i regnskabsklasserne som følge af lovændringen i 2015. Regnskabsklasse A (virksomheder uden begrænset hæftelse) indgår ikke i skemaet, da der ikke er sket nogen ændringer for disse i forbindelse med dereguleringen i 2015 og fordi disse virksomheder ikke har et lovmæssigt krav om at udarbejde en årsrapport efter årsregnskabsloven.

Skema 3.1

Størrelsesgrænser	Klasse B			Klasse C (mellemstore)		Klasse C (stor)		Klasse D
	Mikro-virksomheder	Små virksomheder		Mellemstore virksomheder		Store virksomheder		Børsnoterede selskaber
		Førhen	Nuværende	Førhen	Nuværende	Førhen	Nuværende	
Nettoomsætning, mio. kr.	0-5,4	0-72	0-89	72-286	89-313	>286	>313	
Balancesum, mio.kr	0-2,7	0-36	0-44	36-143	44-156	>143	>156	
Antal ansatte	0-10	0-50	0-50	50-250	50-250	>250	>250	

Kilde: Egen tilvirkning på baggrund af ÅRL §§ 7 og 22a

Virksomheder vil stige/rykke en regnskabsklasse, hvis de i to på hinanden følgende år overstiger to af de tre størrelsesgrænser i deres regnskabsklasse.

Udover der blev implementeret nye størrelsesgrænser, indebar lovændringen i årsregnskabsloven i 2015 også ændringer til indregningskriterierne af Nettoomsætningen. Dette indebar blandt andet at Holding- og investeringsselskaber fremover skal indregne finansielle indtægter og indtægter fra investeringsvirksomhed i beregningen af nettoomsætningen. Dette vil medføre at flere holding- og investeringsselskaber vil overstige to af de tre størrelsesgrænser i deres daværende klasse og dermed rykke op i regnskabsklasse, hvilket medfører at der skal aflægges årsregnskab efter den nye regnskabsklasse.

Revisors rolle som den *reviderende part* vil derfor være afhængig af, hvilken regnskabsklasse virksomheden befinder sig i, samt hvorvidt den overstiger grænserne for revisionspligt. Da der for regnskabsklasse A ikke er nogle lovmæssige krav til virksomhederne i forhold til at revisor skal udføre reviderende ydelser. Yderligere vil revisors ydelser variere afhængig af om virksomheden i klasse B fravælger revisionen og i stedet tilvælger erklæringsafgivelse fra revisor af typen *udvidet gennemgang*.

Begrebsdefinitioner

- Revisor

Når der i afhandlingen bliver henvist til "revisor", så vil det kun indebære registrerede- og statsautoriserede revisorer, da det er disse som har lovmæssigt ret til at afgive erklæringer.

- Revisors rolle

Når der tales om revisors rolle i afhandlingen, vil det være kendetegnet ved de ydelser som revisor leverer til virksomhedssegmentet. Omfanget og kompleksiteten af disse ydelser vil blive beskrevet og analyseret yderligere i kapitel 4.

- Online regnskabsprogrammer

Begrebet "*online regnskabsprogrammer*" bruges som betegnelse for de regnskabsprogrammer, der muliggør at virksomheder har deres regnskab og bilag online - dvs. deres regnskab kan tilgås via nettet. Der vil i denne afhandling ved begrebet "online regnskabsprogrammer" implicit være henvist til regnskabsprogrammerne Dinero og E-conomic, da disse er de dominerende udbydere på markedet, hvorfor det også er dem, der er indhentet empirisk data fra.

- Virksomhedssegmentet - *mindre virksomheder*

Ved segmentet *mindre virksomheder* i Danmark, som er det segment afhandlingen vil beskæftige sig med, er der afgrænset til virksomheder tilhørende regnskabsklasse A og op til en vis grænse i regnskabsklasse B. Der vil dermed være afgrænset fra virksomheder i regnskabsklasse C og D samt de øverstliggende i klasse B. Baggrunden for denne afgrænsning er, at disse virksomheders størrelse, herunder nettoomsætning, balancesum og antal ansatte medfører, at det ikke er disse behov som de online regnskabsprogrammer kan understøtte. Dermed vil afhandlingen kun beskæftige sig med det segment af virksomheder - mindre virksomheder - som regnskabsprogrammerne henvender sig til.

Yderligere indebærer segmentet både personselskaber og kapitalselskaber. Disse selskabsformer er underlagt forskellig lovmæssigt regulering, hvorfor disse forskelle ikke opremses her, men vil blive behandlet løbende efterhånden som de fremkommer i afhandlingen.

- Complianceydelser

Begrebet "*compliance ydelser*" vil blive brugt som en betegnelse for de ydelser som revisor kan udføre, som udspringer af lovmæssige krav til virksomheden. Herunder f.eks. bogføring,

momsindberetninger eller regnskabsopstilling. Der er derfor tale om ydelser som ligger inden for revisors rolle som værende den *assisterende og kontrollerende part*.

- Værdiskabende ydelser

Begrebet “værdiskabende ydelser” vil i afhandlingen blive anvendt som en betegnelse for de ydelser som revisor kan udføre, som udspringer sig fra virksomhedens behov. Herunder er der tale om rådgivningsydelser såsom rapportering om virksomhedens performance og udvikling, men også ydelser i forbindelse med udarbejdelse af interne perioderegnskaber.

- Omfang

Begrebet “omfang” anvendes undervejs i afhandlingen som et såkaldt “vurderingsmål” for revisors ydelser. Herved skal forstås, at det er ydelsens indhold og hyppigheden for udførelsen, som samlet set vil udgøre ydelsens omfang. Omfanget kan klassificeres som værende enten mindre, begrænset eller omfattende.

- Komplexitet

I afhandlingen vil begrebet “komplexitet” blive anvendt som endnu et såkaldt “vurderingsmål” for revisors ydelser. Ydelsens kompleksitet vil blive vurderet ud fra, i hvor høj grad udførelsen af ydelsen kræver faglig viden og kompetence. Ydelsens kompleksitet vil i afhandlingen kunne opdeles efter, hvorvidt kravet er lavt, middel eller højt.

Kapitel 4 – Analyse

I dette kapitel vil der blive foretaget en analyse af den udvikling, der er foregået og fortsat foregår for revisors rolle i mindre virksomheder. Analysen vil undersøge, hvordan brugen af online regnskabsprogrammer har haft indflydelse på revisors rolle og dermed virksomhedssegmentets brug af revisor. Yderligere vil analysen beskrive revisorernes forventninger til fremtiden, samt den udvikling regnskabsprogrammerne forventer at gennemgå, med henblik på at analysere, hvilken betydning denne udvikling vil få for revisors rolle i mindre virksomheder.

Analysen vil være struktureret i tre tidsmæssige perspektiver, hvor analysen af perspektiverne samt udviklingen mellem disse vil danne grundlag for besvarelse af afhandlingens hovedspørgsmål og researchspørgsmål. De tre tidsmæssige perspektiver er som følger:

- Analysedel 1 - Det historiske perspektiv:

Omhandler tiden umiddelbart før online regnskabsprogrammer blev implementeret i virksomhedssegmentet og vil omhandle virksomhedernes brug af revisor, herunder den teknologiske ramme for forholdet mellem revisor og virksomhederne.

- Analysedel 2 - Det nutidige perspektiv:

Omhandler tiden efter at online regnskabsprogrammer er blevet implementeret i virksomhederne og vil på baggrund af empiriindsamlingen analysere den nutidige situation. Herunder både den teknologiske udvikling, samt udviklingen i revisors rolle, fra det historiske frem til det nutidige perspektiv.

- Analysedel 3 - Det fremtidige perspektiv:

Sætter fokus på fremtiden og dermed undersøge revisorernes og regnskabsprogrammernes forventninger hertil, samt analysere sammenhængen herimellem.

Analysen vil dermed være udarbejdet ud fra den indsamlede empiri, som fokuserer på de tre aktører - virksomhederne, regnskabsprogrammerne og revisorerne.

Revisors rolle er i denne afhandling defineret som værende udtrykt ved de ydelser revisor leverer til virksomhederne. Ydelserne inddeles overordnet i to hovedgrupper; complianceydelser og værdiskabende ydelser. Complianceydelserne er samlet udtryk for de ydelser der udspringer af

lovmæssige krav til virksomhederne, hvorimod de værdiskabende ydelser udspringer af virksomhedernes behov.

Ydelserne analyseres individuelt i forhold til omfang og kompleksitet. Ved analyse af ydelsesomfanget lægges der vægt på ydelsernes indhold og hyppighed, mens der i kompleksitetsanalysen fokuseres på i hvor høj grad faglig viden og kompetence er nødvendige for at udføre ydelserne. I omfangsanalysen vurderes ydelserne som værende enten mindre, begrænsede eller omfattende i omfang. Mens ydelserne i kompleksitetsanalysen vurderes efter hvorvidt de beror på et lavt, middel eller højt krav om faglig viden og kompetence. På baggrund heraf udledes en vurdering af, hvor svært det vil være at erstatte revisor med en ikke-regnskabskyndig eller ny teknologi.

Analysedel 1 - Det historiske perspektiv

Dette afsnit har til formål at klarlægge udstrækningen af det historiske perspektiv. Afsnittet vil således redegøre for, hvornår det historiske perspektiv strækker sig fra og til. Yderligere vil afsnittet også redegøre for begrundelserne herfor.

Den historiske ramme forstås i denne afhandling som værende perioden umiddelbart før online regnskabsprogrammer blev accepteret og implementeret i virksomhedssegmentet. Som følge af virksomhedssegmentets opbygning er det svært at fastlægge et målbart kriterium for præcist, hvornår branchens normer skiftede. Vejledende er der dog tale om midten af 2000'erne, hvorfor det historiske perspektiv vil fokusere på revisors rolle og den teknologiske ramme herfor i perioden fra omkring slutningen af 1990'erne til midten af 2000'erne. Der er således tale om nyere tid, med moderne teknologi, hvor computere er almindeligt udbredt i erhvervslivet. Der vil dermed være en flydende overgang mellem revisors historiske og nutidige rolle. Det vurderes at en flydende opdeling mellem de tidsmæssige perspektiver vil give den bedste forståelse af udviklingen, frem for en mere skarp opdeling, da segmentet for mindre virksomheder er kendetegnet ved en stor gruppe individuelle virksomheder, som ikke er lige hurtige til at acceptere og implementere ny teknologi. (Interview 1 - Claus Witt, 15.45).

Den historiske teknologiske ramme

Formålet med dette afsnit er, at redegøre for den indflydelse teknologien historisk har haft, på dels den praktiske udførelse af revisors arbejdsopgaver, men også på forholdet mellem revisor og virksomhederne.

Som beskrevet ovenfor omhandler det historiske perspektiv tiden før online regnskabsprogrammer blev implementeret. Vejledende er det historiske perspektiv udtryk for perioden fra slutningen af 1990'erne og frem til midten af 2000'erne.

I denne periode er computere blevet langt mere udbredte i erhvervslivet, og internettet har haft en enorm fremgang i såvel erhvervslivet som i de private hjem. Begrebet "cloud" er dog ikke udbredt endnu, da der i bred forstand endnu ikke er udviklet systemer, som lagrer data online, og som er tilgængeligt for flere personer på samme tid. Som følge heraf er revisors forhold til virksomhederne bygget op således, at der er total adskillelse mellem de systemer der anvendes. Revisor har således sine bogførings- og regnskabsprogrammer på sin computer, og virksomhederne har ikke adgang til disse. Ligeledes registrerer virksomhederne data om salg, lager mv. i systemer som revisor ikke har adgang til (Interview 4 - Gert Hunosøe, 08.25). Når revisors skal udføre opgaver for virksomhederne skal disse data deles, og dette sker som oftest ved et dataudtræk i et format, som kan anvendes af begge parter.

Revisor modtager således muligvis data i form af eksempelvis excel-ark, men de fleste virksomheder optræder som såkaldte "pose-kunder" (Interview 5 - Peter Benkjer, 09.25). Pose-kunderne er kendetegnet ved, at de løbende samler deres fysiske bilag i en pose, som de afleverer til revisor, som regel i forbindelse med at der skal opgøres og angives moms. Revisor behandler herefter materialet i sine egne programmer, hvorefter han laver dataudtræk i form af periodeopgørelser mv. afhængig af aftalen med den pågældende virksomhed. Revisor anvender herefter dette dataudtræk til at rapportere resultater tilbage til virksomheden. Afslutningsvist vil revisor tilbagelevere bilagsmaterialet til virksomheden til opbevaring (Interview 5 - Peter Benkjer, 09.30).

På baggrund af ovenstående redegørelse og udsagn fra informanterne, vurderes det, at den teknologiske ramme, danner grundlag for et distanceret forhold mellem revisor og virksomhederne. Da data og materiale ikke er umiddelbart tilgængeligt for begge parter, men kræver en decideret udveksling af dette. Dette forudsætter, at der tages kontakt før en overlevering af data og materiale

kan ske, hvilket indebærer en større indsats fra begge parter. Konsekvensen af den teknologiske ramme er derfor, et distanceret forhold mellem revisors og virksomhederne.

Revisors historiske rolle

I denne del af analysen, vil revisors historiske rolle i mindre virksomheder blive analyseret. Dette gøres først ved, at de ydelser revisor historisk har leveret til virksomhederne identificeres, hvorefter disse analyseres i forhold til omfang og kompleksitet. Herefter vil de to dele sammenfattes til, at danne et samlet billede omkring revisors historiske rolle i virksomhedssegmentet.

Analysen udføres dels på baggrund af den indsamlede empiri, og dels på relevant lovgivning. Der foretages ikke en uddybende analyse af lovgivningen, men derimod en overordnet gennemgang, for at belyse dennes indflydelse på omfanget og kompleksiteten af de identificerede ydelser.

Virksomhedsdrift i Danmark er reguleret gennem flere forskellige love, som hver angiver forskellige krav og pligter til virksomhederne. Da virksomhedssegmentet både består af personlige virksomheder i regnskabsklasse A og mindre kapitalselskaber i regnskabsklasse B, er virksomhederne ikke omfattet af den samme lovmæssige regulering. Der er således forskel i de lovmæssige krav virksomhederne skal opfylde. Disse forskelle belyses og uddybes løbende i takt med at ydelserne analyseres.

Identifikation af ydelser

Som angivet i begrebsdefinitionen, er revisors rolle, i denne afhandling, defineret ved de ydelser revisor leverer til virksomhederne. I dette afsnit identificeres disse ydelser i det historiske perspektiv. De identificerede ydelser vil efterfølgende blive analyseret ud fra omfang og kompleksitet. Identifikationen baseres på udsagn fra de interviewede revisorer, jf. skema 4.1 nedenfor samt bilag 3.

Skema 4.1 - identifikation af ydelser i det historiske perspektiv:

Det historiske perspektiv					
Ydelser:	Claus Witt	Niels Ole Ellegaard	Lars Steinbach	Gert Hunosøe	Peter Benkjer
Bogføring	Virksomheden er først startet i 2013	X	X	X	X
Moms		X	X	X	X
Årsafslutning		(X)	X	X	X
Rådgivning		(X)		(X)	(X)

Kilde: Egen tilvirkning, på baggrund af den indsamlede empiri, jf. bilag 3

Som bemærkning til revisorernes udsagn skal det siges, at udsagnene ikke er udtryk for en fuldstændig beskrivelse af alle fakturérbare ydelser, men en opremsning fra revisorerne om de vigtigste kerneydelser.

Identificering af ydelserne baseres på den indsamlede empiri og ikke direkte på lovgivningen. For de ydelser, hvor lovgivningen er relevant inddrages denne i ydelsernes respektive afsnit. Da der gennemføres en overordnet gennemgang af lovgivningen, inddrages der ikke love med mere specifikke anvendelsesområder, såsom eksempelvis afskrivningsloven.

Som beskrevet i analysens indledning, inddeles ydelserne ud fra, hvorvidt de udspringer fra lovmæssige krav til virksomheden - complianceydelser, eller fra virksomhedernes behov - værdiskabende ydelser. Det bemærkes, at revisorerne udover ovenstående også historisk har udført erklæringsopgaver og rådgivning omkring virksomhedsejernes skatteforhold, såsom skatteoptimering i forbindelse med medarbejdende ægtefælle, men disse behandles ikke, jf. afgrænsningen i kapitel 1. De identificerede ydelser er inddelt som vist nedenfor.

Complianceydelser:

- Bogføring eller kontrol af virksomhedens egen bogføring
- Udarbejdelse af momsangivelse
- Årsafslutning
 - Udarbejdelse af årsrapport
 - Udarbejdelse af skattemæssige årsregnskaber

Værdiskabende ydelser:

- Årsafslutning
 - Udarbejdelse af interne årsregnskaber

- Rådgivning
 - Rapportering om virksomhedens performance og udvikling
 - Overskudsdisponering
 - Skatterådgivning
 - Situationsbestemt rådgivning

I ovenstående inddeling skal årsafslutning ikke opfattes som én ydelse, men som en samlet betegnelse for flere forskellige ydelser, der både involverer complianceydelser og værdiskabende ydelser. Årsafslutning opdeles som vist ovenfor, hvor complianceydelser omfatter udarbejdelse af den lovpligtige årsrapport og det indirekte lovpligtige skatteregnskab, mens den værdiskabende ydelse indebærer interne regnskaber såsom perioderegnskaber til brug for virksomhedens ledelse og ejere.

Som vist i skema 4.1, så er rådgivningsydelsen sat i parentes. Det skyldes at mængden af rådgivningsydelser historisk har været meget begrænset af, at revisorerne ofte kun har haft kontakt til virksomhederne et par gange om året, hvilket gør det svært at give værdiskabende rådgivning (Interview 5 - Peter Benkjer, 18.20). Rådgivningsydelserne har derfor primært omhandlet skatterådgivning, rådgivning om overskudsdisponering samt rådgivning ud fra analyser om virksomhedens drift i det afsluttede regnskabsår. Herudover har revisor i mindre omfang udført situationsbestemt rådgivning, eksempelvis rådgivning i forbindelse med køb og salg af virksomheder.

Ydelsesomfang

Ved analyse af ydelsesomfanget, analyseres der indledningsvist på omfanget af complianceydelser og herefter på omfanget af de værdiskabende ydelser. Omfanget af ydelserne vil blive analyseret ud fra to parametre - indhold og hyppighed, jf. begrebsafklaring i kapitel 3. Dette gøres med henblik på at belyse revisors historiske rolle i virksomhedssegmentet.

Complianceydelser:

- Bogføring eller kontrol af virksomhedens egen bogføring

Bogføringsydelsen udspringer fra bogføringsloven, som er gældende for alle virksomheder, der driver erhvervsmæssig virksomhed i Danmark, jf. BL § 1. Til analyse af omfanget af bogføringsydelsen, tages der udgangspunkt i bogføringsloven fra 2006, da denne var gældende i

den periode, som det historiske perspektiv omhandler. Denne udgave af bogføringsloven er en tilrettet version af den oprindelige lov fra 1998, hvor bogføringsloven undergik en stor forandring.

Bogføringsloven består af 20 paragraffer fordelt på 8 kapitler, hvorfor der ikke tale om en lang og uddybende lovttekst. Loven indeholder ikke uddybende forklaringer på, hvordan virksomhederne skal udføre bogføringen, men angiver i stedet rammebestemmelserne for god bogføringsskik, jf. BL § 6. Som supplement til bogføringsloven fra 1998 har Erhvervsstyrelsen i 1999 udgivet en bogføringsvejledning, som er godkendt af Regnskabsrådet. Formålet med bogføringsvejledningen er at uddybe rammebestemmelserne i bogføringsloven (Webkilde 5) og vejledningen fylder over 100 sider. Virksomhederne er således ved lov pålagt bogføringspligt, men opfyldelsen af denne pligt beror på overvejelser og tilrettelæggelse, som skal uddrages fra bogføringsvejledningen.

Som følge af ovenstående har bogføringen historisk været opdelt således, at revisors part heri har været fordelt mellem assistance med hele bogføringsydelsen og kontrol af virksomhedernes egen bogføring. Denne fordeling har historisk beroet på virksomhedernes ønsker. Disse har i høj grad været præget af, hvorvidt virksomhederne har besiddet kompetencer for bogføring. I helt små virksomheder sås det ofte, at en ægtefælle har kunnet assistere med bogføringen (Interview 4 - Gert Hunosøe, 07.45). I kapitalselskaberne har beslutningen i højere grad beroet på en vurdering af, hvorvidt det kunne betale sig, at ansætte en medarbejder til at stå for bogføringen, eller ej.

Da den teknologiske ramme i det historiske perspektiv ikke har muliggjort et tæt samarbejde mellem revisor og virksomhederne, har virksomhederne historisk været tilbageholdende med at klare bogholderiet inhouse, men i stedet, i overvejende grad, valgt at inddrage revisor til assistance med hele bogføringsydelsen. Denne beslutning har ligeledes ofte været udtryk for en afvejning af den tid virksomheden ville skulle bruge på bogføringen og sikkerheden for at den selvudførte bogføring var rigtig. I afvejningen er der endvidere taget højde for omkostningen forbundet med at lade revisor assistere med bogføringen og hvorvidt virksomheden har vurderet at deres tid har kunnet været brugt mere økonomisk gavnligt på andre opgaver.

Fordelingen mellem revisor som assisterende og kontrollerende part har historisk været skæv, således at revisor primært har været anvendt til assistance med hele bogføringsydelsen. Omfanget af bogføringsydelsen i revisors rolle har således været meget omfattende. Dette understøttes endvidere af, at bogføringen danner baggrund for flere af de ydelser revisor har udført for virksomhederne, såsom udarbejdelse af momsangivelse og årsrapport.

- Udarbejdelse af momsangivelse

Assistance i forbindelse med udarbejdelse af momsangivelse, samt indberetning heraf, udspringer den momspligt, som virksomhederne pålægges jævnfør momsloven. Endvidere er momsreglerne i EU forsøgt harmoniseret med udarbejdelsen af EU's momssystemdirektiv fra 2006. Til analyse af omfanget af udarbejdelse af momsangivelse tages der udgangspunkt i momsloven fra 2006 samt i EU's momssystemdirektiv fra 2006. Momsloven består af 85 paragraffer fordelt på 23 kapitler, og fylder 25 sider. Der er således heller ikke her tale om en lang og uddybende lov, men i forhold til bogføringsloven er der dog i langt højere grad beskrevet konkrete regler, frem for rammebestemmelser. Momsloven er gældende for fysiske og juridiske personer, som driver selvstændig økonomisk virksomhed, jf. ML § 3 i lovens kapitel 2. Hertil er der dog visse undtagelser, som er angivet i ML §§ 13 og 34. Momslovens finder således anvendelse på størstedelen af virksomhederne i Danmark, hvorfor det vurderes at stort set hele virksomhedssegmentet vil være omfattet heraf.

Momsloven er tilpasset momssystemdirektivet fra EU, hvorfor anvendelsesområdet herfor er enslydende med anvendelsesområdet for momssystemdirektivet for såvidt angår mindre virksomheder i Danmark.

Selvom der virksomhedssegmentet kan været virksomheder, der ikke er omfattede af momsloven, tages der i den videre analyse udgangspunkt i, at hele virksomhedssegmentet er omfattet. Dette medfører, at udarbejdelse af momsangivelse historisk set, har været relevant for hele virksomhedssegmentet. Som skrevet indeholder momsloven i højere grad konkrete regler, der relateres til transaktionerne der foretages af virksomhederne. Som følge heraf, foretages den momsmæssige behandling af transaktionerne som oftest i forbindelse med bogføringen. Dette skyldes, at bogføringsarbejdet i forvejen omfatter hver enkelte transaktion, hvormed det er nærliggende at færdigbehandle transaktionen, når den bogføres. Dette betyder, at bogføringen danner grundlaget for udarbejdelse af momsangivelsen. Når bogføringen for en given periode er afsluttet, udarbejdes momsangivelsen.

På baggrund heraf vurderes det, at omfanget af ydelsen isoleret set er begrænset til, at udtrække data fra bogføringen og sikre at disse angives rigtigt. Omfanget af ydelsen er således bredt, da alle virksomhederne har pligt til at følge momsreglerne, men begrænset af, at grundlaget for udarbejdelse af momsangivelsen dannes på baggrund af bogføringen, hvorefter behovet for efterbehandling er begrænset.

Historisk set har revisors assistance med udarbejdelse af momsangivelse beroet på virksomhedernes ønsker for bogføringen. Hvis revisor har været anvendt til assistance i forbindelse med hele bogføringsydelsen, er momsen blevet håndteret i samme ombæring. Hvis revisor kun har været involveret i forbindelse med kontrol af den udførte bogføring, har det været naturligt også at kontrollere virksomhedens håndtering af moms. Revisors rolle i udarbejdelse af momsangivelsen har således beroet på de samme overvejelser, som for bogføringen.

Udarbejdelse af momsangivelse sker frekvensmæssigt i løbet af året, afhængig af virksomhedens omsætning og alder (Webkilde 6). Da bogføringsloven ikke indeholder en lignende frekvensopgørelse, har det historisk oftest været momsfrekvensen der har været styrende for, hvor ofte bogføringen ajourføres. Bogføringsydelsen og ydelsen for udarbejdelse af momsangivelse har således historisk været indbyrdes afhængige.

- Årsafslutning

Da alle virksomheders regnskabsmæssige periode som udgangspunkt er 12 måneder, er hyppigheden for afslutning af denne, som udgangspunkt ens for alle virksomheder. Afslutning af regnskabsåret er ofte en naturlig anledning for virksomheden til, at få dannet sig et overblik over, hvordan virksomhedens udvikling har været. Dataene fra årsafslutningen anvendes således som regel til flere formål; opstilling af årsrapporten, udarbejdelse af skattemæssigt årsregnskab og udarbejdelse af internt regnskab.

De forskellige typer regnskaber er udtryk for, at der kræves forskelligt fokus og detaljeringsgrader i de forskellige regnskaber, da disse skal opfylde forskellige formål. Formålet med årsrapporten er, at opfylde kravet om udarbejdelse og indberetning af en sådan til Erhvervsstyrelsen (tidligere Erhvervs- og Selskabsstyrelsen). Formålet med det skattemæssige årsregnskab er, at beregne virksomhedens skat for året, under hensyntagen til bestemmelserne i selskabsskatteloven. Endeligt er formålet med det interne årsregnskab, at danne baggrund for analyse af virksomhedens performance og udvikling, og indeholder derfor oftest mere detaljeret data end årsrapporten.

Som følge af årsregnskabernes forskellige formål, behandles disse særskilt i den følgende analyse. Da udarbejdelse af internt årsregnskab har analyse til formål, klassificeres denne som en værdiskabende ydelse.

- Udarbejdelse og indberetning af årsrapport

Grundet det historiske perspektivs tidmæssige placering tages der her, som i de tidligere afsnit, udgangspunkt i årsregnskabsloven fra år 2006. Dette gøres særligt grundet, at der fra 2006 var mulighed for fravalg af revision, jf. ÅRL § 10a.

Årsregnskabsloven gælder for alle kapitalselskaber i regnskabsklasse B og opefter, men kan indirekte omfatte personselskaber i regnskabsklasse A, såfremt en selskabsdeltager heri er et kapitalselskab.

Assistance i forbindelse med udarbejdelse af årsrapport, har, som anført i skema 4.1, historisk set været en typisk ydelse for revisor. Ydelsen udføres dog kun i mindre omfang, da det kun er kapitalselskaber der som udgangspunkt er pålagt pligt til at aflevere en årsrapport, samt at udarbejdelsen af denne i høj grad udføres ved at opstille og klassificere de bogførte transaktioner efter reglerne i årsregnskabsloven. Yderligere begrænses omfanget af, at ydelsen kun udføres én gang om året.

- Udarbejdelse af skattemæssige årsregnskaber

Udarbejdelse af skattemæssige årsregnskaber anvendes her som fællesbetegnelse for de skattemæssige årsregnskaber som udarbejdes for kapitalselskaber og beregning af beskatningsgrundlaget for personselskaber. For personselskaber, der ikke er omfattet af årsregnskabsloven, er der nemlig stadig behov for at få opgjort det skattemæssige resultat. Da personselskaber ikke er omfattet af selskabsloven, jf. SEL § 1, beskattes resultatet af personligt ejede virksomheder som udgangspunkt som personlig indkomst, jf. U1983.318H. Denne beskatning sker på baggrund af indtæstning i ejernes udvidede selvangivelse. Dette behandles dog ikke nærmere i denne afhandling, jf. afgrænsningen i kapitel 1.

Assistance med udarbejdelse af det skattemæssige årsregnskab hænger tæt sammen med udarbejdelse af årsrapporten. Dette skyldes at årsrapporten skal indeholde oplysninger om den skat selskabet skal betale af årets resultat. Til forskel for årsrapporten, er der ikke direkte lovkrav om, at virksomheden skal lave et skattemæssigt regnskab, men virksomheden er dog pålagt krav om, at betale skat i Danmark, såfremt den er omfattet af selskabsskatteloven, jf. SL §§ 1 og 2 og ikke er undtaget jf. SL § 4. For at efterleve dette krav, har det således vist sig nødvendigt at udarbejde et årsregnskab med det ene formål, at opgøre årets skattemæssige resultat.

Da udarbejdelse af det skattemæssige årsregnskab, og beregning af beskatningsgrundlaget er relevant for alle kapitalselskaber såvel som alle personselskaber, er omfanget heraf overordnet set større end omfanget af udarbejdelsen af årsrapporten. Der kan være enkelte selskaber, hvis bogførte transaktioner ikke giver anledning til forskel mellem det regnskabsmæssige resultat og det skattemæssige, hvilket trækker omfanget ned. Dette vurderes dog at være sjældne tilfælde. Der skal dog ikke udarbejdes særlige opgørelser og specifikationer, som ved udarbejdelsen af årsrapporten. De relevante regnskabsposter skal identificeres, uddrages og deres indvirkning på det skattemæssige resultat skal beregnes. Alt dette sker dog, som ved udarbejdelse af årsrapporten, kun én gang om året. På baggrund heraf vurderes omfanget af ydelsen samlet set for, at være mindre begrænset end udarbejdelse af årsrapporten.

Værdiskabende ydelser:

- Udarbejdelse af interne årsregnskaber

Som fortsættelse af ovenstående analyseafsnit om udarbejdelse af årsrapporter, følger som naturligt led, en analyse af omfanget for udarbejdelse af interne årsregnskaber. Årsrapporten skal, som beskrevet, følge bestemmelserne i årsregnskabsloven, hvilket det interne årsregnskab ikke behøver. Det interne årsregnskab er således ikke en complianceydelse, da der ikke er lovkrav om at udarbejde et sådant.

Detaljegraden i årsrapporten er ikke særlig høj, da lovgivningen ikke har til formål at tvinge virksomhederne til at afsløre økonomiske detaljer, som kan have konkurrencemæssig betydning for konkurrenter mv. Baggrunden for at udarbejde et internt årsregnskab er, at dette er henvendt virksomhedens ledelse, hvorimod årsrapporten offentliggøres.

Det antages af de fleste virksomheder, både personselskaber og kapitalselskaber har været interesserede i at få en rapportering omkring, hvordan virksomhedens drift har været i løbet af året. Dette taler for, at omfanget af udarbejdelse af interne årsregnskaber er relativt stort. Udarbejdelsen beror dog, ligesom for årsrapporten og det skattemæssige regnskab på klassificering og opstilling af de bogførte transaktioner og udføres kun én gang om året. Samlet set vurderes omfanget af udarbejdelse af interne årsregnskaber dermed som værende lige så begrænset som udarbejdelse af det skattemæssige årsregnskab.

- Rådgivning

Som følge af årsafslutningen og i forlængelse af udarbejdelsen af det interne årsregnskab, har virksomhederne historisk ønsket revisors besyv. Dette både på hvordan virksomheden har klaret

sig i det forgangne regnskabsår, men også omkring nærliggende områder såsom hvordan et eventuelt overskud skal anvendes. Et andet område hvor virksomhederne ofte ønsker rådgivning fra revisor er i forbindelse med skatteoptimering. Her adskilles der dog, jf. afgrænsningen i kapitel 1, fra at behandle skatteoptimering for virksomhedsejernes personlige skatteforhold. Udover disse former for rådgivningsydelser, har revisor også været anvendt som situationsbestemt rådgiver. Omfanget af disse rådgivningsydelser analyseres individuelt nedenfor.

- Rapportering om virksomhedens performance og udvikling

Det interne årsregnskab udarbejdes, som beskrevet ovenfor, til virksomhedens ledelse, og giver en mere detaljeret forklaring af virksomhedens drift og udvikling i det forgange år, end årsrapporten. Som følge heraf, er det også det interne årsregnskab, der danner grundlag for den analyse revisor foretager og lægger til grund for sin rapportering (Webkilde 7). Nævnte analyse er ofte en kombination af nøgletals- og benchmarkanalyse, hvor virksomheden sammenlignes med andre virksomheder inden for samme branche (Interview 5 - Peter Benkjer, 37.15 og 04.30).

Årsagen til, at virksomhederne ofte har anvendt revisor til denne form for analysearbejde og rådgivning er, dels at revisor er det oplagte valg til at lave regnskabsanalyse. Derudover skyldes det også, at revisor oftest er i kontakt med en bred gruppe af virksomheder, hvilket gør, at revisor har en bred viden for, hvordan andre virksomheder klarer sig.

Som følge af, at revisor kun er i kontakt med virksomhederne et par gange om året, har denne form for rapportering og rådgivning historisk kun været efterspurgt én gang om året (Interview 5 - Peter Benkjer, 03.45). Herudover udføres ydelsen ofte som analyse af tal, som allerede er opstillet i det interne årsregnskab. Det vurderes derfor, at tidsforbruget for udførelsen af analysearbejdet har været begrænset, og videregivelsen af revisors rapportering og rådgivning, har historisk været begrænset til et møde med virksomhedens ledelse. Dette begrænser omfanget af ydelsen betydeligt.

- Rådgivning om overskudsdisponering og skat

I forlængelse af ovenstående rapportering om virksomhedernes performance og udvikling, har revisor historisk også rådgivet om overskudsdisponering og skat (Interview 3 - Lars Steinbach, 56.20). Dette forudsætter naturligvis, at der har været et overskud i virksomheden.

Denne form for rådgivning klassificeres som værdiskabende, da dens formål er, at hjælpe virksomheden med at træffe beslutninger, der er økonomisk fornuftige. Eksempelvis kan revisor

rådgive om overskudsdisponering ud fra en analyse af det forventede behov for likvide midler i virksomhedens fremtid. Denne analyse kan hjælpe med at klargøre i hvilket omfang der skal udbetales udbytte, således at man undgår unødvendigt at skulle indhente ekstern finansiering.

Udover rådgivning om overskudsdisponering, har revisor også tidligere rådgivet virksomhederne om skattemæssige forhold (Interview 4 - Gert Hunosøe, 23.50). Skatterådgivning er i sig selv et stort emne, men omfanget af denne rådgivning har, ligesom for overskudsdisponering, ikke været omfattende. Forskellige virksomheder har naturligvis forskellige skattemæssige forhold at rådgive ud fra, men for mindre virksomheder er der dog sjældent tale om omfattende og kompliceret rådgivning (Interview 1 - Claus Witt, 35.10). Det er nærliggende at tro, at en del af denne rådgivning også har omfattet ejernes personlige skatteforhold, og grænsen herimellem er ikke skarpt udtrykt i de gennemførte interviews. Det nævnes dog flere gange, at ejerne er interesserede i skatterådgivning, samt at det er ejerens forhold og tillid til revisor, der sikrer revisors fortsatte forbindelse til virksomheden (Interview 1 - Claus Witt, 02.40).

Som følge af ovenstående vurderes det igen, at rådgivningen kun er foretaget én gang om året, hvorfor omfanget af disse former for rådgivning også har været stærkt begrænset.

- Situationsbestemt rådgivning

Udover rådgivning i forbindelse med årsafslutning, har revisor historisk også ydet rådgivende assistance ved særlige lejligheder. Ved særlige lejligheder forstås situationer, som de fleste virksomheder til tider befinder sig i, omend ikke ofte. Dette er som oftest i forbindelse med køb og salg af virksomheder, forretningsudvikling og -udvidelse, samt finansiell rådgivning, herunder både behov for finansiering, samt vurdering af finansieringstilbud (Interview 3 - Lars Steinbach, 56.20).

Den værdiskabende effekt af denne rådgivning afhænger af, hvad der rådgives om. Eksempelvis er rådgivning i forbindelse med køb og salg af virksomheder værdiskabende såfremt, at der rådgives om overtagelse af en anden virksomhed, hvormed man forventer en forøget indtjening. Er der tale om rådgivning i forbindelse med forretningsudvikling og ekspansion er der også tale om direkte værdiskabelse, da udviklingen gerne direkte skulle medføre en forøgelse af virksomhedens indtægtsgrundlag. Rådgivningen kan også være værdiskabende idet, at revisor kan afholde virksomhederne fra at igangsætte projekter, som ender med at give underskud. Denne form for værdiskabelse er mere indirekte, da den ikke omhandler forøgelse af virksomhedens indtægtsgrundlag, men i stedet forhindrer unødige omkostninger. Ligeledes er finansiell rådgivning

som oftest også orienteret mod at finde den billigste finansieringsmulighed, således at omkostningerne i forbindelse med opnåelse af ekstern finansiering minimeres.

Disse former for rådgivning er, som navnet antyder, situationsbestemte. Der er således ikke tale om rådgivning med fast frekvens. Som følge heraf, er det vanskeligt at vurdere det konkrete omfang af disse ydelser. Det vurderes dog, at der i virksomhedssegmentet historisk set ikke har været et omfattende behov for disse rådgivningsydelser. Dette baseres endvidere på, at ingen af de interviewede revisorer har fremhævet disse rådgivningsydelser frem for de andre identificerede ydelser.

Sammenfatning for analyse af det historiske ydelsesomfang

På baggrund af den gennemførte analyse af revisors historiske ydelsesomfang følger her en sammenfatning af de enkelte ydelsers individuelle omfang. Dette gøres for at give et overblik over, hvilke ydelser der historisk har fyldt mest i revisors rolle. Analysens fund er summeret i nedenstående skema:

Skema 4.2

Revisors ydelser	Historisk omfang
Complianceydelser:	
Assistance med bogføring	Omfattende
Kontrol af bogføring	Begrænset
Udarbejdelse af momsangivelse	Begrænset
Udarbejdelse af årsrapport	Mindre
Udarbejdelse af skattemæssigt årsregnskab	Mindre
Værdiskabende ydelser:	
Udarbejdelse af interne årsregnskaber	Mindre
Rapportering om virksomhedens performance og udvikling	Mindre
Overskudsdisponering	Mindre
Skatterådgivning	Mindre
Situationsbestemt rådgivning	Mindre

Kilde: Egen tilvirkning, på baggrund af den indsamlede empiri

Den gennemførte analyse af revisors historiske ydelsesomfang har påvist at bogføringen danner grundlag for adskillige andre ydelser. Som følge af den teknologiske ramme omkring revisors samarbejde med virksomhederne, har revisor oftest assisteret med bogføringsydelsen, frem for

blot at kontrollere virksomhedens egen bogføring. Bogføringsydelsen har således været den absolut mest omfangsrige af revisors historiske ydelser.

Udarbejdelse af momsangivelser, har historisk været et krav for alle almindelige virksomheder i segmentet. Frekvensen herfor har været afhængig af virksomhedens omsætning og alder. Angivelse af moms har således som minimum været påkrævet halvårligt, men ofte også kvartalsvist. Denne frekvens har som regel dannet rammen for, hvor hyppigt bogføringen af blevet ajourført. Som følge heraf, har udarbejdelse af momsangivelsen været relevant for et højt antal virksomheder, men da selve udførelsen heraf i høj grad beror på bogføringen, har omfanget af denne ydelse været begrænset.

Årsafslutning har samlet set medført en række af ydelser for virksomhederne. Da virksomhedssegmentet både indbefatter personselskaber i regnskabsklasse A og mindre kapitalselskaber i regnskabsklasse B, har behovet for disse ydelser været forskellige. Fælles for disse har dog været, at de som hovedregel kun er blevet udført én gang om året. Som følge heraf, har disse ydelser individuelt været mindre omfangsrige.

Ydelseskompleksitet

I dette afsnit analyseres kompleksiteten af de identificerede ydelser. Kompleksiteten analyseres ud fra parameteret "krav om faglig viden og kompetence". Formålet hermed er at undersøge i hvor høj grad ydelserne beror på særlig viden og evner forbeholdt revisor, samt i hvor høj grad der er tale om rutineprægede handlinger.

Complianceydelser:

Dette afsnit har til formål at uddybe den lovmæssige baggrund for de identificerede historiske complianceydelser. I omfangsanalysen blev omfanget af lovgivningen gennemgået overordnet, med fokus på, hvor stor en del af virksomhedssegmentet der var omfattet af disse lovkrav. I denne del af analysen er der igen tale om en overordnet gennemgang, men fokus er her på kompleksiteten af lovgivningen. Dette gøres som udgangspunkt ved at analysere på i hvor høj grad efterlevelse af lovkravene beror på rutineprægede opgaver. Yderligere analyseres der på i hvor høj grad efterlevelse sker inden for samme handlingsramme for virksomhederne, kontra i hvor høj grad der er behov for individuelle overvejelser fra virksomhed til virksomhed.

- Bogføring eller kontrol af virksomhedens egen bogføring

Som skrevet i omfangsanalysen, så udspringer bogføringspligten af bogføringsloven. Bogføringsloven angiver som udgangspunkt rammebestemmelser for hvorledes bogføringen udføres, således at den overholder princippet om "god bogføringsskik". For at give virksomhederne de bedste forudsætninger for at sikre dette, har Erhvervsstyrelsen i 1999 udgivet en omfattende bogføringsvejledning, som uddyber, hvorledes rammebestemmelserne bedst muligt efterleves. Yderligere hjælper bogføringsvejledningen også virksomhederne med, at foretage det planlægningsarbejde, som indledningsvist danner rammerne for at bogføringen udføres hensigtsmæssigt.

Som skrevet tidligere er bogføringen grundlag for flere af de ydelser revisors udfører. Det er derfor vigtigt at bogføringen er tilrettelagt på en sådan måde, at det egentlige bogføringsarbejde giver mulighed for, at virksomhederne kan trække det relevante data efter bogføringsarbejdets afslutning. En god tilrettelæggelse bør således inddrage overvejelser omkring anvendelsen af det færdige bogføringsdata.

Som tidligere skrevet, har virksomhederne i omfattende grad anvendt revisor til at assistere med hele bogføringsydelsen, og i mindre grad til at kontrollere virksomhedens egen bogføring. Som følge af ovenstående kan bogføringsydelsen opdeles i tre bestanddele - planlæggende, udførende og kontrollerende del. Disse stadier er forbundet med forskellige krav til faglig viden og kompetence. Dette kommer også til udtryk i den måde revisor som oftest har udført disse.

Den planlæggende og kontrollerede del har historisk været udført af en mere erfaren medarbejder i revisionsvirksomheden. Dette skyldes at det planlæggende arbejde kræver indsigt i anvendelsen af bogføringen senere hen. Dette vurderes at bero på et middel krav til faglig viden og kompetence. Det egentlige bogføringsarbejde har som regel været udført af medarbejdere på laveste niveau i revisionsvirksomhederne. Dette skyldes, at der her i høj grad er tale om rutinepræget arbejde. Som følge heraf vurderes kravet om faglig viden og kompetence at være lavt. Kontrol af bogføringen er en vigtig del af bogføringsydelsen. Dette skyldes især, at bogføringen danner grundlag for flere andre ydelser. Som følge heraf er kontrollen ofte udført af medarbejdere på mellemniveau i revisionsvirksomheden. Samlet set er bogføringsydelsen forbundet med et lavt til middel krav om faglig viden og kompetence.

- Udarbejdelse af momsangivelse

Som skrevet i omfangsanalysen tages der udgangspunkt i momsloven fra 2006 og EU's momssystemdirektiv fra 2006. Samlet set er momsloven og momssystemdirektivet meget omfattende, da disse forsøger indgående at beskrive reglerne for den momsmæssige behandling af alle tænkelige udvekslinger af varer og/eller ydelser mod vederlag.

Som følge af ovenstående kræver det en vis viden og kompetence, at kunne omsætte det meget omfattende regelsæt til praktisk håndtering af momsen i forbindelse med virksomhedens drift. Dog er virksomhedernes drift, som nævnt i afsnittet om bogføring, ofte meget rutinepræget, hvorfor det ofte er de samme transaktionstyper virksomhederne foretager, og disse behandles naturligvis ens efter loven. Dette trækker kravet om faglighed ned, da et grundlæggende kendskab til de relevante momsregler således forholdsvist hurtigt kan oparbejdes og anvendes. Yderligere er der bred mulighed for at få rådgivning hos SKAT, såfremt virksomhederne lejlighedsvist gennemfører uvante transaktioner, som medfører tvivl om den momsmæssige behandling.

Da momsen behandles løbende i forbindelse med det løbende bogføringsarbejde og virksomhedernes transaktioner som regel er meget ens, er der tale om en høj grad af rutine i behandlingen af moms. Kontrol af moms udføres som regel i samme ombæring som kontrol af bogføringen, hvilket foretages af en medarbejder på mellemniveau i revisionsvirksomheden. Dette sammenholdt med at omfanget af nogle af de momsmæssige bestemmelser er forholdsvist indviklede betyder, at kravet om faglig viden og kompetence i forbindelse med udarbejdelse af momsangivelsen vurderes som værende lavt til middel.

- Årsafslutning

Årsafslutning medfører flere ydelser. Disse behandles individuelt efter samme opdeling som i omfangsanalysen.

- Udarbejdelse af årsrapport

Som skrevet tages der udgangspunkt i årsregnskabsloven fra 2006. Denne lov pålægger alle kapitalselskaber at indberette en årsrapport, men ikke personselskaberne.

Årsrapporten skal indeholde et årsregnskab, ledelsesberetning og ledelsespåtegning, jf. ÅRL § 2. Yderligere skal der også udarbejdes en pengestrømsopgørelse og en egenkapitalopgørelse, jf. ÅRL kapitel 10. Der skelnes i årsregnskabsloven mellem årsrapporter som udarbejdes til omverdenen og årsregnskaber, der udarbejdes til internt brug. Sidstnævnte må ikke betegnes som årsrapporter, jf. ÅRL § 2, stk. 4, og da de ikke er lovpligtige behandles disse separat.

Årsregnskabsloven består af 170 § fordelt på 25 kapitler. Udarbejdelse af årsrapporten er dog ikke så omfattende, som omfanget af årsregnskabsloven først antyder idet der i høj grad er tale om konsolidering af bogføringskonti samt opstilling og præsentation af disse. Udarbejdelse af årsrapporten beror således i primært på den udførte bogføring. Udover præsentation af de historiske tal, skal årsrapporten, som nævnt, også indeholde en ledelsesberetning og -påtegning. Som tidligere beskrevet er virksomhedernes drift ofte kendetegnet ved gentagelser, hvorfor disse i høj grad kan udarbejdes ved at foretage relevante ændringer i beretninger og påtegninger fra tidligere år. Det er i øvrigt, formelt set, ikke en opgave for revisor, men selvsagt for virksomhedens ledelse.

Som nævnt beror udarbejdelsen af årsrapporten på det udførte bogføringsarbejde. Man kan således lette processen med udarbejdelse af årsrapporten, hvis man har tilrettelagt bogføringen efter, hvordan man gerne vil have informationerne præsenteret i årsrapporten. Eksempelvis er det nærliggende at opstille en artsopdelt kontoplan, hvis man ønsker en årsrapport efter den artsopdelte beretningsform.

Som følge af ovenstående vurderes det, at udarbejdelse af årsrapport i høj grad er en rutinepræget opgave, hvis bestanddele kun i begrænset omfang er forbundet med højt krav om faglig viden. Afslutningen af bogføringen og konsolideringen af bogføringskonti vurderes at have samme lave krav til faglig viden og kompetence, som udføring af det løbende bogføringsarbejde, men vil ligeledes være forbundet med kontrol af en mere erfaren medarbejder.

Udarbejdelse af årsrapportens øvrige bestanddele såsom ledelsesberetning og -påtegning, er overordnet set en opgave for virksomhedens ledelse, da disse er ansvarlige for denne, jf. ÅRL § 2. Udarbejdelse af pengestrømsopgørelse og egenkapitalopgørelse vurderes at kræve en smule mere faglig viden end ved bogføringen. Dette skyldes, at der her ikke i samme grad er tale om rutinemæssige opgaver, samt at disse ikke udarbejdes ud fra rammer givet af mere erfarne medarbejdere. I stedet beror de udelukkende på de, i lovgivningen, foreskrevne regler og bestemmelser. Det vurderes dog ikke, at forskellen er stor, hvorfor disse antages stadig at kunne udføres på et lavt til middel niveau i medarbejderstaben i revisionsvirksomheden.

Som følge af ovenstående analyse og vurdering af ydelsens bestanddele, vurderes det at udarbejdelse af årsrapporten er forbundet med et middel krav om faglig viden og kompetence.

- Udarbejdelse af skattemæssige årsregnskaber

Som skrevet tidligere udarbejdes det skattemæssige årsregnskab som supplement til årsrapporten. Forskellen mellem det regnskabsmæssige resultat, der præsenteres i årsrapporten, og det skattemæssige resultat udspringer af, at virksomhedernes forskellige omkostningstyper ikke behandles ens regnskabsmæssigt og skattemæssigt. Der er for nogle omkostningstyper forskel på, den skattemæssige fradragsberettigelse og den regnskabsmæssige behandling. Eksempelvis kan repræsentationsomkostninger fradrages fuldstændigt i det regnskabsmæssige resultat, men kun delvist i det skattemæssige resultat, jf. LL § 8, stk. 4. Endvidere er der forskel på de regnskabsmæssige og skattemæssige afskrivningsregler, jf. ÅRL kap. 7 og AL § 5, stk. 3. Begge dele bevirker, at der er forskel mellem det regnskabsmæssige og det skattemæssige resultat.

Beskatningsreglerne i lovgivningen er dels rammebestemmelser omkring typer af indtægter der er skattepligtige og typer af omkostninger der er fradragsberettigede, jf. SL §§ 4 og 6, men de er ligeledes også detaljerede for særlige omkostningstyper som eksempelvis repræsentationsomkostninger. Det kræver således en grundig forståelse af disse regler, for at sikre rigtigheden af det skattemæssige resultat.

På baggrund af ovenstående vurderes udarbejdelsen af det skattemæssige årsregnskab at være forbundet med en høj grad af faglig viden og kompetence.

- Værdiskabende ydelser

I denne del af den historiske analyse, vil de identificerede værdiskabende ydelser blive analyseret. Det er fortsat ydelsernes kompleksitet og dermed kravet om faglig viden og kompetence der er i fokus, samt hvorvidt der er tale om rutineprægede ydelser.

- Udarbejdelse af interne årsregnskaber

Det interne årsregnskab udarbejdes, i modsætning til årsrapporten, til brug for virksomhedens ledelse og ikke til offentligheden, hvorfor detaljeringsgraden i det interne årsregnskab er mere uddybende. Som følge heraf er indholdet af årsrapporten og årsregnskabet ikke ens. Den værdiskabende effekt ved udarbejdelse af interne årsregnskaber afstedkommer af, at disse oftest anvendes til rapportering til ledelsen, samt som grundlag for analyse af virksomhedens udvikling.

Da det udelukkende er detaljegraden og opstillingen der er forskellig, vurderes det at udarbejdelse af det interne årsregnskab er forbundet med samme middel krav til faglig viden og kompetence, som ved udarbejdelsen af årsrapporten. Dette skyldes yderligere, at der stadig i vid udstrækning er

tale om data der er frit tilgængeligt fra bogføringen, og som blot skal klassificeres og præsenteres på en anden måde end i årsrapporten.

- Rådgivning

Som skrevet i omfangsanalysen, har særligt årsafslutningen historisk givet anledning til at revisor har suppleret denne med relevante rådgivningsydelser. Herudover har revisor også udført andre rådgivningsydelser, men disse har i højere grad været afhængige af virksomhedernes behov i forbindelse med særlige omstændigheder. I de følgende afsnit analyseres kompleksiteten af disse rådgivningsydelser.

- Rapportering om virksomhedens performance og udvikling

Historisk har revisor haft et distanceret forhold til virksomhederne. Som følge af at virksomhederne i bredt omfang ikke selv har deltaget aktivt i bogføringsarbejdet, har rapportering også været begrænset til primært at forekomme i forbindelse med årsafslutningen (Interview 5 - Peter Benkjer, 03.45).

Det interne årsregnskab udarbejdes, som beskrevet ovenfor, til virksomhedens ledelse, og giver en mere detaljeret forklaring af virksomhedens drift og udvikling i det forgange år, end årsrapporten.

Som følge heraf, er det også det interne årsregnskab, der danner grundlag for den nøgletalsanalyse revisor foretager og lægger til grund for sin rapportering. Nøgletallene og udviklingen heri anvendes herefter ofte til benchmarkanalyse og sammenlignes med branchegennemsnit. Ligeledes sammenlignes virksomhedens økonomiske performance og udvikling med branchens overordnede udvikling (Interview 5 - Peter Benkjer, 37.15 og 04.30).

Beregning af nøgletal er objektivt idet nøgletallene beregnes ud fra bestemte matematiske formler og dermed er beregningen stort set ens for alle virksomheder. Historisk set har rapportering om virksomhedens udvikling været en naturlig følge af periodeafslutninger (Interview 5 - Peter Benkjer, 22.00). Rapporteringen har dog været fokuseret omkring resultaterne af complianceydelserne, såsom virksomhedernes resultat og skyldige moms for perioden. Dette skyldes, at muligheden for værdiskabende rapportering og rådgivning tidligere har været stærkt begrænset af, at revisor ikke har haft løbende kontakt med virksomhederne (Interview 5 - Peter Benkjer, 22.40).

Kravet om faglig viden og kompetence, i forbindelse med rapportering af virksomhedens performance og udvikling, vurderes som udgangspunkt til at være lav til middel, da der overordnet set er tale om anvendelse af få bestemte matematiske formler og herefter sammenligning med historiske nøgletal fra samme virksomhed for at analysere udviklingen i virksomheden. Det trækker

op i kravet, at der sammenlignes med andre virksomheder, samt at der, som del af analysen skal udvælges, hvilke nøgletal der er mest relevant at analysere på. Samlet set vurderes kravet om faglig viden og kompetence dermed som værende middel.

- Rådgivning om overskudsdisponering og skat

I forbindelse med årsafslutningen og rapporteringen der historisk naturligt har fulgt med denne, har det også været relevant for revisor at rådgive om bestemte elementer i regnskabet. Dette har historisk omhandlet hvorledes et eventuelt overskud har skullet anvendes, samt hvorvidt virksomheden har kunnet optimere skattemæssige forhold. Analysen omhandler dog ikke rådgivning om skatteoptimering for virksomhedsejernes personlige skatteforhold, jf. afgrænsningen i kapitel 1.

Kompleksiteten i ovenstående rådgivning kan være svær at fastslå, da virksomhedernes individuelle forhold og forretning varierer meget fra hinanden. Rådgivningen har dog historisk oftest været foretaget af revisor selv, altså højeste led i revisionsvirksomheden. Det formodes derfor, at selve rådgivningen for overskudsdisponering og skat kræver en høj grad af faglig viden og kompetence. Dette underbygges af, at disse områder falder inden for revisors hovedområde, og det er svært at udpege en faggruppe, der kunne være mere kvalificeret til at foretage rådgivning inden for disse områder, hvilket revisorerne også bekræfter i de foretagne interviews (Interview 3 - Gert Hunosøe, 23.50).

- Situationsbestemt rådgivning

Denne kategori er en samlet betegnelse for de rådgivningsydelser revisor historisk har været inddraget i, efter behov. Dette behov er naturligt kendetegnet ved at være meget svingende, og for den enkelte virksomhed har behovet ikke været omfattende. Som beskrevet i omfangsanalysen er disse former for rådgivning oftest i forbindelse med køb og salg af virksomheder, forretningsudvikling og -udvidelse eller finansiel rådgivning.

Rådgivning af disse former beror på analysearbejde. For at udføre det nødvendige analysearbejde, er det nødvendigt at vide hvilke parametre der skal inddrages, hvordan disse skal analyseres, samt hvorledes man fortolker resultaterne for dermed at begrunde rådgivningen. Økonomisk analysearbejde kræver økonomisk viden og kompetence. Dette er ikke forbeholdt revisor, men er inden for revisors kompetencefelt. I det omfang der skal inddrages skattemæssige overvejelser bevæger den nødvendige viden og kompetence sig længere ind i revisors ekspertisefelt. I de omtalte former for rådgivning vil der som oftest indgå et element af skattemæssige konsekvenser,

hvilket også begrundes, hvorfor revisor ofte har været anvendt til disse former for rådgivningsydelser (Interview 3 - Gert Hunosøe, 23.50).

Den situationsbestemte rådgivning udføres som oftest på et højere niveau i revisionsvirksomheden. Dette skyldes at de situationsbestemte rådgivningsydelser kræver en høj grad af faglig viden og kompetence. Ligeledes forventer virksomhederne også, at revisor leverer rådgivningen, uanset hvem i revisionsvirksomheden der udfører analysearbejdet. Grundet den svingende efterspørgsel er der dog ikke tale om en kerneydelse for revisor i det historiske perspektiv.

Sammenfatning for analyse af den historiske ydelseskomplesitet

Som opsummering på den gennemførte analyse af kompleksiteten af revisors historiske ydelser, følger her en sammenfatning af de enkelte ydelsers individuelle kompleksitet. Dette gøres med henblik på at give et overblik over hvilke ydelser der historisk har været omfattet af det største krav om faglig viden og kompetence. Analysens fund er summeret i skema 4.3 nedenfor:

Skema 4.3

Revisors ydelser	Historisk kompleksitet
<u>Complianceydelser:</u>	
Assistance med bogføring	Lavt
Kontrol af bogføring	Middel
Udarbejdelse af momsangivelse	Lavt/Middel
Udarbejdelse af årsrapport	Middel
Udarbejdelse af skattemæssigt årsregnskab	Højt
<u>Værdiskabende ydelser:</u>	
Udarbejdelse af interne årsregnskaber	Middel
Rapportering om virksomhedens performance og udvikling	Middel
Overskudsdisponering	Højt
Skatterådgivning	Højt
Situationsbestemt rådgivning	Højt

Kilde: Egen tilvirkning, på baggrund af den indsamlede empiri

Denne gennemførte analyse har vist, at ydelserne relateret til bogføring, moms og opstilling af årsregnskaber, undtagen det skattemæssige regnskab, historisk har været forbundet med et lavt til middel krav om faglig viden og kompetence.

De ydelser der har været relateret til rapportering, rådgivning og skat har ofte har været forbundet med et middel til højt krav om faglig viden og kompetence. Dette afstedkommer af, at disse ydelser beror på dels analyse af data, samt kendskab til andre virksomheders performance og brancheudvikling. Disse ydelser har således krævet et bredere vidensgrundlag samt evne til at vurdere hvilke data der er relevante at inddrage for den enkelte virksomhed.

Overordnet set betyder ovenstående, at complianceydelserne samlet set er associeret med et lavere krav om faglig viden og kompetence, hvorimod kravet for de værdiskabende ydelser historisk har været højere.

Delkonklusion for den historiske analyse af revisors rolle

I dette afsnit opsummeres hele analysen af det historiske perspektiv, for derved at beskrive revisors historiske rolle i virksomhedssegmentet. For at bevirke dette inddrages først den historiske teknologiske situation, som har dannet rammen omkring revisors kontakt med virksomhederne. Herefter sammenholdes analyserne af ydelsesomfang og –kompleksitet.

Historisk har den teknologiske ramme været kendetegnet ved at regnskabsprogrammer og andre økonomistyringsprogrammer kun har været tilgængeligt for de respektive brugere. Der har således ikke været mulighed for at dele adgang til disse, hvorfor datadeling mellem revisor og virksomhederne, har været besværligt. Dette har medført et fjernt forhold mellem revisor og virksomhederne. Revisorerne beskriver begrebet "pose-kunder", som værende den generelle betegnelse for, hvordan de fleste mindre virksomheder har overleveret deres materiale til revisor. Revisor har herefter behandlet materialet og rapporteret tilbage til virksomhederne. Som følge heraf har virksomhederne historisk ikke været særlig involveret i processen, og dette har bevirket at revisor ofte kun har været i kontakt med virksomhederne et par gange om året, typisk styret af frekvensen for angivelse af moms.

I omfangsanalysen konkluderes det, at revisor primært har beskæftiget sig med complianceydelser, herunder særligt assistance i forbindelse med udførelse af bogføringsydelsen. Omfanget af de andre complianceydelser har historisk været styret af det frekvensmæssige behov for disse. Der har historisk kun været udført rapportering som følge af årsafslutningen, hvilket betyder at en stor del af revisors ydelser har været begrænset til én gang om året.

Kompleksitetsanalysen viste, at de værdiskabende ydelser typisk har været forbundet med et middel til højt krav om faglig viden og kompetencer. Omvendt har kravet om faglig viden og kompetence for complianceydelserne hovedsageligt været lavt til middel.

Konklusionerne fra de to analysedele er sammenfattet i nedenstående skema:

Skema 4.4

Revisors ydelser	Historisk perspektiv	
	Omfang	Kompleksitet
Complianceydelser:		
Assistance med bogføring	Omfattende	Lavt
Kontrol af bogføring	Begrænset	Middel
Udarbejdelse af momsangivelse	Begrænset	Lavt/Middel
Udarbejdelse af årsrapport	Mindre	Middel
Udarbejdelse af skattemæssigt årsregnskab	Mindre	Højt
Værdiskabende ydelser:		
Udarbejdelse af interne årsregnskaber	Mindre	Middel
Rapportering om virksomhedens performance og udvikling	Mindre	Middel
Overskudsdisponering	Mindre	Højt
Skatterådgivning	Mindre	Højt
Situationsbestemt rådgivning	Mindre	Højt

Kilde: Egen tilvirkning, på baggrund af den indsamlede empiri

Som vist i skema 4.4 er der et omvendt forhold mellem omfang og kompleksitet. Revisor har således primært været anvendt til ydelser, som ikke har krævet en høj grad af faglig viden og kompetence. Særligt bogføring er den mest omfattende, og samtidigt den mindst komplekse ydelse. Dette betyder, at det ikke er vanskeligt for virksomhederne at opbygge de nødvendige kompetencer for udførelsen heraf. Yderligere kan revisor stadig inddrages til endelig kontrol af denne. Der skal dog afsættes en del tid til udførelsen af bogføringsarbejdet. For virksomheden bør beslutningen derfor bero på en vurdering af, om den krævede tid kan anvendes bedre. De resterende ydelser er karakteriseret ved et middel til højt krav om faglig viden og kompetence. Disse ydelser udføres dog kun et begrænset antal gange om året.

Analysen af revisors historiske rolle i virksomhedssegmentet har som følge af ovenstående udmundet i et distanceret forhold mellem revisor og virksomhederne, hvor revisor i høj grad anvendes til ydelser med mindre behov for faglig viden og kompetencer. Derudover anvendes

revisor dog i omfattende grad i forbindelse med årsafslutningen, hvor der indgår mere krævende ydelser.

Analysedel 2 - Det nutidige perspektiv

Dette afsnit har til formål at klarlægge udstrækningen af det nutidige perspektiv. Afsnittet vil således redegøre for, det nutidige perspektivs tidsmæssige placering.

Det nutidige perspektiv forstås i denne afhandling som værende perioden fra efter de online regnskabsprogrammer blev implementeret. Perioden anses i afhandlingen for at vare frem til umiddelbart før, der kommer ny banebrydende teknologi, som for alvor kan ændre på den teknologiske ramme. Perioden er således ikke begrænset til dags dato. Overgangen mellem det nutidige og det fremtidige perspektiv vil igen være flydende, ligesom den var mellem det historiske og nutidige perspektiv.

Overgangen går som beskrevet tidligere fra cirka i midten af 2000'erne til tidspunktet, hvor regnskabsprogrammerne blev implementeret i virksomhedssegmentet. Det nutidige perspektiv fortsætter herefter frem til den nære fremtid, når de nye funktioner, som regnskabsprogrammerne er ved at udvikle lanceres. Disse funktioner beskrives nærmere i den del af analysen der omhandler det fremtidige perspektiv. Funktionerne forventes at blive lanceret inden for ganske kort tid (Interview 7 - E-conomic, 20.30). Det er dog uvist hvor hurtigt disse funktioner vil blive bredt anvendt af virksomhederne. Der er ikke tale om samme form for paradigmeskift, der skulle til, for at acceptere og implementere de online regnskabsprogrammer. Det vurderes derfor, at eftersom der er tale om nye funktioner i programmer, som virksomhederne allerede anvender, vil det tage kortere tid for virksomhederne at acceptere de nye funktioner. Denne vurdering uddybes senere i analysen. Som følge af ovenstående strækker det nutidige perspektiv sig frem til slutningen af 2010'erne.

Den nutidige teknologiske ramme

Formålet med dette afsnit er, at redegøre for den teknologiske udvikling, som de online regnskabsprogrammer har medført. Yderligere vil afsnittet afdække den indflydelse denne udvikling har haft på revisors ydelsesudførelse og derigennem revisors forhold til virksomhederne.

Implementeringen af online regnskabsprogrammer har været udtryk for et paradigmeskifte for virksomhedssegmentet idet, at online regnskabsprogrammer nu er normen for dette segment.

En afgørende faktor for dette skifte var, at både virksomheder og revisorer indså, at det var fordelagtigt, at lade et professionelt hostingfirma opbevare virksomhedernes regnskabsmateriale, frem for at have dette liggende på virksomhedernes computere, idet disse ofte også blev anvendt privat (Interview 5 - Peter Benkjer, 07.20 og 12.10).

Som følge af paradigmeskiftet har virksomhederne nu mulighed for at anvende samme system til blandt andet fakturering, debitor- og kreditorstyring og bogføring. Fordelen herved er, at når virksomheden eksempelvis fakturerer en kunde, så bogføres denne faktura med det samme og fremgår herefter som et tilgodehavende og indtægt. Der er således ikke længere behov for først at fakturere og dernæst bogføre den samme faktura. Flere funktioner bliver således udført i samme omgang.

At virksomhedens bogholderi ligger online, giver revisor mulighed for, at tilgå materialet blot ved at logge ind i programmet. Det er således ikke nødvendigt for virksomheden at tage kontakt til revisor med henblik på udlevering af materialet. Det er dog stadig nødvendigt for virksomheden at klargøre det materiale som revisors skal bruge. Er der tale om bogføring, skal virksomheden således sørge for at uploade sit bilagsmateriale til regnskabsprogrammet. En del af materialet, eksempelvis fakturaer, vil dog allerede være tilgængelige i programmet, som følge af den integrerede faktureringsfunktion. Dette har i sig selv været en stor ændring i forholdet mellem revisor og virksomhederne, da det har gjort det muligt for revisor at assistere virksomhederne med udfordringer i bogføringen. Yderligere har revisor via regnskabsprogrammet adgang til at trække data og rapporter med henblik på at lave analyser og rapportering til virksomhederne.

Der findes dog stadig mange funktioner, som regnskabsprogrammerne ikke indeholder. Dette skyldes blandt andet bevidste valg fra regnskabsprogrammerne om, ikke at udvikle funktioner, som ikke henvender sig til deres respektive kernekunder (Interview 7 - Dinero, 14.40). I stedet udvikles der løbende integrationsløsninger med samarbejdspartnere, som har udviklet programmer til forskellige områder af økonomistyringen, herunder lagerstyring, budgettering mv. (Interview 6 - E-conomic, 14.00 og interview 6 - Dinero, 07.00). Regnskabsprogrammerne er således blevet samlested for information, da integrationsløsningerne gør det muligt for virksomhederne, at udvælge de programmer som bedst muligt opfylder deres behov og dele data mellem disse. Integrationsløsningerne udvikles ikke altid af programmerne selv, men ofte af et udviklingsfirma eller de andre programmer (Interview 6 - E-conomic, 14.40 og 16.50). Dette underbygger det førnævnte paradigmeskifte, da regnskabsprogrammerne har opnået en størrelse der gør, at andre programmer ser et behov for at sikre, at de kan samarbejde med regnskabsprogrammerne.

På baggrund af ovenstående udvikling og muligheder, vurderes det, at den teknologiske ramme, danner grundlag for et tættere forhold mellem revisor og virksomhed end tidligere.

Revisors nutidige rolle

I denne del af analysen, vil revisors nutidige rolle i mindre virksomheder blive analyseret. Analysen er opbygget på samme måde, som analysen af revisors historiske rolle. Dermed identificeres, indledningsvist, de ydelser, som revisor udfører for virksomhederne, hvorefter der foretages henholdsvis en analyse af ydelsernes omfang og deres kompleksitet. Den teknologiske ramme inddrages løbende i det omfang det har indflydelse på analysedelene. Afslutningsvist foretages en sammenligning af den historiske og nutidige rolle, for derved at analysere udviklingen herimellem.

Som tidligere beskrevet er revisors rolle i denne afhandling udtrykt ved de ydelser, som revisor leverer til virksomhederne.

Identifikation af ydelser

Dette afsnit vil fokusere på at identificere revisors ydelser i det nutidige perspektiv. Identifikationen af ydelserne baseres på udsagn fra de interviewede revisorer, og der inddrages overordnet lovgivning, i det omfang det er relevant.

De respektive revisorers angivelse af kerneydelser er vist i skema 4.5 nedenfor:

Skema 4.5

Det nutidige perspektiv					
Ydelser:	Claus Witt	Niels Ole Ellegaard	Lars Steinbach	Gert Hunosøe	Peter Benkjer
Bogføring	(X)	(X)	(X)	(X)	X
Moms	(X)	(X)	(X)	(X)	(X)
Periodeafslutning	X		X	X	X
Årsafslutning	X	X	X		X
Budget	X		(X)		X
Rådgivning	X		X	X	X

Kilde: Egen tilvirkning, på baggrund af den indsamlede empiri, jf. bilag 4

Som det ses er nogle af ydelserne sat i parentes. Forklaringen herfor er givet i ydelsernes respektive afsnit nedenfor. Som nævnt i det historiske perspektiv, så er der i skemaet tale om kerneydelser, og ikke en komplet redegørelse for alle ydelser revisor leverer til virksomhederne. Som i det historiske perspektiv inddrages ydelserne i compliance- og værdiskabende ydelser.

Complianceydelser:

- Bogføring eller kontrol af virksomhedens egen bogføring
- Udarbejdelse af momsangivelse
- Årsafslutning
 - Udarbejdelse af årsrapport
 - Udarbejdelse af skattemæssige årsregnskaber

Værdiskabende ydelser:

- Årsafslutning
 - Udarbejdelse af interne årsregnskaber
- Budgettering
 - Udarbejdelse af drifts- og likviditetsbudgetter
 - Opfølgning på budgetmål
- Rådgivning
 - Periodevis rapportering om virksomhedens performance og udvikling
 - Overskudsdisponering
 - Skatterådgivning
 - Situationsbestemt rådgivning

Som det fremgår af skemaet, er der det grundlæggende de samme ydelser revisor beskæftiger sig med, dog med et par tilføjelser. Flere af ydelserne hænger sammen, men de analyseres individuelt i det omfang de kan adskilles.

Ydelsesomfang

Ved analyse af ydelsesomfanget, analyseres der indledningsvist på omfanget af complianceydelser og herefter på omfanget af de værdiskabende ydelser. Omfanget analyseres, som i det historiske perspektiv, ud fra parametrene indhold og hyppighed.

Complianceydelser:

- Bogføring

Som skrevet i det historiske perspektiv, så udspringer bogføringspligten fra bogføringsloven. I det historiske perspektiv var udgangspunktet bogføringslovens udformning 2006. Fra denne og frem til den nuværende bogføringslov, er der ikke forekommet ændringer, som vurderes at have haft særlig indflydelse på omfanget af bogføringspligten. Bogføringslovens anvendelsesområde

vurderes således at være uændret, hvorfor dette ikke giver anledning til en ændring i vurderingen af bogføringsydelsens omfang.

Som vist i skema 4.5, så er bogføringsydelsen sat i parentes under stort set alle informanter. Dette skyldes at flere af revisorerne nævner, at de ofte opfordrer virksomhederne til at deltage i bogføringen, og derefter lade revisor kontrollere denne. Eksempelvis mener blandt andet revisor Claus Witt, at kunderne mister følingen virksomhedens udvikling og drift, hvis de ikke bogfører selv: *“Jeg anbefaler faktisk alle mine kunder at bogføre selv, fordi så har de føling med det”* (Interview 1 - Claus Witt, 10.04). Revisor forsøger på denne måde at ”oplære” virksomhederne i den assisterende og udførende del af bogføringsydelsen, da revisorerne ikke er interesseret i at udføre denne, hvilket de også giver udtryk for i interviewene. Revisor udfører til dels stadig både den assisterende og den kontrollerende del af bogføringen, og i sidste ende afhænger dette af virksomhedens ønsker. Uanset hvilken rolle revisor spiller i bogføringen, ajourføres denne som oftest efter virksomhedens momsfrekvens.

Som effekt af ovenstående nævner revisorerne også, at virksomhederne efterspørger mere løbende rapportering. Dette tyder på, at revisorernes opfordring har haft indflydelse på fordelingen mellem hvorvidt revisor har assisteret med bogføringsydelsen, eller blot kontrolleret virksomhedernes egen bogføring. På baggrund af ovenstående vurderes det, at omfanget af bogføringsydelsen er begrænset til omfattende.

- Udarbejdelse af momsangivelse

Som skrevet i det historiske perspektiv, udspringer pligten til at opgøre og angive moms fra både EU's momssystemdirektiv og fra momsloven. I det historiske perspektiv blev der taget udgangspunkt i disses udformning i 2006. Begge har været udsat for flere ændringer siden da, men for mindre virksomheder har der ikke været indført ændringer der vurderes at have haft betydelig indflydelse frem til det nutidige perspektiv. Dette vurderes da der ses bort fra ændringer, som kun vedrører specifikke brancher, eller snævre områder, såsom moms af renter i forbindelse med leasing. Som følge af ovenstående anses hele virksomhedssegmentet for omfattet af momsloven, ligesom det blev i det historiske perspektiv.

Momsreglerne kommer til udtryk på den måde, at de har indflydelse på hvordan transaktioner i bogføringen behandles momsmæssigt. Den momsmæssige behandling sker således i forbindelse med bogføringen, hvorefter den samlede momsangivelse udarbejdes efter bogføringens afslutning for momsperioden. Udarbejdelsen er således udført ved at summere den momsmæssige

behandling fra bogføringen og opgøre denne. Som det ses i skema 4.5, er udarbejdelse af momsangivelse sat i parentes. Dette skyldes, at revisorerne bredt udtaler, at de ofte kun kontrollerer den moms, som virksomhederne selv har posteret i forbindelse med at virksomhederne selv har stået for bogføringen.

Uanset om revisor agerer assisterende eller kontrollerende part foretages de enkelte momsposteringer i forbindelse med bogføringen, og herefter kontrolleres disse i samme ombæring som kontrol af bogføringen. Omfanget af ydelsen er således ikke videre afhængig af hvilken part revisor har haft i bogføringen, da der som minimum skal foretages kontrol. Omfanget af momsydelsen vurderes således isoleret set til at være begrænset, idet efterlevelse af momsreglerne hovedsageligt sker i forbindelse med bogføringen.

- Årsafslutning

Som beskrevet i det historiske perspektiv er årsafslutningen anledning til flere ydelser. Som det ses i skema 4.1 og 4.5 er der dog ikke kommet flere ydelser til i denne forbindelse. Det er således omfanget af de samme ydelser, der analyseres i det nutidige perspektiv.

- Udarbejdelse og indberetning af årsrapport

Pligten til at indberette en årsrapport udspringer fra selskabsloven. I det historiske perspektiv blev der taget udgangspunkt i dennes udformning i 2006. Sidenhen er selskabsloven blevet ændret mange gange, men for omfanget af indberetningspligten for mindre virksomheder har den største ændring været indførelsen af en ny selskabsform i 2013 - Iværksætterselskab (IVS), jf. SEL § 357a.

Indførelsen af iværksætterselskaber, havde til formål at gøre det mere tiltrækkende at starte virksomhed i Danmark. Dette ses i kraft af, at iværksætterselskabet er et kapitalselskab, hvormed der ikke hæftes personligt for selskabets gæld, samt at kapitalkravet kun er på 1 kr., hvorimod kapitalkravet lyder på 50.000 kr. i anpartsselskaber og 500.000 kr. i aktieselskaber, jf. SEL § 357a, stk. 2 og SEL § 4, stk. 2. Iværksætterselskabet kan således betragtes som et mini anpartsselskab, og tilhører den laveste del af regnskabsklasse B - mikrovirksomhederne.

Det vurderes at indførelsen af iværksætterselskaber kan have medført en mindre stigning i omfanget af ydelsen relateret til udarbejdelse af årsrapporter. Denne stigning vurderes dog ikke at have afgørende betydning for det samlede omfang. Udarbejdelse af årsrapporter er til stadighed

kun en ydelse som revisor leverer til virksomhederne én gang om året, hvorfor ydelsen kun udføres i mindre omfang.

- Udarbejdelse af skattemæssige årsregnskaber

Som i det historiske perspektiv er udarbejdelse af skattemæssige årsregnskaber nødvendigt for at virksomhederne kan beregne grundlaget for beskatning. For virksomhederne i regnskabsklasse B beskattes virksomheden direkte af det skattemæssige resultat i form af selskabsskat som følge af, at de er omfattede af SL § 1. For personselskaberne i regnskabsklasse A, foregår beskatningen i ejerens personlige indkomst, som følge af reglerne omkring skattetransparens, jf. U1983.318H. Denne opdeling er ikke ændret siden 2006, som var udgangspunktet i det historiske perspektiv og frem til det nutidige. Der er således ingen ændring i behovet for skattemæssige regnskaber, som følge af ændringer i lovgivningen, og dermed heller ikke i omfanget af ydelsen der relateres til udarbejdelsen af disse.

Udarbejdelsen af skattemæssige årsregnskaber udføres, som for alle de ydelser der omhandler årsregnskaber, kun én gang om året. Det vurderes derfor, at omfanget af denne ydelse er mindre til begrænset.

Værdiskabende ydelser:

- Udarbejdelse af interne årsregnskaber

Det interne årsregnskab er henvendt virksomhedernes ledelse, som beskrevet i det historiske perspektiv. Udarbejdelsen sker på baggrund af bogføringen, hvor de bogførte data konsolideres og klassificeres. Disse udarbejdes naturligt som følge af årsafslutningen, og dermed kun én gang om året. Det vurderes dermed, at omfanget af denne ydelse er begrænset.

- Budgettering

Et par af revisorerne angav i interviewene, at de assisterer virksomhederne med forskellige former for budgettering (Interview 1 - Claus Witt, 02.30). Denne assistance involverer i høj grad virksomheden selv, da det i blandt andet ifølge Lars Steinbach: *"er ingen kunst i at lave et budget der giver overskud, i det hele taget er der ingen kunst i at lave et budget"* (Interview 3 - Lars Steinbach, 26.20). Revisor assisterer primært ved, at sørge for at virksomhederne inddrager alle relevante overvejelser i budgetteringen. Det er virksomheden selv, der skal komme med dataene. Som følge af, at det kun er et par revisorer der har fremhævet budgetteringsassistancen, og at disse også udtrykker, at denne assistance kun ydes for en mindre del af virksomhederne, vurderes det at der kun ydes budgetteringsassistance i mindre omfang. Denne vurdering underbygges af, at

budgetterne, som hovedregel kun udarbejdes én gang om året, om end de i nogle tilfælde måske justeres i løbet af året.

- Rådgivning

Revisor udfører forskellige former for rådgivende ydelser. Disse analyseres individuelt i de efterfølgende afsnit.

- Periodevis rapportering om virksomhedens performance og udvikling

Som skrevet tidligere, så efterspørger virksomhederne løbende rapportering. Normalvis bliver bogføringen ajourført løbende i overensstemmelse med momsfrekvensen. Virksomhederne efterspørger dog ikke blot en opgørelse af momsens, men en rapportering af hvordan virksomheden har præsteret i den forgangne periode. Denne rapportering anvendes ofte til forskellige formål, såsom benchmarkinganalyse i forhold til den forrige periode, samt i forhold til samme periode året før. Herudover anvendes rapporteringen også til at analysere på virksomhedens evne til at opfylde de budgetmål der er sat. I denne forbindelse, anvendes rapporteringen også til at identificere problemstillinger for virksomhederne. Som følge heraf rådgiver revisor også virksomhederne til, hvordan de kan håndtere disse problemstillinger. Rapporteringen er således bagudrettet, men anvendes til fremadrettet rådgivning.

Rapporteringen følger som skrevet, som regel momsfrekvensen. Det er muligt at nogle virksomheder har mere fokus på nogle perioder end andre, men generelt set antages det, at den løbende rapportering er ens i omfang fra periode til periode. Som tilføjelse hertil bemærkes det dog, at årsafslutningen naturligt er forbundet med et højere fokus på rapportering. Udover udarbejdelse af diverse former for årsregnskaber, vurderes det dog ikke at dette har større indflydelse på den rapportering og det analysearbejde, som revisor udfører løbende i forbindelse med periodeafslutningerne.

Som følge heraf vurderes omfanget af rapportering og rådgivning om virksomhedens performance og udvikling til at være begrænset til omfattende.

- Rådgivning om overskudsdisponering og skat

Som led i årsafslutningen efterspørger virksomhederne ofte rådgivning omkring hvordan årets resultat bedst kan anvendes, samt hvorvidt virksomheden kan optimeres skattemæssigt. Denne rådgivning kommer udover den rapportering og rådgivning som blev beskrevet i sidste afsnit.

Rådgivning af disse former vurderes kun at blive udført i mindre omfang, da de kun udføres én gang om året.

- Situationsbestemt rådgivning

Som beskrevet i det historiske perspektiv oplever mange virksomheder fra tid til anden, at have behov for rådgivning fra revisor, fordi de befinder sig i situationer, som de ikke før har været i. Disse situationer vedrører ofte komplicerede emner, såsom køb og salg af virksomhed, forretningsudvidelse mv. Dette er også gældende i det nutidige perspektiv. Da revisor ofte er i løbende kontakt med virksomhederne, er revisor nærliggende at spørge til råds om disse emner. Hvordan den situationsbestemte rådgivning og løbende rådgivning er fordelt er svær at stadfæste, men revisorerne oplever ofte at blive kontaktet med spørgsmål vedrørende emner som finansiering og andre "mindre" rådgivningsopgaver, som falder uden for den løbende rådgivning og rapportering. Dette sker ofte i forbindelse med at virksomhederne alligevel er i kontakt med revisor i anden forbindelse (Interview 5 - Peter Benkjer, 22.00).

Som følge af ovenstående vurderes det, at omfanget af den situationsbestemte rådgivning er begrænset. Vurderingen begrundes i, at der stadig er tale om situationsbestemt rådgivning, men at denne nærmere har fået karakter af ad hoc rådgivning.

Sammenfatning for analyse af det nutidige ydelsesomfang

På baggrund af den gennemførte analyse af revisors nutidige ydelsesomfang sammenfattes de ovenstående dele i dette afsnit. Dette gøres for at danne et overblik over hvilke ydelser der fylder mest for revisor i den nutidige ramme. Analysens fund er summeret i nedenstående skema:

Skema 4.6

Revisors ydelser	Nutidigt omfang
Complianceydelser:	
Assistance med bogføring	Begrænset/Omfattende
Kontrol af bogføring	Begrænset/Omfattende
Udarbejdelse af momsangivelse	Lavt/Begrænset
Udarbejdelse af årsrapport	Mindre
Udarbejdelse af skattemæssigt årsregnskab	Mindre/Begrænset
Værdiskabende ydelser:	
Udarbejdelse af interne årsregnskaber	Mindre
Budgettering	Mindre
Rapportering om virksomhedens performance og udvikling	Begrænset/Omfattende
Overskudsdisponering	Mindre
Skatterådgivning	Mindre
Situationsbestemt rådgivning	Begrænset

Kilde: Egen tilvirkning, på baggrund af den indsamlede empiri

Den gennemførte analyse af revisors nutidige ydelsesomfang har påvist, at virksomhederne interesserer sig meget for bogføringen, hvor revisorerne også opfordrer til, at virksomhederne aktivt deltager heri. Såfremt virksomhederne er interesserede i det "oplærer" revisor virksomhederne i bogføring. Omfanget af bogføringsydelsen for revisor vurderes som begrænset/omfattende, da revisors involvering af fordelt mellem at omfatte assistance til det egentlige bogføringsarbejde og kontrol af virksomhedens egen bogføring. Bogføringen tilrettelægges stadig i høj grad efter momsfrekvensen i de respektive virksomheder.

Udarbejdelse af momsangivelsen beror direkte på bogføringen, idet den momsmæssige håndtering af virksomhedens transaktioner foretages i forbindelse hermed. Som vist i skema 4.6, er udarbejdelse af momsangivelse sat i parentes, da revisorerne generelt udtrykker, at denne opgave i bred udstrækning udføres som kontrol af virksomhedens bogføring og herefter udtræk af data fra bogføringen og en smule bearbejdning af disse.

Årsafslutning medfører ofte en række ydelser, hvor behovet for disse ydelser er forskelligt for virksomhederne, særligt ud fra om disse tilhører regnskabsklasse A eller B. Fælles for ydelserne er dog, at omfanget er mindre, idet de kun udføres én gang om året.

I forbindelse med årsafslutningen gennemføres ofte også en rapportering om virksomhedens performance og udvikling. Dette udføres dog i bred udstrækning løbende i forbindelse med ajourføring af bogføringen, hvorfor denne ydelse ikke er begrænset til årsafslutningen. Årsafslutningen medfører således nærmere en opsummering af den udførte rapportering og rådgivning, som virksomheden løbende af modtaget.

Da virksomheden er i løbende kontakt med revisor oplever de adspurgte revisorer ofte at blive spurgt til råds omkring problemstillinger, som ikke falder inden for virksomhedens normale drift, og som dermed ikke er en del af den almindelige rådgivning. Omfanget af disse problemstillinger varierer individuelt, men samlet set vurderes denne form for rådgivning at være så almindelig, at den klassificeres som begrænset.

På baggrund af analysen og ovenstående sammenfatning, konkluderes det, at omfanget af revisors ydelser i det nutidige perspektiv i bred udstrækning er fokuseret omkring, bogføring, kontrol af bogføring og løbende rapportering og rådgivning. Dette skyldes at både revisor og virksomhederne selv, ønsker at virksomhederne bliver mere inddraget i bogføringen, samt at

virksomhederne, som følge heraf, ønsker en løbende rapportering fra revisor, i takt med, at denne er ajourført.

Ydelseskompleksitet

I de følgende afsnit analyseres kompleksiteten af de ydelser revisor leverer til virksomhederne. I kompleksitetsanalysen inddrages overordnet kompleksiteten af lovgivningen, hvor der skeles til det historiske perspektiv. Der redegøres således overordnet for ændringer i de lovmæssige krav siden 2006, som vedrører den samlede kompleksitet ved udførelsen af ydelserne. I vurdering af kompleksiteten inddrages også den teknologiske rammes indvirkning. Dette gøres mere dybdegående, idet regnskabsprogrammernes funktioner direkte relaterer sig til afhandlingens problemformulering. Formålet med analyse af ydelseskompleksiteten er, at sammenholde denne med ydelsesomfanget, og dermed muliggøre en sammenligning med det historiske perspektiv senere i opgaven. Analysen af ydelseskompleksiteten tager, ligesom i det historiske perspektiv udgangspunkt i parameteret - krav om faglig viden og kompetence. Ydelserne er fortsat opdelt i complianceydelser og værdiskabende ydelser.

Complianceydelser:

- Bogføring

Bogføringspligten udspringer af bogføringsloven. Siden 2006, har denne været ændret 6 gange (Webkilde 8). Disse ændringer har ikke været omfattende, men har i stedet primært omhandlet følgevirkninger fra andre love, som det ses i forarbejderne. Bogføringslovens formål er stadig at angive rammebestemmelserne for, hvordan virksomhederne sikrer at bogføringen sker i overensstemmelse med princippet om "god bogføringsskik". Uddybelse af rammebestemmelserne trådte i kraft i 1999, i form af bogføringsvejledningen (Webkilde 5). Der er ikke foretaget nævneværdige ændringer i bogføringsvejledningen mellem det historiske og det nutidige perspektiv.

Som følge af ovenstående vurderes det, at de lovmæssige krav til bogføringen generelt set ikke har ændret sig. Som følge heraf opdeles bogføringsydelsen stadig i tre bestanddele - planlæggende, udførende og kontrollerende del.

Virksomhederne har i det nutidige perspektiv en stor interesse i bogføringen, og deltager ofte i det løbende bogføringsarbejde (Interview 1 - Claus Witt, 10.00). De online regnskabsprogrammer muliggør, at revisor og virksomhed kan arbejde tættere sammen i forbindelse med bogføringen. Revisor kan således løbende følge med i den bogføring som virksomheden udfører, og omvendt

kan virksomheden følge med i, hvad revisor har lavet. Dette medfører, at der løbende kan udføres kvalitetskontrol, således at bogføringen hele tiden overholder princippet om god bogføringsskik, jf. BL § 6, stk. 1. Dette betyder at det er let for virksomheden at være mere involveret i bogføringen, men det vurderes ikke at have afgørende betydning for kompleksiteten af bogføringsydelsen samlet set. Dette skyldes at regnskabsprogrammerne ikke indeholder funktioner, som kan kontrollere bogføringen, hvorfor det er nødvendigt for virksomheden at udføre en manuel kontrol i forbindelse med bogføringens afslutning. Denne kontrol kræver i sidste ende, et indgående kendskab til bogføringsloven og bogføringsvejledningen.

Kompleksiteten af bogføringsydelsens bestanddele beror, som i det historiske perspektiv, på kompleksiteten af bogføringsloven. Samlet vurderes kravet om faglig viden og kompetence for de respektive bestanddele - planlæggende, udførende og kontrollerende - som værende henholdsvis middel, lavt og middel. Samlet set bliver vurderingen af kompleksiteten således lavt til middel.

- Udarbejdelse af momsangivelse

Som skrevet, ses der i denne analyse bort fra mindre ændringer i lovgivningen. Yderligere ses der også bort fra ændringer der kun vedrører specifikke brancher, såsom moms af renter i forbindelse med leasing. Der fokuseres i stedet på ændringer der har betydning for mindre virksomheder.

For at analysere kompleksiteten i opgørelse og udarbejdelse af momsangivelsen i det nutidige perspektiv, er det nødvendigt at redegøre for udviklingen af momsloven. Da momsreglerne i EU harmoniseres, er det også nærliggende at redegøre for udviklingen i EU's momssystemdirektiv. Dette gøres for at analysere udviklingen i den faglige viden omkring momsreglerne, der kræves for at sikre korrekt opgørelse af moms. Som beskrevet i afgrænsningen foretages der kun en overfladisk analyse af lovgivningens udvikling.

I det historiske perspektiv, blev der taget udgangspunkt i momsloven fra 2006 samt EU's momssystemdirektiv fra 2006. I det nutidige perspektiv tages der udgangspunkt i momsloven fra 2016. Der er også sket en udvikling i EU's momssystemdirektiv siden 2006, men disse har dog ikke givet anledning til at udgive et helt nyt direktiv.

Momsloven har siden 2006 været udsat for kontinuerlig ændring (Webkilde 9). Både i form af ændringer i eksisterende regler, men også indførelse af nye regler. Overordnet set, er de vigtigste af disse ændringer følgende:

- År 2008: Indførelse af reglerne om omvendt betalingspligt
- År 2009:
 - Leveringsstedsregler for ydelser, herunder omvendt betalingspligt
 - Momsgodtgørelse inden for EU
- År 2014: Afskaffelse af fradragsbegrænsningen for hotelophold

Siden 2006 er der kommet 12 direktiver med ændringer til momssystemdirektivet (Webkilde 10). Overordnet set er der tale om mindre ændringer i momssystemdirektivet og ændringer der kun vedrører nogle medlemslande, såsom ændringer i midlertidige momssatser for visse medlemslande. Den vigtigste ændring er, at reglerne for beskatningsstedet for tjenesteydelser. Her er der indført en adskillelse mellem, hvorvidt der sælges til afgiftspligtige personer eller ikke-afgiftspligtige personer. Ændringsdirektivet har haft til formål at sikre, at beskatningsstedet for alle tjenesteydelser som hovedregel er det sted, hvor forbruget finder sted (Webkilde 9).

Der foretages ikke en nærmere analyse af indholdet af lovændringerne fra det historiske perspektiv og frem til det nutidige perspektiv, men som det ses fra ovenstående redegørelse, er der blevet indført en del nye regler, såvel som en del rettelser til eksisterende regler. Dette betyder, at momsreglerne er et område, hvor det i høj grad er nødvendigt at følge med i udviklingen, for at være opdateret omkring reglerne, der er omfattende.

Som beskrevet i det historiske perspektiv, håndteres momsen typisk i forbindelse med det egentlige bogføringsarbejde, og kontrolleres ligeledes samtidigt med kontrollen af bogføringen. Når bogføringen er kontrolleret opgøres momsen, og denne angives til SKAT.

De online regnskabsprogrammer er sammensat således, at der kan oprettes forskellige momskoder, som kan anvendes til at behandle momsmæssige situationer, såsom køb og salg henholdsvis inden og uden for EU. Dette gør det let for revisor at opsætte rammerne omkring den momsmæssige håndtering, således at den løbende håndtering af moms bliver lettere i forbindelse med bogføringsarbejdet. Yderligere har Dinero udviklet en funktion der gør, at der ved blandt andet oprettelse af kontakter i henholdsvis debitor- eller kreditorkartotek vil blive tilknyttet en momsmæssig håndtering ud fra kundens adresseoplysninger, hvilket er relevant i forbindelse med

handel med udlandet. Yderligere vil programmet foreslå, hvordan den momsmæssige behandling bør være, for eksempelvis omkostninger, hvor brugen af varen har betydning for den momsmæssige behandling. Et eksempel på denne funktion kan være køb af blomster, hvor fradragsreglerne er forskellige, hvilket David fra Dinero også omtaler (Interview 7 - Dinero, 13.20). E-conomic har endnu ikke en lignende funktion, men Dinero viser således, at det er muligt at udvikle. E-conomic beror i stedet på oprettelsen af forskellige momskoder, samt at hver konto i kontoplanen kan opsættes med en foreslået momskode, hvormed enslydende omkostningsformer, således vil få foreslået den samme momsmæssige behandling.

Med ovenstående funktioner, er det muligt efter afslutning af bogføringen, at lave et dataudtræk, hvori de forskellige typer af moms, herunder også eksempelvis moms i forbindelse med omvendt betalingspligt, allerede fremgår opdelte. Dette letter udarbejdelsen af momsangivelsen og hjælper til at sikre rigtigheden af denne.

Som følge af ovenstående vurderes det, at omfanget af momsreglerne stiller et middel krav til faglig viden og kompetence, men funktionerne i regnskabsprogrammerne medfører at der i et vist omfang kun skal tages stilling til de forskellige momsmæssige overvejelser én gang, hvorefter denne håndtering foreslås ved lignende transaktioner senere. Dette sænker kravet om faglig viden og kompetence, hvormed den samlede vurdering bliver, at kravet er lavt til middel.

- Årsafslutning

I forbindelse med analyse af kompleksiteten i ydelserne relateret til årsafslutning redegøres der overordnet for udviklingen i årsregnskabsloven. Det bemærkes her, at der lægges vægt på ændringer der vedrører mindre virksomheder og de ydelser der relateres hertil. I kapitel 3 er der redegjort for en ændring i årsregnskabsloven i 2015 omhandlende regnskabsklasser. Da virksomhedssegmentet indbefatter personselskaber i regnskabsklasse A og mindre kapitalselskaber i regnskabsklasse B foretages der ikke yderligere analyse af regnskabsklasserne i dette afsnit. Som i det historiske perspektiv behandles de forskellige former for regnskaber individuelt, hvor årsrapporten og det skattemæssige årsregnskab er klassificeret som complianceydelser mens udarbejdelse af det interne årsregnskab er klassificeret som en værdiskabende ydelse.

- Udarbejdelse af årsrapport

Kravet om indberetning af årsrapporten udspringer fra årsregnskabsloven. Årsregnskabsloven finder dog kun anvendelse på kapitalselskaber og personselskaber, hvori mindst én af selskabsdeltagerne er et kapitalselskab, jf. ÅRL § 3. stk. 1. Personselskaber i regnskabsklasse A er således som udgangspunkt ikke omfattede.

I det historiske perspektiv var udgangspunktet årsregnskabsloven fra 2006. I dette afsnit redegøres der overordnet for udviklingen heri.

Årsregnskabsloven har siden 2006 været udsat for kontinuerlig ændring (Webkilde 11). Både i form af ændringer i eksisterende regler, men også indførelse af nye regler. Overordnet set, er de vigtigste af disse ændringer følgende:

- År 2008: Ændring i regnskabsklasser; deregulering
- År 2010: Lempelse af revisionspligt
- År 2012: Forenkling af reglerne om revisionspligt
- År 2013: Indførelse af ny selskabsform; Iværksætterselskab (IVS)

Som angivet ovenfor, er de største ændringer for mindre virksomheder, at der er sket en deregulering. Regnskabsklasserne har løbende ændret sig til de der er gældende i dag, og som er beskrevet i kapitel 3. Herudover er der også sket en deregulering i forhold til revisionspligten. Denne deregulering har medført at flere virksomheder har haft mulighed for at fravælge revision, og dermed i større omfang har kunnet trække på revisor til værdiskabende ydelser.

Som følge af indførelsen af iværksætterselskaber som selskabsform, der er omfattet af årsregnskabsloven, og dermed har pligt til at indberette en årsrapport, er der sket en udvidelse af reglerne, som revisor skal have kendskab til, nemlig kravene specifikt omhandlende iværksætterselskaber.

Årsregnskabsloven udsættes for en høj grad af ændringer, men det er langt fra alle disse ændringer, som har relevans for mindre virksomheder. Som følge heraf vurderes det at udarbejdelse af årsrapport indbefatter et vist krav til løbende, at følge med i ændringerne i lovgivningen.

På baggrund af ovenstående vurderes det, at udarbejdelse af årsrapporten er forbundet med et middel krav om faglig viden og kompetence.

- Udarbejdelse af skattemæssige årsregnskaber:

Som skrevet i det historiske perspektiv baseres udarbejdelsen af skattemæssige årsregnskaber på reglerne i selskabsskatteloven. Der er ikke noget direkte krav om, at der udarbejdes et skattemæssigt årsregnskab, men dette er nødvendigt for, at sikre at virksomhederne i regnskabsklasse B, og virksomhedsejerne i regnskabsklasse A, får beregnet deres respektive beskatningsgrundlag. Udarbejdelse af skattemæssigt regnskab bygger også på andre love, såsom afskrivningsloven. Da der fokuseres på analyse af kompleksiteten i udarbejdelsen af det skattemæssige årsregnskab foretages der ikke en analyse af disse andre love, som primært omhandler specifikke dele af regnskabet. I stedet analyseres der overordnet ved at fokusere på den primære lov - selskabsskatteloven.

I det historiske perspektiv blev der taget udgangspunkt i selskabsskatteloven fra år 2006. Siden da har selskabsskatteloven være udsat for ændringer 47 gange (Webkilde 12). Altså er selskabsskatteloven udsat for en særdeles høj grad af ændringer. I dette afsnit foretages en overordnet redegørelse for de ændringer, som har betydning for mindre virksomheder. De vigtigste ændringer for mindre virksomheder siden 2006 er følgende:

- År 2007: Skattefri omstrukturering af selskaber
- År 2009:
 - Justering af rentefradragsbegrænsningsreglerne
 - Harmonisering af aktie- og udbyttebeskatningsreglerne
- År 2011: Justering af rentefradragsbegrænsningsreglerne
- År 2013: Nedsættelse af selskabsskatteprocenten
- År 2014: Registrering af fremførselsberettigede underskud

Som følge af ovenstående vurderes det, at udarbejdelsen af skattemæssige selskaber for virksomheder kræver en høj grad af kontinuerlig ajourføring med lovgivningen. Det er yderligere vigtigt at revisors kendskab til lovgivningen er så indgående, at han kan udvælge hvilke dele der er relevante fra virksomhed til virksomhed.

For personselskaberne i regnskabsklasse A, hvor ejerne beskattes af virksomhedens overskud efter personskatteloven, jf. princippet og skattetransparens, har Dinero udviklet en funktion som,

på baggrund af bogføringen, opstiller personselskabets interne og skattemæssige regnskab, og som yderligere angiver, hvilke rubrikker der skal indtastes i, i den udvidede selvangivelse. Dinero har dog ikke en lignende funktion for virksomheder i regnskabsklasse B. E-conomic har ikke på nuværende tidspunkt samme funktion, men har planer om at udvikle og implementere dette i fremtiden (Interview 6 - E-conomic, 1.03.30).

På baggrund af ovenstående vurderes det, at udarbejdelse af det skattemæssige regnskab for personselskaber i regnskabsklasse A, kræver en lav til middel grad af faglig viden og kompetence. Spændet mellem disse baseres på, at der er forskel på i hvor høj grad regnskabsprogrammerne kan afhjælpe dette krav. Udarbejdelse af skattemæssigt årsregnskab for mindre virksomheder i regnskabsklasse B, vurderes at kræve en høj grad af faglig viden og kompetence. Der er her ikke sket en simplificering som følge af den teknologiske udvikling. Derimod er der sket en omfattende udvikling i lovgivningen, hvor revisor skal holde sig opdateret hermed, samt være i stand til at udskille, hvilke regler der er relevante for de enkelte virksomheder. Yderligere trækkes vurderingen ned af, at regnskabet som helhed i høj grad beror på bogføringen, hvor der uddrages elementer med særlig skattemæssig betydning.

Vurderingen af kompleksiteten spænder således samlet set fra lavt til højt krav om faglig viden og kompetence. I afhandlingens videre forløb samles denne vurdering som middel til højt. Dette skyldes fordelingen mellem kunder i Dinero og E-conomic, idet der i denne sammenhæng er relativt få virksomheder, i forhold til segmentets størrelse, der kan anvende Dineros funktion.

Værdiskabende ydelser

- Udarbejdelse af interne årsregnskaber

Som beskrevet i det historiske perspektiv ligger forskellen mellem det regnskab der indgår i årsrapporten og det interne regnskab, i detaljegraden af de informationer der præsenteres heri.

Det interne årsregnskab anvendes som grundlag for revisors rapportering og rådgivning, hvorfor det er vigtigt for revisor at detaljegraden og præsentationen af de data der indgår heri, er relevant for virksomheden. Selve udarbejdelsen vurderes dog som meget rutinepræget, da de enkelte virksomheder ofte vil være interesserede i de samme informationer som i de foregående år.

Som nævnt i ovenstående afsnit, har virksomheder i regnskabsklasse A, og som anvender Dinero, mulighed for automatisk at få dannet et årsregnskab. Dette er således ikke en opgave revisor

behøver at blive involveret i. For den resterende del af virksomhedssegmentet er dette dog ikke en mulighed, hvormed det som oftest er en ydelse revisor anvendes til.

På baggrund af ovenstående vurderes det, at udarbejdelse af årsregnskaber er forbundet med et lavt krav til faglig viden og kompetence.

- Budgettering

I forbindelse med udarbejdelse af diverse former for budgetter, er revisors rolle hovedsageligt at assistere virksomhederne. Den værdiskabende effekt af budgetteringen er, at der gennem opstilling af budgetmål lægges en plan for virksomhedens fremtidige resultater. Yderligere kan eksempelvis likviditetsbudgettering afsløre et hul i virksomhedens fremtidige likviditetsbehov. Ved at fange op på en fremtidig problemstilling, kan denne afhjælpes før den når at udvikle sig.

I den nutidige ramme er mulighederne for budgettering omfattende, da der findes flere budgetprogrammer, samt at E-conomic også har sit eget budgetmodul. E-economics budgetmodul er dog begrænset, og Dinero har slet ikke noget budgetmodul (Interview 6 - E-conomic, 11.45). I stedet er der lavet integrationsløsninger mellem andre programmer, som eksempelvis muliggøre mere komplicerede budgetter (Interview 6 - E-conomic, 12.30 og interview 7 - Dinero, 04.55).

På baggrund af ovenstående vurderes det, at budgettering er forbundet med et lavt krav til faglig viden og kompetence.

- Rådgivning

Som skrevet tidligere udfører revisor forskellige rådgivningsydelser. Komplexiteten af disse analyseres individuelt i afsnittene neden for.

- Periodevis rapportering om virksomhedens performance og udvikling

Som skrevet tidligere, udtaler revisorerne at virksomhederne i det nutidige perspektiv interesserer sig for bogføringen, hvilket revisorerne også opfordrer til. Som oftest udmunder dette i et samarbejde mellem virksomhederne og revisor, hvor regnskabsprogrammet knytter de to sammen (Interview 1 - Claus Witt, 10.04).

Som følge af virksomhedernes interesse kommer også et ønske om løbende rapportering, da virksomhederne naturligt også interesserer sig for, hvordan driften har udviklet sig i den foregående periode. Denne rapportering beror i overvejende grad på, at revisor og virksomhed har

adgang til det samme data i regnskabsprogrammerne. Revisor kan således analysere på disse data, forud for rapporteringen, og anvende dette til at udpege de vigtigste områder i virksomhedens driftsmæssige udvikling. Ofte holdes udviklingen op mod virksomhedens målsætninger, og revisor kan således også rådgive om nødvendige tiltag for indfrielse af målsætningerne. Da regnskabsprogrammerne kan tilgås af begge parter, er det ikke som udgangspunkt nødvendigt at parterne mødes. At dataene ligger online giver således et vist frirum for både virksomhederne og revisorerne.

Rapporteringen bygger i høj grad på bogføringen, men det er revisors analytiske evner, som skal forme den værdiskabende effekt. Dette særligt da det er analysen af dataene, der skal udpege de områder hvorpå, revisor skal fokusere sin rådgivning. Analyse af dataene omfatter hovedsageligt nøgletalsanalyse, samt benchmarkinganalyse med lignende virksomheder og branchegennemsnit.

Overordnet set vurderes virksomhedens interesse i løbende rapportering og rådgivning til at trække kravet om faglig viden og kompetence op. Dette skyldes, at det er nødvendigt for virksomhederne, at disse ydelser rent faktisk er værdiskabende. Yderligere vurderes det, at selvom ydelsen beror på bogføringen, er det i høj grad revisors analytiske evner, som danner fundamentet for den værdiskabende effekt. Samlet set vurderes det derfor, at kravet om faglig viden og kompetence ligger på et middel til højt niveau.

- Rådgivning om overskudsdisponering og skat

Som i det historiske perspektiv, ønsker virksomhederne også i det nutidige perspektiv rådgivning omkring disponering af et eventuelt overskud og optimering af virksomhedens skatteforhold. Denne rådgivning gives, i forbindelse med årsafslutningen.

Det er vigtigt for denne rådgivning at revisor har et indgående kendskab til virksomheden, for at sikre, at rådgivningen er relevant og fyldestgørende for virksomhedernes behov. Ligeledes kræver det, at revisor besidder en dybdegående forståelse for særligt de skattemæssige regler, der omfatter virksomhederne. På baggrund af heraf vurderes det, at kravet om faglig viden og kompetence er højt i forhold til disse former for rådgivning.

- Situationsbestemt rådgivning

Revisor inddrages ofte som rådgiver for virksomhederne. Dette er dog særligt gældende i situationer, hvor virksomhederne er uden for deres almindelige driftsfelt. Den tætte løbende kontakt mellem revisor og virksomhed medfører, at virksomhederne har let ved at efterspørge råd

og vejledning hos revisor (Interview 5 - Peter Benkjer, 22.40). Grundet disse former for ydelsers natur, er det vanskeligt at vurdere det specifikke krav til revisors faglige viden og kompetence. Revisorerne fastslår dog generelt set, at såfremt situationerne omhandler områder, som økonomi, skat og regnskab, så henvender virksomhederne sig til dem. Andre former for rådgivere, såsom bankrådgivere, kommer ofte også med input, men som oftest er der både i virksomhederne og bankerne en forståelse for, at revisor besidder den største ekspertise inden for disse felter (Interview 1 - Claus Witt, 37.35). Selvom det er vanskeligt at fastslå det specifikke krav om faglig viden og kompetence, vurderes det som minimum, at der kræves en bred faglig viden, da opgavernes art og omfang varierer meget. Samtidig forventer virksomhederne, at revisor kan bistå med konkrete anbefalinger, da han, som skrevet opfattes som ekspert inden for visse områder.

På baggrund af ovenstående vurderes det at den situationsbestemte rådgivning indbefatter et højt krav om faglig viden og kompetence.

Sammenfatning for analyse af den nutidige ydelseskompleksitet

På baggrund af den gennemførte analyse af kompleksiteten af revisors kerneydelser, sammenfattes de ovenstående dele i dette afsnit. Formålet hermed er, at danne overblik over hvilke af revisors kerneydelser der er forbundet med det højeste krav om faglig viden og kompetence. Analysens fund er summeret i nedenstående skema:

Skema 4.7

Revisors ydelser	Nutidig kompleksitet
<u>Complianceydelser:</u>	
Assistance med bogføring	Lavt
Kontrol af bogføring	Middel
Udarbejdelse af momsangivelse	Lavt/Middel
Udarbejdelse af årsrapport	Middel
Udarbejdelse af skattemæssigt årsregnskab	Middel/Højt
<u>Værdiskabende ydelser:</u>	
Udarbejdelse af interne årsregnskaber	Middel
Budgettering	Lavt
Rapportering om virksomhedens performance og udvikling	Middel/Højt
Overskudsdisponering	Højt
Skatterådgivning	Højt
Situationsbestemt rådgivning	Højt

Kilde: Egen tilvirkning, på baggrund af den indsamlede empiri

Ud fra den gennemførte analyse ses det, at det løbende arbejde med bogføring og håndtering af moms er forbundet med et lavt til middel krav om faglig viden og kompetence. Den periodevise rapportering og rådgivning som i det nutidige perspektiv udføres sideløbende med bogføringen, beror dog på et middel til højt krav om faglig viden og kompetence. Dette skyldes, at bogføringen er kendetegnet ved en høj grad af rutinemæssige transaktioner, som det i flere tilfælde er virksomhederne selv der udfører. Hvorimod analysen af denne bogføring og rådgivning herudfra i højere grad kræver, økonomisk forståelse og kendskab til andre virksomheder og branchen generelt til brug for benchmarking.

Overordnet set er alle former for rådgivningsydelser forbundet med et højt krav om faglig viden og kompetence, hvilket grundlæggende skyldes, at disse ydelser skal være af en sådan kvalitet, at de skaber værdi for virksomhederne.

Yderligere er alle ydelser der involverer skat også forbundet med et højt krav til faglig viden og kompetence, dette skyldes, at skattereglerne er indviklede og omfattende, hvormed virksomhederne forventer at revisor har indgående kendskab til disse regler, således at rådgivningen bliver korrekt og detaljeret.

Som følge af ovenstående er kompleksiteten af complianceydelserne som udgangspunkt lavere end for de værdiskabende ydelser. Det er også inden for complianceydelserne at regnskabsprogrammerne har haft størst indflydelse på kompleksiteten, da programmerne har gjort det muligt at danne rammer omkring eksempelvis bogføring og moms, som herefter kan anvendes i det egentlige bogføringsarbejde.

Delkonklusion for analyse af revisors nutidige rolle

I denne delkonklusion samles alle analysedelene i det nutidige perspektiv for endeligt at beskrive revisors nutidige rolle i mindre virksomheder. Som afslutning på delkonklusionen foretages også en sammenligning med revisors historiske rolle, for at synliggøre udviklingen mellem de tidsmæssige perspektiver. Formålet med sammenligningen er særligt at konkludere på de online regnskabsprogrammets indflydelse på denne udvikling.

I omfangsanalysen konkluderes det, at revisor primært beskæftiger sig med bogføring, kontrol af virksomhedens egen bogføring, håndtering af moms og løbende rapportering og rådgivning. Hvorvidt revisor inddrages i den udførende eller blot den kontrollerende del af bogføringen,

afhænger af, i hvor høj grad virksomheden selv ønsker at være involveret i dette. Regnskabsprogrammerne har gjort det muligt for revisor at hjælpe virksomhederne med selv at foretage bogføringen, ved at assistere med planlægning, opsætning samt kontrol heraf. Langt de fleste virksomheder efterspørger dog løbende rapportering, uanset deres involvering i bogføringen. Denne værdiskabende ydelse har således en fremtrædende plads i revisors nutidige rolle.

I kompleksitetsanalysen blev det påvist, at rådgivningsydelserne generelt set er forbundet med et højt krav om faglig viden og kompetence, hvor de mere rutineprægede opgaver som bogføring, håndtering af moms og opstilling af regnskaber overordnet set er omfattet af et lavt til middel krav.

Konklusionerne fra de respektive analysedele er sammenfattet i nedenstående skema:

Skema 4.8

Revisors ydelser	Nutidigt perspektiv	
	Omfang	Kompleksitet
Complianceydelser:		
Assistance med bogføring	Begrænset/Omfattende	Lavt
Kontrol af bogføring	Begrænset/Omfattende	Middel
Udarbejdelse af momsangivelse	Lavt/Begrænset	Lavt/Middel
Udarbejdelse af årsrapport	Mindre	Middel
Udarbejdelse af skattemæssigt årsregnskab	Mindre/Begrænset	Middel/Højt
Værdiskabende ydelser:		
Udarbejdelse af interne årsregnskaber	Mindre	Middel
Budgettering	Mindre	Lavt
Rapportering om virksomhedens performance og udvikling	Begrænset/Omfattende	Middel/Højt
Overskudsdisponering	Mindre	Højt
Skatterådgivning	Mindre	Højt
Situationsbestemt rådgivning	Begrænset	Højt

Kilde: Egen tilvirkning, på baggrund af den indsamlede empiri

Som vist i skemaet er de mest omfattende af revisors ydelser hovedsageligt forbundet med middel til høj kompleksitet. Undtagelsen herfor er bogføring, hvor revisorerne, gennem interviewene, har givet udtryk for en lav grad af interesse, da bogføringen dels ikke direkte er værdiskabende for virksomhederne, samt at de ser en fordel i, at virksomhederne inddrages i deres egen bogføring. Særligt den løbende rådgivning vurderes både omfangsrig og kompleks. Dette tyder på, at virksomhedernes brede efterspørgsel herefter skyldes, at den er værdiskabende, samt at den ikke umiddelbart kan foretages af virksomhederne selv.

Endvidere ses det i skemaet, at de mindre komplekse opgaver såsom udarbejdelse af diverse former for årsregnskaber og budgettering er de mindst omfangsrige og lavt til middel i kompleksitet. Dette skyldes dels at Dinero har udviklet en funktion som automatiserer en del af

årsafslutningen for personselskaber i regnskabsklasse A, og dels, at programmerne kan integreres med andre programmer, som er specifikt målrettet mod bestemte områder, såsom budgettering. Til brug for sammenligning mellem de tidsmæssige perspektiver, sammenflettes skema 4.4 fra den historiske delkonklusion med ovenstående skema 4.8, som vist i skema 4.9 nedenfor.

Skema 4.9

Revisors ydelser	Historisk perspektiv		Nutidigt perspektiv	
	Omfang	Kompleksitet	Omfang	Kompleksitet
Complianceydelser:				
Assistance med bogføring	Omfattende	Lavt	Begrænset/Omfattende	Lavt
Kontrol af bogføring	Begrænset	Middel	Begrænset/Omfattende	Middel
Udarbejdelse af momsangivelse	Begrænset	Lavt/Middel	Lavt/Begrænset	Lavt/Middel
Udarbejdelse af årsrapport	Mindre	Middel	Mindre	Middel
Udarbejdelse af skattemæssigt årsregnskab	Mindre/Begrænset	Højt	Mindre/Begrænset	Middel/Højt
Værdiskabende ydelser:				
Udarbejdelse af interne årsregnskaber	Mindre	Middel	Mindre	Middel
Budgettering	-	-	Mindre	Lavt
Rapportering om virksomhedens performance og udvikling	Mindre	Middel	Begrænset/Omfattende	Middel/Højt
Overskudsdisponering	Mindre	Højt	Mindre	Højt
Skatterådgivning	Mindre	Højt	Mindre	Højt
Situationsbestemt rådgivning	Mindre	Højt	Begrænset	Højt

Kilde: Egen tilvirkning, på baggrund af den indsamlede empiri

Som angivet i skemaet, er der sket et skift i bogføringsydelsen, hvor fordelingen af revisors inddragelse i den udførende og den kontrollerende del, er mere lige end tidligere. Denne udvikling kan i høj grad henføres til implementeringen af online regnskabsprogrammer, som har gjort det muligt, for revisor at støtte og vejlede virksomhederne i selv at foretage bogføringen. De online regnskabsprogrammer har således harmoniseret virksomhedernes og revisorernes ønske om, at virksomhederne i højere grad skal involveres i bogføringen.

I forbindelse med udarbejdelse af momsangivelsen og den løbende håndtering af moms, er der sket et skift i omfanget, i og med, at virksomhederne i højere grad selv står for bogføringen og dermed også den løbende håndtering af moms. Revisors rolle er i denne forbindelse blevet mere rådgivende, da regnskabsprogrammerne i højere grad har gjort det muligt at lave indledende opsætning til fremtidigt brug. I forbindelse med kompleksiteten ser det umiddelbart ud til at der ikke er sket en ændring heri, men dette er dog ikke tilfældet. I kompleksitetsanalyserne beror vurderingerne nemlig ikke på samme grundlag. I udviklingen mellem det historiske og det nutidige perspektiv er der blevet indført nye regler for moms, eksempelvis reglerne om omvendt betalingspligt, som har kompliceret udarbejdelsen af momsangivelsen. Dog har Dinero udviklet en funktion som assisterer med rådgivning omkring moms, ud fra adressen på kontakter der registreres i debitor- eller kreditorkartoteket. E-conomic har i stedet gjort det muligt at opsætte

bogføringskonti således, at der kan vælges en "fast" momsmæssige behandling, som posteringer på disse konti tager udgangspunkt i.

For udarbejdelsen af skattemæssige årsregnskaber er der sket en ændring, som tager udgangspunkt i, at virksomhedssegmentet består af både personselskaber i regnskabsklasse A og mindre kapitalselskaber i regnskabsklasse B. For førstnævnte har Dinero nemlig udviklet en funktion, som, på baggrund af bogføringen, opstiller både det interne årsregnskab samt de skattemæssige oplysninger der skal bruges i forbindelse med den udvidede selvangivelse. E-conomic har dog ikke samme funktion, og der er endvidere ikke udviklet en lignende funktion for kapitalselskaber i regnskabsklasse B.

Budgettering er i begrænset omfang blevet nævnt, som en ydelse revisor deltager i. Den empiriske undersøgelser viste i denne forbindelse, at særligt E-conomic oplever, at flere programmer, som er specificerede omkring bestemte funktioner, sørger for at udvikle integrationsløsninger til E-conomic. Derigennem er samarbejdet mellem revisor og virksomhed her udvidet fra kun at foregå i regnskabsprogrammet, og videre ud i andre programmer.

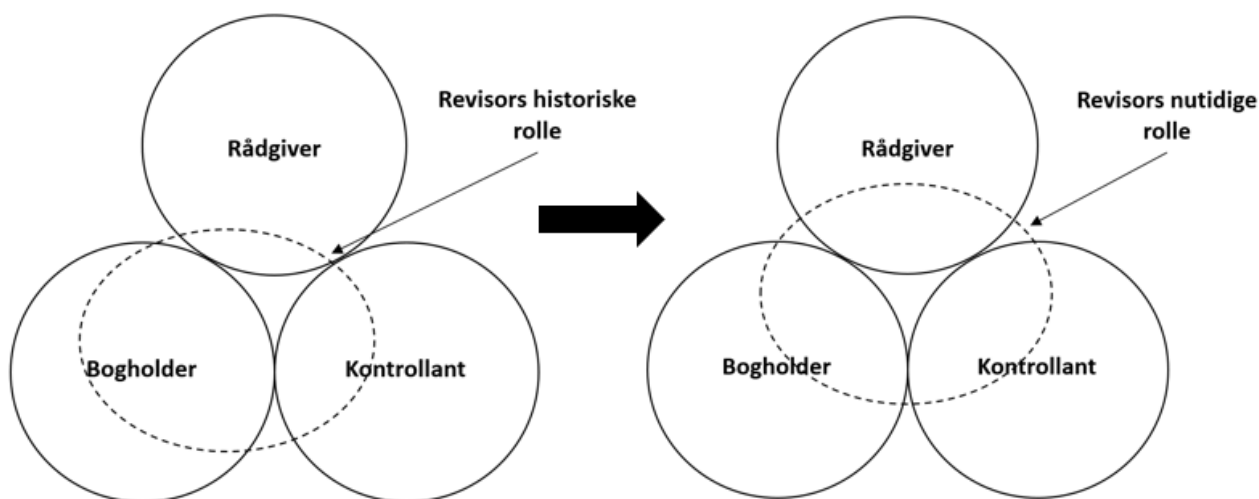
Den største ændring mellem den historiske og nutidige rolle, har vist sig at være rapporteringen om virksomhedernes performance og udvikling. Denne ændring hænger tæt sammen med, at implementeringen af online regnskabsprogrammer i høj grad har ændret forholdet mellem virksomhederne og revisor. Fælles adgang til data, har banet vejen for et tættere samarbejde, hvor kontakten mellem parterne sker mere løbende end det sås i det historiske perspektiv. Virksomhedernes øgede involvering i bogføringen, har medført at disse har fået øjnene op for den viden som revisor kan bidrage med. Omfanget er stadig begrænset, da det oftest følger momsfrekvensen, hvilket typisk er kvartalsvist eller halvårligt i virksomhedssegmentet. Komplexiteten er dog høj, da det er vigtigt at revisor sikrer, at rapporteringen er værdiskabende. I denne forbindelse har rapporteringen udviklet sig fra at være meget bagudrettet og opsummerende til i høj grad at være fremadrettet. Revisor forsøger således at identificere problemstillinger og herefter rådgive virksomhederne om, hvorledes disse tackles på bedst mulige måde.

Som følge af den øgede kontakt mellem virksomhederne og revisor, er den situationsbestemte rådgivning også øget i omfang. Revisorerne oplever at virksomhederne ofte spørger dem til råds, fordi de i forvejen er i kontakt. Denne rådgivningsform bygger stadig på, at både virksomheder og andre rådgivere anser revisor for at være ekspert inden for skat og regnskab.

Som følge af ovenstående udvikling er de tidligere beskrevne “pose-kunder” stort set forsvundet. De findes dog stadig, da mange bilag kommer i papirform, og fordi mange af de helt små virksomheder ikke har behov for andet end de mest basale complianceydelser. Hovedgruppen af virksomhederne anvender dog muligheden for at uploade deres bilagsmateriale til de online regnskabsprogrammer (Interview 5 - Peter Benkjer, 7.00).

På baggrund af ovenstående sammenfatning og sammenligning konkluderes det, at de online regnskabsprogrammer har været altafgørende for udviklingen i revisors rolle. Denne udvikling er illustreret i figur 4.1 nedenfor:

Figur 4.1

Kilde: Egen tilvirkning, på baggrund af den indsamlede empiri

De online regnskabsprogrammer har, siden implementeringen, ændret på forholdet mellem revisor og virksomhederne. Virksomhederne har fået mulighed for at involvere sig i bogføringen, samt fået øjnene op for, i hvor høj grad revisor kan anvendes til værdiskabende rådgivning.

Analysedel 3 - Det fremtidige perspektiv

I dette afsnit klarlægges udstrækningen af det fremtidige perspektiv, således at afsnittet vil redegøre for det fremtidige perspektivs tidsmæssige placering.

Det fremtidige perspektiv i denne afhandling indebærer perioden fra, at de funktioner, som regnskabsprogrammerne på nuværende tidspunkt er i gang med at udvikle, vil blive lanceret. Det præcise tidspunkt herfor er endnu ikke kendt, da der ikke er tale om én enkelt bestemt funktion.

Dette uddybes nærmere i de følgende afsnit. Det fremtidige perspektivs tidsmæssige placering er således umiddelbart fra slutningen af 2010'erne, mens der dog ikke er nogen specifik øvre grænse for det fremtidige perspektiv. Dette skyldes, at den teknologiske udvikling, som regnskabsprogrammerne omtaler i interviewene medfører overvejelser og idéer til, hvordan den udvikling, man planlægger i dag, vil få indflydelse på lang sigt.

Det fremtidige perspektiv vil dermed inddrage både revisorernes og programmernes forventninger til den teknologiske udvikling. Yderligere vil overvejelser omkring nye funktioners betydning for revisors rolle inddrages, i det omfang det er relevant i de følgende afsnit. Analysedelen vil dog stadig bero på informationer opnået fra undersøgelsens informanter og ikke fra vores egen viden, holdninger eller forventninger. Disse vil først blive inddraget i kapitel 5 – Fortolkningskapitel - således at de vil bidrage til et konkret bud på, hvad revisors fremtidige rolle i mindre virksomheder vil omfatte.

Fremtidige teknologiske ramme

Formålet med dette afsnit er at redegøre for informanternes overordnede forventninger til den fremtidige teknologiske udvikling. Afsnittet vil dermed forsøge at skildre den forventede teknologiske ramme bredt, og dermed ikke indebære udviklingen af specifikke funktioner i online regnskabsprogrammer.

Som nævnt tidligere i det nutidige perspektiv, har regnskabsprogrammerne valgt at benytte integrationsprogrammer til de funktioner, som ikke skal være en del af kerneproduktet. Denne mulighed for brugerne, at benytte integrationer i regnskabsprogrammet, vil der i høj grad stadig blive fokuseret på i fremtiden, således at grundproduktet (selve regnskabsprogrammet) vil passe til kernekundegruppen (Interview 6 - E-conomic, 14.40). Regnskabsprogrammerne har allerede grænseflader, der er integrerbare, således at det er muligt at trække eller indføre data, men den fremtidige udvikling vil indebære en mere appstore-lignende funktion, hvor udvalget af samarbejdspartnere i høj grad vil være forøget, mens opsætningen af disse også vil være betydelig mere brugervenlig (Interview 6 - E-conomic, 14.55). Disse nye funktioner og muligheder, som fokuset på integrationspartnere vil medføre, forventer programmerne vil have indflydelse på de brugere, der ellers ville være for store for programmerne. Hermed forventer programmerne, at integrationerne vil give dem mulighed for at beholde de brugere, som ellers ville have behov, som programmerne ikke kunne dække – eksempelvis detaljerede lagerstyrings- eller projektstyringsmoduler (Interview 6 - E-conomic, 15.35).

Den teknologiske ramme i fremtiden forventer informanterne også vil ændre sig markant som følge af EU's direktiv – PSD2. Direktivet indebærer et krav til bankerne om, at de i 2018 skal åbne op for deres data, således at blandt andet regnskabsprogrammerne vil kunne hive data ud, men også at man via API'et (softwaregrænseflade der tillader et stykke software at interagere med et andet software) vil kunne sidde i regnskabsprogrammet og gennemføre betalinger (Interview 6 - E-conomic, 40.30). Det forventes derfor, at muligheden for at have sin netbank andetsteds (benytte netbanken gennem et andet interface) vil være en konsekvens af det nye EU-direktiv (Interview 7 - Dinero, 09.40). Forventningerne til direktivet omfatter primært dets konsekvenser for regnskabsprogrammerne og dermed de nye muligheder og forenklingen af arbejdsgange, som programmerne vil kunne tilbyde brugerne. Arbejdsgangene vil eksempelvis blive forenklet ved at give regnskabsprogrammerne mulighed for at synkronisere kontoudtog med bogføringskladden. Ved løbende synkronisering og automatisk bogføring af bilag, forventes bogføring i fremtiden at blive udført på dagsbasis (Interview 7 - Dinero, 47.25).

I forlængelse af direktivets krav til bankerne, har regnskabsprogrammerne også store forventninger for fremtiden vedrørende brugen af telefonen i stedet for computeren. Det forventes, at så meget som overhoved muligt i forhold til bogholderiet skal kunne klares på telefonen (Interview 6 - E-conomic, 28.25). I forhold til forventningen om, at telefonen skal benyttes i langt højere grad i fremtiden til blandt andet fakturering, ordrebekræftelser, scanning af bilag mv., kan der skeles til udviklingen i Sverige. I Sverige oplever man allerede nu, at hver 3. faktura kommer ind i regnskabsprogrammet gennem telefonen (Interview 6 - E-conomic, 27.05).

Dinero omtaler den fremtidige app på telefonen som værende en super intelligent CFO, man kan have i lommen (Interview 7 - Dinero, 10.00). De forventer dermed, at det, som følge af EU-direktivet, vil være muligt at trække data ud fra banken og direkte i mobil-appen se posteringer, samt hvilke af disse der er bogførte og kommer med konteringsforslag for kontoudskriften, men også direkte i appen at kunne foretage transaktioner og derved undgå at skulle logge ind på bankens netbank.

Yderligere forventes det, at den fremtidige teknologiske udvikling vil indebære, at appen vil informere brugeren, hvis der sker ændringer for dennes kunder på CVR.dk, eksempelvis informere brugeren om, hvis en kunde er registreret under konkurs eller under rekonstruktion (Interview 7 - Dinero, 10.05). Derudover indebærer forventningerne til appen også, at der i højere grad vil ske analyse af data og blandt andet dermed kunne sammenligne med andre i samme branche,

eksempelvis i forhold til leverandøraftaler, hvor brugeren vil blive informeret om, at de muligvis er sat for højt, og der kunne være behov for en genforhandling (Interview 7 - Dinero, 10.25).

Som nævnt tidligere, er regnskabsprogrammernes fokus på automatisering og simplificering af bogholderiet. Der er dog et behov for standardisering af kontoplaner mv. i forbindelse med indberetninger til SKAT, før disse vil kunne automatiseres (Interview 6 - E-conomic, 1.06.50). Der har Dinero blandt andet været i kontakt med SKAT i håbet om at kunne automatisere indberetninger, da det er SKAT, man venter på (Interview 7 - Dinero, 32.50). Den teknologiske ramme, forventer regnskabsprogrammerne derfor i fremtiden, vil muliggøre automatisering af indberetninger til SKAT, men det er SKAT, der skal åbne op for denne mulighed, hvilket de forventes at gøre inden for en tidshorisont på 5 år (Interview 7 - Dinero, 34.20).

Endnu et ryk i mod automatiseringen forventer programmerne vil ske, ved at elektronisk fakturering vil slå igennem i Danmark (Interview 6 - E-conomic, 24.55). Heri skal forstås, at det i fremtiden ikke alene vil være muligt for brugerne at sende elektroniske fakturaer, men også modtage disse direkte i regnskabsprogrammet. Visma A/S, som ejer både Dinero og E-conomic, har i 2017 opkøbt virksomheden Sproom, der har specialiseret sig i elektronisk fakturering (Webkilde 13), hvilket i kombination med regnskabsprogrammerne forventes at bidrage til, at elektronisk fakturering vil slå igennem i Danmark (Interview 6 - E-conomic, 24.55).

På baggrund af ovenstående forventninger, fra informanterne i undersøgelsen, til den fremtidige teknologiske ramme, vurderes det, at denne vil have indflydelse på regnskabsprogrammernes fremtidige funktioner og arbejdsgange.

Revisors fremtidige rolle

I de følgende afsnit analyseres henholdsvis revisorernes og regnskabsprogrammernes forventninger om revisors fremtidige rolle. Analysedelens opbygning følger kronologien i empiriindsamlingen, hvorfor revisorernes forventninger til fremtiden analyseres først. Herefter analyseres regnskabsprogrammernes planer for fremtidige funktioner, hvori det inddrages, i hvilket omfang omverdenen har betydning for den fremtidige udvikling. Da der ikke er lige så stor enighed om forventningerne til fremtiden, som der var i forhold til revisors historiske og nutidige rolle, redegøres der i højere grad for revisorernes individuelle holdninger, således at uoverensstemmelserne herimellem klarlægges.

De enkelte dele – revisors forventninger og regnskabsprogrammernes planer og forventninger - sammenfattes individuelt og samles til sidst i analysedelen i en delkonklusion, hvori der indgår en vurdering af, i hvor høj grad der er sammenhæng mellem revisors forventninger og regnskabsprogrammernes planer og forventninger. Der indgår således ikke en fortolkning af informationerne ud fra vores egne holdninger eller en vurdering af, hvilke forventninger der forekommer mest sandsynlige. Denne fortolkning kommer i stedet i kapitel 5, som forløber til konklusionen, jf. læsevejledningen i kapitel 1.

Revisorernes forventninger til deres fremtidige rolle

I forbindelse med empiriindsamlingen har revisorerne udtalt sig om deres forventninger til revisors fremtidige rolle i virksomhedssegmentet som følge af den teknologiske udvikling og dermed funktionerne i regnskabsprogrammerne. Analysen af revisors forventninger til fremtiden vil være inddelt i tre dele samt en sammenfatning af disse. De tre dele vil omhandle revisors forventninger til regnskabsprogrammerne, deres forventninger til de ydelser, der falder inden for compliance og til sidst for de ydelser, der er karakteriseret som værdiskabende ydelser.

- Revisors forventninger til regnskabsprogrammernes fremtidige funktioner

I dette afsnit afdækkes revisorernes forventninger til regnskabsprogrammerne. Revisorernes forventninger er ikke udelukkende bundet op på konkrete funktioner, men er i høj grad udtalt som en generel forventning om udviklingens retning.

Der er bred enighed mellem revisorerne om, at regnskabsprogrammerne i høj grad vil opnå automatisering og simplificering af bogholderiet. Der er dermed en klar forventning fra revisorerne om, at regnskabsprogrammerne i fremtiden, i langt højere grad end nu, vil stå for bogholderiet, mens der i forhold til kontrollen af dette ikke er klar enighed mellem revisorerne. Eksempelvis mener Gert (Timegruppen), Peter (Brandt revision) og Lars (Timegruppen), at der vil være et behov, som regnskabsprogrammerne ikke kan dække i forhold til kontrol af det indtastede (Interview 4 - Gert Hunosøe, 19.50).

Yderligere er revisorernes forventninger til programmernes mulighed for i fremtiden at rådgive brugerne ej heller enslydende. Her er tale om et behov for viden, der kommer på tværs af brancher, markeder og lovgivning, samt evnen til at analysere på data, hvilket blandt andet Peter fra Brandt revision ikke forventer, at programmerne vil kunne i fremtiden (Interview 5 - Peter Benkjer, 37.10).

De ovenstående forventninger fra revisor vil i de følgende to afsnit blive uddybet samt blive uddelegeret på henholdsvis complianceydelser og værdiskabende ydelser.

- Revisors forventninger til complianceydelser

I forhold til complianceydelser opleves der grundlæggende en høj grad af enighed mellem revisorerne. Revisorerne har en generel forventning om, at regnskabsprogrammerne i højere grad vil simplificere og automatisere de dele af ydelserne, der er mest rutineprægede - herunder særligt den udførende del (Interview 2 - Niels Ole Ellegaard, 36.50).

Der fremstår dog divergens fra revisorerne i forbindelse med det fremtidige behov for kontrol af bogholderiet og dermed det indtastede i regnskabsprogrammerne. Herunder er der både tale om selve konteringen af omkostninger og indtægter mv., men også den momsmæssige behandling af disse. Forventningerne for kontrol går bredt – Niels Ole fra Niels Ole revision er af den holdning, at der bestemt ikke vil være behov for revisor som kontrollerende part i fremtiden, da han mener, programmerne selv vil sikre dette (Interview 2 - Niels Ole Ellegaard, 37.50), mens Peter fra Brandt revision samt Lars og Gert fra Timegruppen er af den modsatte overbevisning (Interview 3 - Lars Steinbach, 40.20). Yderligere har Claus Witt fra Claus Witt revision en forventning om, at kunderne generelt i langt højere grad end nu, selv vil kunne stå for bogføring og moms mm. Han afviser dog ikke, at der kan være tidspunkter, hvor revisor kan yde kontrol, dog vil revisors fokus ligge på det mere værdiskabende (Interview 1 - Claus Witt, 32.10).

Som beskrevet i de foregående analysedele – historiske perspektiv og nutidige perspektiv – er kontrollen af bogføringen ofte sammenhængende med kontrollen af den momsmæssige behandling, hvorfor der i revisorerne forventninger til denne ej heller er konvergens. Forventningerne og dermed revisorerne holdninger strækker sig bredt fra: *"Det kræver stadig, at det, der bliver puttet ind, er i orden, for at det, der kommer ud, er i orden, og det kræver, at nogen som os, der har læst på det, kigger tallene igennem"* (Interview 4 - Gert Hunosøe, 21.10), til en forventning om, at håndtering og opgørelse af moms vil blive fuldt ud automatiseret (Interview 2 - Niels Ole Ellegaard, 37.45).

For complianceydelsen vedrørende årsregnskaber er revisorerne heller ikke af samme overbevisning. Revisor Niels Ole forudser, at opstilling af årsregnskaber bliver automatiseret i fremtiden, således at virksomhederne selv kan opstille disse ved hjælp af regnskabsprogrammerne (Interview 2 - Niels Ole Ellegaard, 38.20). Andre revisorer mener dog stadig, at revisor vil kunne bidrage hertil: *"... tilføre regnskabet et lag af kvalitet"* (Interview 5 - Peter Benkjer, 36.30), samt at

lovgivningen stadig vil holde revisor ansvarlig, såfremt der ydes assistance hermed (Interview 3 - Lars Steinbach, 48.00).

- Revisors forventninger til værdiskabende ydelser

For de værdiskabende ydelser er der blandt revisorerne fokus på, at rådgivningen vil være revisors primære rolle i fremtiden (Interview 1 - Claus Witt, 33.00). Dette skyldes særligt den viden, som revisor har på tværs af virksomheder, brancher og lovgivning (Interview 5 - Peter Benkjer, 37.10), samt den viden og kompetence revisor har til at analysere på de rapporter, der kan trækkes i regnskabsprogrammerne (Interview 3 - Lars Steinbach, 56.10).

Revisor har i forbindelse med rådgivningsydelsen selv et ansvar i fremtiden for at sikre, at virksomhederne fortsat anvender revisor til dette formål. Dette mener revisor Niels Ole at revisorerne skal arbejde på: *"Revisor er nok ikke dygtig nok i dag til at fortælle, hvor dygtig han egentlig er"* (Interview 2 - Niels Ole Ellegaard, 43.30). Det er yderligere vigtigt, at revisor forstår at formidle den viden, han ligger inden med, således at værdien af rådgivningen bliver tydelig for virksomhederne (Interview 1 - Claus Witt, 39.00).

I forhold til omfanget af rådgivningsydelser forventer revisorerne, at flere informationer vil blive tilgængelige i programmerne, da der bliver mulighed for at trække flere og flere rapporter i disse. Revisorerne forventer således i fremtiden at have mulighed for at analysere på flere informationer og data for dermed at anvende deres kompetencer herfor (Interview 1 - Claus Witt, 28.10). Niels Ole og Claus Witt har dog en forventning om, at virksomhederne i fremtiden i højere grad vil kunne rådgive sig selv ved hjælp af regnskabsprogrammerne (Interview 2 - Niels Ole Ellegaard, 38.40). Dette er dog ikke en enslydende forventning blandt revisorerne. Eksempelvis mener Peter fra Brandt revision ikke, at regnskabsprogrammerne vil have den viden, det kræver at rådgive (Interview 5 - Peter Benkjer, 37.25), hvilket Lars fra Timegruppen også tilslutter sig, da han mener, at der vil være et behov for at vide noget om konsekvenserne, hvilket, han ikke forventer, vil kunne indlægges i programmerne (Interview 3 - Lars Steinbach, 56.10).

Sammenfatning af revisors forventninger til deres fremtidige rolle i mindre virksomheder

Som følge af ovenstående konkluderes det, at revisorerne i bredt omfang forventer automatisering af de mest basale og rutineprægede ydelser i bogholderiet. En del af revisorerne forventer dog, at der stadig vil være behov for kontrol heraf i fremtiden, da dette blandt andet kræver en kritisk sans, som dannes på baggrund af indsigt og forståelse, som de ikke mener, programmerne eller

brugerne kan erstatte. Dog er nogle af revisorerne af en anden opfattelse, da de ikke mener, det vil være nødvendigt at kontrollere bogholderiet, da de forventer, programmet vil have den kompetence. Der er dermed ikke en enslydende forventning fra revisorerne om, hvorvidt der i fremtiden vil være en grad af kvalitet og tillid til det, programmet automatisk laver, som vil erstatte behovet for revisor som kontrollerende part.

Som følge af den førnævnte automatisering, forventer revisorerne, at deres fremtidige rolle vil ligge inden for de værdiskabende ydelser, herunder særligt analyse af virksomhedernes udvikling og rådgivning.

Årsagen til det øgede fokus på rådgivning er, at det forventes, at der kommer flere informationer og data ind i programmerne i fremtiden, og at dette vil betyde, at der også kan trækkes mere data ud til brug for analyse - og dermed indebære en mere værdiskabende ydelse. Der er dog ikke enighed blandt revisorerne om, hvorvidt programmerne vil kunne bistå som rådgiver og indlægge dette i programmet, således at brugerne i fremtiden vil kunne rådgive sig selv ud fra dette. Men det er dog den klare forventning fra revisorerne, at det er de værdiskabende ydelser, som de skal fokusere på i fremtiden og dermed ikke i så høj grad på bogholderiet.

Regnskabsprogrammernes forventninger om revisors fremtidige rolle

I forbindelse med empiriindsamlingen har regnskabsprogrammerne udtalt sig om deres planer og forventninger til den teknologiske udvikling samt til de fremtidige funktioner i programmerne. Der vil i denne forbindelse laves en analyse for regnskabsprogrammernes planer og forventninger for fremtiden, hvor analysen vil være inddelt i tre dele samt en sammenfatning af disse. De tre dele vil omhandle regnskabsprogrammernes forventninger og planer til den teknologiske udvikling, deres forventninger til de ydelser, der falder inden for revisors complianceydelser og til sidst for de ydelser, der er karakteriseret som revisors værdiskabende ydelser.

- Regnskabsprogrammernes forventninger til den fremtidige teknologiske udvikling

Overordnet set er det regnskabsprogrammernes forventning, at bogholderiet skal kunne automatiseres fuldt ud (Interview 7 - Dinero, 21.50 og interview 6 - E-conomic, 37.45). Herunder er der tale om automatisk kontering af bilag, som også vil tage højde for den momsmæssige håndtering. Det er dermed både Dineros og E-conomics forventning, at de vil overflødiggøre revisor eller en eventuel bogholder i forbindelse med brugernes bogholderi og indberetninger.

Der eksisterer dog nogle parametre, som de ikke er herrer over, før denne fulde automatisering kan blive en realitet. Herunder er der, som nævnt tidligere, et behov for, at SKAT åbner op, således at programmerne kan sende indberetningerne ind automatisk. Dette mener programmerne dog vil være en realitet inden for en 5-årig periode (Interview 7 - Dinero, 34.20). Yderligere forventes det, at det når det nye EU-direktiv, som blev uddybet i ovenstående afsnit: "Fremtidige teknologiske ramme" træder i kraft, vil det have stor indflydelse for de muligheder, programmerne har for at agere netbank og derved integrere dette direkte i bogholderiet, således at det vil bidrage til simplificeringen og automatiseringen (Interview 7 - Dinero, 09.40 og interview - E-conomic, 40.30).

Yderligere er det programmernes forventning, at der vil ske en større implementering af elektronisk fakturering på markedet, hvilket igen vil bidrage til automatiseringen og simplificeringen af bogholderiet (Interview 6 - E-conomic, 24.55). Derudover planlægger programmerne, at telefonen i langt højere grad skal kunne rumme brugernes bogholderi, hvor stort set alt skal kunne håndteres derpå (Interview 7 - Dinero, 10.00 og interview 6 - E-conomic, 28.25). De har dermed en vision for mobil-appen om, at denne skal kunne fungere som en virtuel CFO, hvilket de forventer, at teknologien og brugerne er modne til (Interview 7 - Dinero, 10.00).

- Regnskabsprogrammernes forventninger for complianceydelser i fremtiden

Regnskabsprogrammerne udtaler begge, som nævnt ovenfor, at de arbejder på simplificering og automatisering. Dette fokus beskrives i ambitiøse vendinger såsom: *"Automatisér det, der kan automatiseres, og det, der ikke kan automatiseres, det må vi så prøve at gøre automatisérbart"* (Interview 6 - E-conomic, 34.00).

Programmerne forventer derfor en fremtid, hvor brugerne ikke vil være afhængige af assistance fra revisor til at holde deres bogholderi og momsindberetninger. Dette, vurderer de, er realistisk, ud fra at bogholderiet i høj grad bygger på rutineprægede opgaver og gentagelser, hermed menes, at virksomhedens transaktioner typisk er gentagende gennem året (Interview 7 - Dinero, 21.00).

Herudover mener programmerne, at softwaren er moden til at kunne håndtere automatiseringen og simplificeringen, og det egentlig kun var denne samt at få vænnet brugerne til det, som var en begrænsning for automatisering af bogholderiet (Interview 6 - E-conomic, 35.45 og interview 7 - Dinero, 11.10). De er dog begge opmærksomme på, at lovgivningen fortsat vil være en begrænsning for en 100% automatisering af konteringen af bilag, da der fortsat er forskel i fradragsreglerne, alt efter hvad formålet med købet har været. Der vil derfor være en udfordring i

forbindelse med momsmæssig håndtering af bilagene, hvis der eksisterer forskellige fradragsregler for disse. Dinero mener dog, at de vil kunne opnå en hitrate på 90%, som vil kunne bogføres automatisk, hvor de sidste 10% vil indebære posteringer, hvor brugeren er nødt til aktivt at tage stilling til, hvad formålet med købet var (Interview 7 - Dinero, 11.40). Et eksempel som David fra Dinero kom med var: *"Hvis du køber blomster, sætter du dem på mødebordet, er der et fradrag, giver du dem til en kunde, er der en anden, giver du dem til en medarbejder, er der et tredje"* (Interview 7 - Dinero, 13.25). Dog er både Dinero og E-conomic af samme overbevisning, nemlig at hitraten skal være tilstrækkelig høj, før den vil være tilfredsstillende for kunderne: *"Hvis hitraten ikke er god nok, så bruger folk det ikke. Det nytter ikke noget at gå ud at sige, nu kan vi automatisere, og så kan vi ramme 40% af alt rigtigt, for så skal folk tænke så meget manuelt igennem alligevel, at gevinsten den bliver til at overse"* (Interview 6 - E-conomic, 32.10).

Der vil dermed være tale om automatisering til en hvis grad, hvor programmerne forventer, dette vil ligge omkring de 90%, mens det for de resterende konteringer vil være nødvendigt, at brugerne aktivt går ind og tager stilling til de forslag, som programmet kommer med. De forslag, programmerne kommer med, vil være simplificeret, således at der stadig ikke vurderes at være behov for en revisor til disse, men at brugerne selv vil kunne tage stilling til dem – eksempelvis: *"Hvis du tager et billede af en restaurantregning klokken 14 på en mandag, så kan vi sige, hov, hej, er du på kundebesøg, eller er du ude med en kunde? Hvor hvis du gør det klokken 22 på en søndag, kan vi spørge, Hov, hej, er det privat?"* (Interview 7 - Dinero, 12.24).

I forhold til de momsmæssige indberetninger til SKAT så er begge regnskabsprogrammer klar til at automatisere dette ligesom med bogføringen, men det kræver, at SKAT åbner op for dette. SKAT er ikke afvisende over for dette, men det er ikke deres førsteprioritet, dog forventes det at være muligt inden for en 5-årig tidshorisont (Interview 7 - Dinero, 34.20). Indtil denne fulde automatisering er mulig, vil programmerne forsøge at simplificere opgørelsen af momsen yderligere, således at der ej heller er behov for en revisor til denne ydelse.

Yderligere har regnskabsprogrammerne forventninger og planer om at overflødiggøre revisor i forbindelse med årsafslutninger. Heri har Dinero allerede udviklet årsafslutning for enkeltmandsvirksomheder, mens de inden for de næste par år forventer også at have udviklet det til selskaber og dermed hjælpe brugerne fra A til Z (Interview 7 - Dinero, 30.20). Dette er også en funktion, som E-conomic har planer om at udvikle i fremtiden, således at det bliver muligt i programmet at lave en regnskabs-generering a la Dineros (Interview 6 - E-conomic, 1.03.30).

- Regnskabsprogrammernes forventninger for de værdiskabende ydelser i fremtiden

For de mere værdiskabende ydelser er der primært tale om rådgivningsydelser samt analyse af virksomhedens drift og performance. Disse ydelser forventer hverken Dinero eller E-conomic i fremtiden at kunne tilbyde brugerne. De forventer dog, i et begrænset omfang, at kunne analysere på data og dermed komme med en vis grad af rådgivning, hvilket Dinero vil indlægge i programmet i forbindelse med mobil-appens udvikling (Interview 7 - Dinero, 10.05). Dette vil dog indebære rådgivning, som dannes på baggrund af data i Dinero, eksempelvis sammenligne leverandøraftaler i brugerens branche og komme forslag om eventuelle muligheder for at genforhandle disse (Interview 7 - Dinero, 10.25).

E-conomics fremtidsplaner indebærer også, at rådgivningsydelsen hovedsageligt fortsat vil ligge hos revisor, og at det ikke er her, programmet vil lægge deres fokus.

En mulig supplerung til de mere værdiskabende ydelser forventes at ske i forbindelse med de integrationspartnere, som begge regnskabsprogrammer allerede har og vil satse yderligere på i fremtiden. Da disse integrationer vil supplere grundpakken i form af regnskabsprogrammet og derved muliggøre, at kunder, der ellers ville være for store til programmet, faktisk kan blive i programmet (Interview 6 - E-conomic, 15.35). Det vil i integrationerne være muligt blandt andet at få udarbejdet forskellige budgetter, som nævnt tidligere (Interview 6 - E-conomic, 12.25), hvilket tidligere har været en af revisors værdiskabende ydelser.

Sammenfatning af regnskabsprogrammernes forventninger til revisors fremtidige rolle

Som følge af ovenstående konkluderes det, at regnskabsprogrammerne planlægger og dermed har en forventning om at automatisere og simplificere bogholderiet i en sådan grad, at brugerne ikke vil have et behov for revisors assistance i forbindelse med bogholderiet. Herunder er der også tale om en yderligere automatisering af momsopgørelserne, således at der ej heller er et behov for revisor i denne sammenhæng. I den forbindelse er programmerne dog opmærksomme på, at det er nødvendigt, at de formår at opnå en høj hitrate i konteringen af bilag, da det ellers ikke vil gavne kunderne tilstrækkeligt. De forventer, denne hitrate vil ligge omkring de 90%, hvor det for de sidste 10% vil være nødvendigt, at kunderne selv tager stilling til konteringen, ud fra de spørgsmål og forslag programmet stiller.

Begrænsningen for en 100% automatisering mener programmerne skyldes, at der er visse parametre, som de ikke er herrer over, såsom hvorvidt det er muligt at automatisere indberetningerne til SKAT. Her er det SKAT, som skal åbne op, hvilket programmerne forventer vil

ske inden for de næste 5 år, og når dette sker, så vil programmerne være klar til også at automatisere indberetningerne.

Yderligere foreligger der også en lovgivningsmæssig begrænsning, før en 100% automatisering kan opnås, mener programmerne. Der er her tale om de komplekse fradragsregler, som indebærer, at der ikke nødvendigvis er samme fradrag for en bestemt vare, da dette afhænger af formålet med købet. Der vil derfor i denne sammenhæng stadig være behov for, at brugerne tager et aktivt valg for konteringen ud fra programmets forslag.

Endvidere forventer regnskabsprogrammerne at erstatte revisor i fremtiden i forbindelse med årsafslutning for både personselskaber og kapitalselskaber. Dette beror også på automatisering af bogholderiet, men også af regnskabsopstilling mv. Selve indberetningen af årsregnskabet og den udvidede selvangivelser kan dog ikke automatiseres, førend myndighederne åbner op for dette, men når dette sker, så vil programmerne være klar.

Yderligere kan det konkluderes, at programmerne ikke har intentioner om at erstatte revisor i forbindelse med de rådgivende ydelser. Her vil der indgå en smule i programmet, men der vil stadig i fremtiden være et behov for revisor i forbindelse med rådgivning og analyse af virksomhedens drift og performance. Dog vil programmerne i højere grad i fremtiden muliggøre, at brugerne kan benytte integrationspartnere til eksempelvis budgetudarbejdelse og analysering af disse.

Endeligt kan det konkluderes, at programmerne forventer, at det nye EU-direktiv vil indebære, at bankerne åbner op for deres data, hvilket programmerne derfor vil benytte til at simplificere og automatisere bogholderiet yderligere. Herunder vil planerne og forventningerne til, at brugerne skal kunne klare stort set alt vedrørende bogholderiet på telefonen også, blive påvirket, da mobilen også forventes i fremtiden at kunne blive benyttet som netbank.

Delkonklusion for analysen af revisors fremtidige rolle

I denne delkonklusion sammenholdes alle analysedelene i det fremtidige perspektiv. Formålet hermed er at belyse i hvor høj grad, der er overensstemmelse mellem revisorernes og regnskabsprogrammernes forventninger til revisors fremtidige rolle i mindre virksomheder. Der vil dog ikke blive taget stilling til eventuelle uoverensstemmelser, da afsnittets formål alene er at danne et overblik, hvorefter der i kapitel 5 – Fortolkningskapitlet - vil blive foretaget en konkret vurdering af disse.

I analysen af den fremtidige teknologiske ramme er det primært EU-direktivet PSD2, som træder i kraft i 2018, der vil medføre en teknologisk udvikling af den finansielle tjeneste, som vi kender det i dag. Direktivet forventes at medføre, at regnskabsprogrammerne vil kunne simplificere betalinger og bogføringen af disse, således at brugerne ikke er tvunget til at skifte frem og tilbage mellem netbank og regnskabsprogram. Dette vil regnskabsprogrammerne imødekomme ved at satse på mobil-appen som værende brugernes foretrukne platform i fremtiden. Det skal derfor i mobil-appen være muligt for brugerne at benytte den på farten til alt vedrørende de daglige fakturerings- og bogføringsrelaterede opgaver og dermed blive deres primære værktøj til bogholderiet. Endvidere har regnskabsprogrammerne en overbevisning om, at automatiseringen og simplificeringen af bogholderiet yderligere vil blive forstærket ved at satse på at få elektronisk fakturering implementeret i deres kundebase samt i højere grad tilbyde brugerne tredjeparts integrationsløsninger.

I forhold til revisors fremtidige forventninger til regnskabsprogrammernes funktion, så er der klar enighed om, at de vil få automatiseret og simplificeret bogholderiet. Dette er også i overensstemmelse med regnskabsprogrammernes forventninger og planer for fremtiden. Der er dog ikke enighed blandt revisorerne om, hvorvidt der stadig vil være behov for kontrol af den automatiserede bogføring samt i forbindelse med momsopgørelsen. Denne uenighed bunder i, at det er kvaliteten af det, der indføres i programmerne, som i sidste ende vil være afgørende for rigtigheden af bogholderiet. Heri er flere af revisorerne af den overbevisning, at de komplekse fradragsregler i sær er en begrænsning for programmernes automatisering og dermed kvaliteten af det indførte, hvorfor de vil være nødvendige som kontrollerende part. Denne begrænsning har regnskabsprogrammerne dog et andet syn på, da de forventer at have automatiseret konteringen af bilag i en sådan grad, at 90% vil ske automatisk på baggrund af statistik, mens de sidste 10% i højere grad vil omhandle simplificering og ikke direkte automatisering. Heri skal forstås, at programmerne forventer at løse problemstillingen vedrørende de komplekse fradragsregler, ved at de skal kunne opfange, når der er flere muligheder for den momsmæssige håndtering af bilaget. Hertil forventer programmerne at simplificere de komplekse momsregler, således at der for de 10% vil blive stillet simple spørgsmål til brugerne, som dermed vil fastlægge den korrekte momsmæssige håndtering.

Foruden regnskabsprogrammernes og revisorerne fremtidige forventninger for bogføring og momsopgørelser, er der i analysen også blevet analyseret på deres forventninger vedrørende virksomhedernes årsafslutningsproces i fremtiden. Revisorerne forventer overordnet set, at der vil ske en simplificering og automatisering af årsafslutningen - herunder særligt opstillingen af

årsrapporten og de forskellige årsregnskaber. Dog er enkelte af revisorerne af den overbevisning, at de vil kunne tilføre et lag af kvalitet, såfremt de inddrages i processen. Der er dermed ikke enslydende forventninger blandt revisorerne. Dette bunder primært i, at inddragelsen af revisor forventes at bidrage med en vis grad af sikkerhed for rigtigheden af årsrapporten og de forskellige årsregnskaber, hvilket en del af revisorerne dermed forventer, at virksomhederne også i fremtiden vil ønske. Endvidere deler regnskabsprogrammerne ikke denne forventning, da de forventer at automatisere og simplificere årsafslutningsprocessen for både personselskaber og kapitalselskaber i samme grad, som de forventer, at bogholderiet automatiseres. Dertil har Dinero allerede udviklet et årsafslutningsmodul for personselskaber, hvilket E-conomic ligeledes har planer om. Yderligere har begge programmer forventninger om også at udvikle dette til kapitalselskaberne og dermed også automatisere deres årsafslutningsproces.

Som i tidligere tilfælde deler revisorerne ikke fuldstændigt forventningerne til deres fremtidige rolle. Dette skyldes primært, at Niels Ole slet ikke forventer, at revisorerne vil være nødvendige i forbindelse med rådgivning af virksomhederne i fremtiden. Han forventer i stedet, at disse vil kunne rådgive sig selv ved hjælp af de mange nye informationer i regnskabsprogrammerne. De øvrige revisorer har dog, generelt set, en forventning om, at der i fremtiden i høj grad vil være behov for revisors viden og ekspertise for at sikre en værdiskabende analyse af virksomhedens drift og performance samt dertilhørende rådgivning. Særligt revisorerne økonomiske tænkning og viden på tværs af virksomheder og brancher, forventer de, vil være svær at erstatte, hvorfor de forventer, at det er denne værdiskabende rådgivning, som vil blive revisors fremtidige fokus.

Regnskabsprogrammernes forventninger er generelt meget enslydende med revisorerne, dog med undtagelsen af, at de planlægger at indlægge analyseværktøjer i systemet, således at brugerne kan analysere på tværs af andre lignende virksomheder i regnskabsprogrammet. Dette forventes eksempelvis at indebære, at brugeren vil kunne sammenligne deres timepris med den gennemsnitlige blandt andre virksomheder i samme branche, som også benytter regnskabsprogrammet.

Foruden ovenstående har skatterådgivning været en del af revisors rådgivningsydelser i både det historiske og det nutidige perspektiv. Dette skyldes, at reglerne er omfattende og komplekse, og at revisor anses for at være ekspert inden for dette område. Det er dermed revisorerne forventning, at denne rådgivningsydelse ikke vil være mulig for regnskabsprogrammerne at kunne overtage i form af automatiseringer eller simplificeringer. Revisorerne forventning ligger ikke fjernt fra regnskabsprogrammernes, da de ej heller forventer at skulle udføre skatterådgivning for brugerne.

Der er dog tale om en vis grad af skatterelateret assistance fra programmernes side i forbindelse med brugernes årsafslutning, da denne blandt andet for personselskaber indebærer ejernes personlige skatteforhold. Dertil er programmerne dog ikke interesseret i at rådgive nærmere omkring skat for kapitalselskaberne, hvorfor revisorerne og programmernes forventninger i høj grad er enslydende.

Ovenstående delkonklusion, der er funderet på den indsamlede empiri, skildrer revisorerne og regnskabsprogrammernes forventninger for revisors fremtidige rolle og programmernes indflydelse på denne. Der vil derfor i nedenstående kapitel – Fortolkningskapitlet, blive taget stilling til de ovenfor udspecificerede uoverensstemmelser mellem revisorerne og regnskabsprogrammerne. Denne stillingtagen og vurdering vil blive foretaget på baggrund af vores meninger og holdninger, som er baseret på den indsamlede data samt på vores forforståelse og fordomme.

Kapitel 5 – Fortolkning

Dette kapitel har til formål at vurdere, hvilke forventninger til fremtiden vi anser som værende mest sandsynlige, hvorefter der vil kunne besvares på afhandlingens hovedspørgsmål. Der tages udgangspunkt i ovenstående delkonklusion fra det fremtidige perspektiv, hvori der blev redegjort for uoverensstemmelser mellem henholdsvis revisorernes og regnskabsprogrammernes forventninger. Der vil dermed i dette kapitel blive taget stilling til de fremfundne uoverensstemmelser, hvor vores egne holdninger og vurderinger vil blive inddraget, således at vi vil kunne præcisere, hvilke forventninger vi tilslutter os. Vores holdninger og vurderinger vil være funderet på fakta fra den benyttede empiri i undersøgelsen samt på vores forhåndsviden af genstandsfeltet.

Teknologiske ramme

Som nævnt tidligere, forventes det nye EU-direktiv PSD2 at have stor indflydelse på den teknologiske ramme. Dette er en forventning, vi tilslutter os, da den vil muliggøre, at regnskabsprogrammerne i langt højere grad kan hive data ind fra bankerne, men også skubbe data ud, således at de kan agere netbank. Vi forventer dermed, at direktivet vil åbne op for betalingsdelen og derved automatisk koble disse direkte sammen med bogholderiet. Dette, vurderer vi, vil lette de nuværende arbejdsgange for brugerne og dermed bidrage til automatiseringen af bogholderiet generelt.

Yderligere er det regnskabsprogrammernes forventning, at det primære værktøj til bogholderiet vil være mobilen. Dette er endnu en forventning, vi vil tilslutte os, da det er tydeligt, hvor den nuværende markedstendens fører hen – alt skal helst kunne foregå på mobilen på farten. Vi er dog opmærksomme på, at der kan foreligge en eventuel begrænsning for dette, da det i høj grad først vil kræve en automatisering og simplificering af bogholderiet, førend mobilen vil kunne anvendes som en optimal platform.

Bogføring og momsopgørelser

Som udgangspunkt deler revisorerne og programmerne en forventning om, at bogholderiet og de dertilhørende momsopgørelser kan automatiseres og simplificeres. Dog er en del af revisorerne af den overbevisning, at de stadig vil have en rolle i forbindelse med kontrolleringen af bogholderiet, hvilket, de beror på, at programmerne ikke vil kunne opfange fejl samt håndtere de områder, hvor der er komplekse fradragsregler.

Det er dog blevet tydeligt under empiriindsamlingen, at regnskabsprogrammerne er opmærksomme på og bekendte med denne udfordring og eventuelle begrænsning for automatiseringen. Hertil forventer de, ved hjælp af automatisk bilagsaflæsning, at kunne automatisere 90% af bogføringen og sikre korrektheden af dette ved hjælp af statistik. De sidste 10% forventer de ikke at kunne automatisere, da disse vedrører de bilag, hvor formålet med bilaget er afgørende for den momsmæssige håndtering. Det er dermed i forbindelse med de komplekse fradragsregler, at programmerne ikke forventer at kunne automatisere bogholderiet, men i stedet i høj grad simplificere håndteringen af disse. Simplificeringen forventes at gøre det muligt for brugerne at tage stilling til håndteringen af de sidste 10% af bilagene uden at have kendskab til de komplekse fradragsregler, da programmet vil have simplificeret disse til generelle spørgsmål vedrørende formålet med bilaget.

På baggrund af ovenstående vurderes det, at den begrænsning, revisorerne påpeger, vil have indflydelse på muligheden for at automatisere bogholderiet, hvilket regnskabsprogrammerne også anerkender. Yderligere vurderes det, at programmernes udførlige plan for at sikre rigtigheden af det bogførte ved hjælp af automatisk bilagsaflæsning i høj grad er sandsynlig, hvorfor vi tilslutter os denne forventning. Endvidere tilslutter vi os deres forventning om, at det er muligt at simplificere den momsmæssige behandling i en sådan grad, at der ikke er behov for indsigt i lovgivningen for at sikre korrekt håndtering. Vores vurdering er i høj grad begrundet ud fra, at regnskabsprogrammerne har identificeret samme begrænsning og udfordring som revisorerne, men også, at programmerne allerede på nuværende tidspunkt har formålet at lægge simplificering af komplekse fradragsregler ind i systemet samt i lavere grad udføre automatisk bilagsaflæsning.

Årsafslutning

I forbindelse med virksomhedernes årsafslutning i fremtiden er informanternes forventninger divergerende. Både revisorerne og regnskabsprogrammerne forventer, at årsafslutningen vil blive simplificeret og til en vis grad automatiseret. Hertil er der dog enkelte af revisorerne, som forventer, at de vil kunne tilføre et lag af kvalitet, hvis de inddrages. De forventer dermed at kunne bidrage med en vis grad af sikkerhed for rigtigheden af årsrapporten og de forskellige årsregnskaber.

Dinero har allerede vist, at det er muligt at automatisere årsafslutningen for personselskaberne og arbejder nu på at gøre det samme for kapitalselskaberne. E-conomic har ligeledes planer om at udvikle samme muligheder for både person- og kapitalselskaber. Som følge heraf vurderes det, at

det i fremtiden vil være muligt for virksomhederne selv at udarbejde de forskellige former for årsregnskaber. Det vurderes dog yderligere, at revisorernes forventning om stadig at blive inddraget vil være sandsynlig i fremtiden, da virksomhederne ikke forventes at have fuld tillid til programmernes automatisering med det samme. Vi forventer derfor, at revisor på kort sigt stadig vil blive inddraget, hvorimod det på længere sigt, som følge af accepteringen og tilliden til det automatiserede, ikke vil være aktuelt at inddrage revisor i forbindelse med virksomhedernes årsafslutning.

Rapportering om virksomhedens drift og performance

Begge informantgrupper forventer, at revisor i fremtiden vil være relevant som rådgiver for virksomhederne. Revisorerne anser deres indsigt på tværs af virksomheder og brancher som værende meget svær for regnskabsprogrammerne at erstatte. Samtidigt er revisorerne dog klar over, at deres rolle som rådgiver i fremtiden beror på, at de formår at vise virksomhederne, hvor dygtige de er samt at sikre sig, at virksomhederne forstår, den værdi revisors rådgivning og rapportering har.

Regnskabsprogrammerne udtrykker generelt set ikke uenighed i, at revisor fortsat vil være den overordnede rådgiver for virksomhederne. Dertil er regnskabsprogrammerne dog opmærksomme på, at de ligger inde med store mængder af data og information både for den enkelte virksomhed, men også for de andre virksomheder i programmet. Som følge af dette omtaler regnskabsprogrammerne funktioner, som vil gøre det muligt for brugerne selv at sammenligne blandt andet deres drift og performance med andre lignende virksomheder. Hvorefter de forventes, til en vis grad, at kunne analysere på dette og dermed også i samme grad kunne rådgive sig selv.

Vores forventning og vurdering af den analyserelaterede rådgivning er, at brugerne i høj grad selv vil kunne foretage analysen og dermed rådgives derudfra som følge af den store mængde data, programmerne ligger inde med. Yderligere er vores vurdering foretaget ud fra, at Dinero allerede nu har udviklet et analyseværktøj i form af nøgletalsberegninger for den enkelte virksomhed, men også på tværs af andre lignende virksomheder. Desuden forventes det, at der i fremtiden vil være integrationsløsninger til tredjepartsprogrammer, som også vil behandle og analysere på data, således at rapportering og rådgivning kan komme fra disse. Det vurderes derfor, at hvis revisor skal kunne foretage værdiskabende rådgivning for virksomhederne, er det altafgørende, at revisor kan mere end blot analysere på historiske data. Vi tilslutter os således revisorernes forventning om

at være rådgivere for virksomhederne i fremtiden, men at denne rådgivning er betinget af, at den kan skabe værdi for virksomhederne, som de ikke kan få andre steder.

Rådgivning om overskudsdisponering og skat

I forhold til fremtidige forventninger vedrørende rådgivning om overskudsdisponering, er det hverken noget revisorerne eller regnskabsprogrammerne udtrykker sig konkret om. Det vurderes dog, at denne ydelse ikke ligger inden for revisors kerneområde og dermed ikke forventes at være et område, som revisorerne vil forvente at bibeholde.

Yderligere vurderes det, at rådgivning om overskudsdisponering i fremtiden formentlig vil blive en del af integrationsprogrammernes fokus, da disse allerede fokuserer på budgetrelateret rådgivning. Det forventes dermed, at integrationsløsningerne vil kunne foretage likviditetsanalyser og analyser af virksomhedernes evne til at forrente kapital og dermed bidrage til muligheder og konsekvenser for virksomhedernes overskudsdisponering, således at virksomhederne ikke behøver rådgivning fra revisor, men i et stort omfang kan rådgive sig selv.

Et andet centralt område i forbindelse med revisorerne rådgivning er i forhold til skatteoptimering og generel skatterådgivning. Forventningerne for håndteringen af denne fremtidige ydelse er ens blandt informanterne, da de alle er af den overbevisning, at det er revisors domæne. Dermed har regnskabsprogrammerne ikke intentioner om at udvikle skatterådgivende funktioner for deres brugere.

Det er vores vurdering, at den komplekse skattelovgivning og de mange faktorer, der spiller ind i de skattemæssige overvejelser, ikke vil kunne automatiseres eller simplificeres i en sådan grad, at dette skulle gavne virksomhederne. Det er dermed vores forventning, at det fortsat vil være revisorerne, som vil yde denne rådgivning til virksomhederne, og dermed hverken noget regnskabsprogrammerne eller eventuelle integrationspartnere vil kunne tilbyde.

Situationsbestemt rådgivning

Hverken revisorerne eller regnskabsprogrammerne kommenterer yderligere omkring planer og forventninger til de områder, der gennem afhandlingen nævnes som situationsbestemt rådgivning. Det vurderes, at disse områder falder uden for det fokus, som regnskabsprogrammerne har beskrevet, hvorfor revisor i fremtiden stadig vil være virksomhedernes primære rådgiver, når

virksomhederne lejlighedsvist befinder sig i situationer, der falder uden for deres normale forretningsfelt.

Sammenfatning af vores forventninger og vurderinger

Som følge af ovenstående forventes det, at revisor i fremtiden vil være overflødig i forbindelse med bogholderiet og de dertilhørende momsopgørelser. Dette skyldes, at regnskabsprogrammerne har identificeret de samme begrænsninger, som revisorerne omtaler, og har beskrevet troværdige og konkrete planer for, hvorledes man vil omgå disse begrænsninger. Det vurderes dermed, at der vil gennemføres automatisering og simplificering i et omfang, hvor der ikke længere er behov for faglig viden og kompetence for at sikre rigtigheden af det bogførte.

Revisors involvering i udarbejdelse af årsregnskaber vurderes i den nære fremtid at bero på, i hvor høj grad virksomhederne har tillid til den automatiserede årsregnskabsgenerering fra regnskabsprogrammerne. På længere sigt vurderes det dog, at denne tillid vil stige, således at automatiseringen accepteres i et sådan omfang, at der ikke længere vil være behov for revisors assistance.

Det er i analysen blevet tydeligt, at både revisorerne og regnskabsprogrammerne er af den overbevisning, at revisors fremtidige rolle vil være fokuseret på de rådgivende ydelser. Hertil er det dog undervejs i undersøgelsen blevet tydeliggjort, at programmerne, som følge af deres store datamængde, vil kunne tilbyde analyserende og rådgivende funktioner til brugerne. Dette sker primært i forbindelse med, at brugerne vil kunne sammenligne blandt andet deres performance og drift med andre lignende virksomheder for derved at kunne rådgive sig selv.

Det er dermed vores klare forventning, at programmernes datamængde fortsat vil stige, hvilket vil medføre, at revisorerne skal kunne tilbyde mere end bare bagudrettede analyser. De skal kunne bidrage med værdiskabende analyser og rådgivning, for at de kan forventes at være aktuelle for virksomhederne i fremtiden.

Der kan yderligere konkluderes, at den skattemæssige rådgivning i fremtiden vil tilhøre revisorerne. Dette sker som følge af, at den komplekse skattelovgivning ikke forventes at kunne automatiseres i programmerne eller ved hjælp af integrationsløsninger.

Kapitel 6 – Konklusion

I det følgende kapitel vil der blive foretaget en opsummering af afhandlingens undersøgelse, hvilket også indebærer, at der vil blive konkluderet på analysen og fortolkningskapitlet. Kapitlet vil dermed opsummere og konkludere på undersøgelsen, således at afhandlingens hovedspørgsmål og de dertilhørende researchspørgsmål vil blive besvaret.

Det kan konstateres, at der har været meget ny viden at indsamle, for at kunne kortlægge udviklingen i revisors rolle – både historisk og nutidigt, men også i et fremtidsperspektiv.

Vores kortlægning af revisors ydelser i form af complianceydelser og værdiskabende ydelser, har resulteret i en viden og forståelse af omfanget og kompleksiteten af disse. På baggrund af denne kortlægning, har det været muligt, at foretage en analyse af den indsamlede empiri og relevante lovgivning, således at vi nu er i stand til, at besvare afhandlingens hovedspørgsmål og researchspørgsmål.

Revisors rolle i mindre virksomheder har i høj grad været præget af de teknologiske muligheder, som både de og virksomhederne har kunnet benytte. Den teknologiske ramme har derfor haft betydning for, hvorledes revisors rolle, har været fordelt mellem henholdsvis complianceydelser og de mere værdiskabende ydelser samt, hvorledes kontakten og arbejdsgangene mellem revisor og virksomhederne har udstykket sig.

Analysen viser, at der historisk set har været et meget distanceret forhold mellem revisor og virksomhederne, da de blandt andet ikke har haft programmer, som har været tilgængelige for begge parter. Yderligere har fænomenet "pose-kunder" været meget udbredt, da virksomhederne ikke har deltaget betydeligt i bogholderiet, men i stedet bare har afleveret de fysiske bilag til revisoren i forbindelse med momsfrekvensen, hvorefter revisor har stået for det resterende arbejde i forbindelse med bogholderiet, dertilhørende momsopgørelser og årsafslutning.

Det har dermed været tydeligt, hvilke ydelser i revisors historiske rolle, der har fyldt mest. Revisors rolle har historisk set været karakteriseret ved assistance og kontrol, hvor omfanget af revisors ydelser i høj grad har indebåret bogføring og momsmæssig assistance. Revisor har dermed i omfattende grad ydet complianceydelser, der konstateres ikke at have været baseret på et højt krav til faglig viden og kompetence. Desuden kan det konkluderes at den rapportering revisor har

ydet i form af analyse af virksomhedernes drift og performance, ej heller har foregået løbende. Dette har som konsekvens medført, at rapporteringen i høj grad har været bagudrettet og opsummerende, hvorfor der har været tale om begrænset fremadrettet og værdiskabende rådgivning. Eftersom revisor har haft et distanceret forhold til virksomhederne, har rapporteringen været afspejlet af dette og dermed primært foregået i forbindelse med årsafslutning.

Efter online regnskabsprogrammer blev implementeret i virksomhedssegmentet, har revisor i langt højere grad end tidligere, kunnet hjælpe virksomhederne, således at de selv kan stå for den løbende bogføring, da programmet er tilgængeligt for begge parter. Den fælles adgang til programmerne har dermed banet vejen for et tættere samarbejde mellem revisor og virksomhederne, således at kontakten er sket mere løbende end den hidtil har gjort. Som følge af den udvikling har revisor kunnet agere assisterende eller kontrollerende part, hvor fordelingen af disse har bundet i, hvorvidt virksomhederne selv har ønsket at være involveret i bogholderiet.

Det er ud fra den indsamlede empiri blevet tydeligt, at både virksomhederne og revisorerne har haft et ønske om, at virksomhederne blev mere involverede, hvilket programmerne harmoniserede. Endvidere har den teknologiske udvikling medført, at hovedgruppen i virksomhedssegmentet anvender muligheden for, at uploade deres bilagsmateriale til programmerne, således at fænomenet "pose-kunder" stort set er forsvundet. Hertil er der også sket en udvikling for de complianceydelser revisor hidtil har leveret i forhold til virksomhedernes bogholderi, moms og årsafslutning. Dette er sket som følge af, at Dinero blandt har fokuseret på, automatisk bilagsaflæsning, simplificering af de komplekse fradragsregler samt en årsafslutningsfunktion for personselskaber, således at denne proces i høj grad er også er blevet automatiseret og simplificeret. En række af complianceydelserne der hidtil forelå revisor, er nu blevet simplificeret og i en vis grad automatiseret i de online regnskabsprogrammer, således at virksomhederne i højere grad selv kan stå for bogholderiet mv.

Foruden ovenstående er der sket en udvikling i retning af, at virksomhederne efterspørger mere værdiskabende ydelser fra revisor i modsætning til førhen, hvor de i høj grad efterspurgte complianceydelser. Der er dermed sket et skift i de ydelser revisor leverer til de mindre virksomheder, hvor disse ydelser i højere grad kræver faglig viden og kompetence, i modsætning til de mere rutineprægede opgaver såsom bogføring og moms. De ydelser revisor leverer indebærer en højere grad af kompleksitet, og disse sker mere løbende som følge af det tættere samarbejde mellem revisor og virksomhederne.

Regnskabsprogrammerne konstateres derfor, at have været altafgørende for den udvikling i revisors rolle, som vedrører et skift fra bagudrettet og opsummerende rapportering til mere fremadrettet og værdiskabende rådgivning om virksomhedens drift og performance.

Det kan ud fra den indsamlede empiri også konstateres, at den teknologiske ramme i høj grad er under udvikling og fortsat forventes at være det. Herunder blandt andet som følge af de muligheder der åbnes op for i forbindelse med det nye EU-direktiv - PSD2, hvor regnskabsprogrammerne har store forventninger om i fremtiden at skulle agere netbank for deres brugere. Endvidere kan det konstateres, at regnskabsprogrammerne har planer om at brugerne skal kunne foretage alt vedrørende bogholderiet på deres mobil, mens de er på farten.

Derudover er det gennem analysen også blevet tydeligt at regnskabsprogrammerne i fremtiden vil automatisere og simplificere bogholderiet og de dertilhørende momsopgørelser samt årsafslutningsprocessen for både personselskaber og kapitalselskaber, i en sådan grad, at revisor ikke vil være inddraget i dette som assisterende part. Yderligere konkluderes det også, at programmernes simplificering og automatisering vil ske i en sådan grad, at der ej heller vil være brug for revisor som kontrollerende part. Simplificering og automatisering vil overflødiggøre revisors faglige viden inden for bogholderi, momsopgørelser og årsafslutning.

Det er dermed udførelsen af complianceydelserne, der i fremtiden vurderes, at blive automatiseret og simplificeret i regnskabsprogrammerne, således at disse mindre komplekse ydelser ikke længere vil indgå som en del af revisors rolle i mindre virksomheder.

Foruden ovenstående kan det konkluderes, at regnskabsprogrammerne ikke har planer om, at automatisere og indlægge rådgivning til brugerne. Der kan dog blive indlagt yderligere nøgletalsanalyser mv., som kan fokusere på den enkelte virksomhed, men også på tværs af virksomheder i samme branche. Endvidere kan der i fremtiden ved hjælp af regnskabsprogrammernes integrationspartnere, muligvis kan indhentes analyser mv. som er genereret på baggrund af den store mængde data og informationer, som regnskabsprogrammet ligger inde med.

På baggrund af ovenstående vurderes det, at revisors rolle i fremtiden vil være inden for de mere rådgivnings- og analyserelaterede ydelser og dermed at agere som en mere proaktiv samarbejdspartner, hvor fokus vil være på de værdiskabende ydelser. Altså de ydelser, som er vurderet til at kræve en høj grad af faglig viden og kompetencer, hvilket regnskabsprogrammerne

ikke har planer om at udvikle i fremtiden. Hvorimod complianceydelserne vil blive udført af regnskabsprogrammerne i form af automatisering og simplificering.

Som følge af at virksomhederne i fremtiden får mulighed for at udføre flere analyser gennem regnskabsprogrammerne, afhænger revisors fremtidige rolle som rådgiver i høj grad af, om han kan bidrage med viden, som virksomhederne ikke selv kan tilegne sig. Revisors største udfordring i fremtiden er således, at yde værdiskabende rådgivning, baseret på ekspertise, og som ikke kan erstattes af simple analysefunktioner i programmerne.

Kapitel 7 – Perspektivering

Ud fra konklusionen i ovenstående kapitel, vil der i dette kapitel blive foretaget refleksioner vedrørende indflydelsen af vores insiderviden på specialeprocessen. Endvidere vil der også blive reflekteret over metodevalgets indvirkning på undersøgelsen, samt hvorledes denne kunne have været suppleret eller forbedret. Derudover vil dette kapitel også omhandle en perspektivering til den generelle tendens i regnskabs- og revisionsbranchen. Yderligere vil kapitlet omhandle konsekvenserne, af denne tendens og udvikling i branchen, i forhold til anbefalinger i form af revisors fremtidige fokus.

Refleksion

I dette afsnit vil vores refleksioner og betydningen af disse for specialeprocessen blive uddybet og gennemgået, herunder også vores refleksioner i forhold til metodevalgets indvirkning på undersøgelsen, samt eventuelle metodiske suppleringers indvirkning.

Insiderviden

Med Sisses kendskab til online regnskabsprogrammer og virksomhederne som benytter disse, findes det essentielt at reflektere over, hvad Sisses insiderviden har haft af betydning for specialeprocessen. Denne viden har især haft betydning for udformningen af interviewguides, men også for de foretagne interviews, da det har muliggjort, at Sisse har stillet indgående spørgsmål undervejs på baggrund af sin viden og erfaring. Disse indgående spørgsmål har medført svar, der har været relevante og nyttige i analysen af udviklingen i revisors rolle. Dog har Sisses viden og erfaring med programmerne også indebåret en vis frustration under empiriindsamlingen med revisorerne. Denne frustration er opstået, da hun har kunnet identificere “usande” udsagn, i forhold til, hvad der er - og ikke er - muligt i regnskabsprogrammerne efter revisorernes opfattelse, samt hvilke mangler de mener, at programmerne og dets funktioner har.

Udover at vi fandt det vigtigt, at reflektere over Sisses kendskab og insiderviden, så finder vi det også essentielt at reflektere over Bobbys viden og erfaring. Bobbys insiderviden omhandler dels virksomhederne i segmentets brug af online regnskabsprogrammer, men også disse virksomheders anvendelse og behov for en ekstern bogholder. Dermed har Bobbys insiderviden også haft indflydelse på udarbejdelsen af interviewguides, men også i forhold til de afholdte interviews, da det ligeledes også har medført muligheden for at stille indgående spørgsmål undervejs. Disse indgående spørgsmål har været

stillet på baggrund af Bobbys kendskab og viden inden for især den eksterne bogholders arbejdsopgaver, samt dennes forhold med virksomhederne.

Med vores to forskellige sæt insiderviden og dermed kendskab og erfaringer inden for undersøgelsens emne, har det været muligt undervejs i specialeprocessen, at reflektere og diskutere mange relevante parametre i afhandlingens undersøgelse. Dermed har vores forskellighed bidraget til specialeprocessen fra start til slut, da vi har måtte reflektere over denne forskellighed især i forhold til empiriindsamlingen og analysen. Det er dog den indsamlede empiri, som vi har forholdt os til i undersøgelsen og dermed ikke til den eventuelle insiderviden vi har haft, som kunne være modstridende.

Metodevalgets indvirkning

Efter at have foretaget et dynamisk studie, der både indebar en induktiv og abduktiv tilgang, til at besvare afhandlingens hovedspørgsmål, vil der her foretages en vurdering af den valgte metodes brugbarhed. Hvilket omfatter tilgangens bidrag til besvarelsen, samt en vurdering af anvendeligheden af metoderne.

Det har haft forskellige konsekvenser for analysens resultater, at det dynamiske studie er anvendt som metode for analysen. Det dynamiske studie har som undersøgelsesdesign fungeret som en givende og indbringende metode til at opnå viden om udviklingen i revisors rolle i de mindre virksomheder, samt fremtidige forventninger til denne. Herunder har det metodiske valg, at kombinere to "grene" inden for det dynamiske studie - tidsrækkestudier og bagudrettede forløbsstudier - indebåret at det har været muligt at opnå en konkret viden om undersøgelsens tre tidsmæssige perioder.

I det dynamiske studie er der som før nævnt blevet benyttet både primær og sekundær data. Den primære data er indhentet for at opnå detaljerede informationer, herunder også holdninger og meninger, vedrørende udviklingen i revisors rolle og i online regnskabsprogrammer, men også i forhold til de fremtidige forventninger til disse. Denne dataindsamling blev foretaget, da der ikke allerede var detaljerede oplysninger tilgængelige vedrørende dette. Anvendelsen af både primær og sekundær data har været givende og indbringende for undersøgelsen og dermed bidraget til et nuanceret kendskab til den tidsmæssige periode, som det dynamiske studie omhandler, hvorfor det dermed blev muligt at analysere revisors rolle både historisk, nutidigt og fremtidigt.

Yderligere er det metodiske valg for dataindsamlingen - de semistrukturerede interview med revisorer og regnskabsprogrammer - foretaget for at opnå en erkendelse af den enkelte respondents forståelse, opfattelse og holdning, hvilket ikke er tilgængeligt i den sekundære empiri. Hertil har det med den primære empiri været muligt at analysere den historiske og nutidige udvikling i revisors rolle ud fra den induktive tilgang, mens den fremtidige forventning til revisors rolle er foretaget ud fra den abduktive tilgang.

Den induktive tilgang har bidraget med, at lade empirien være det styrende element for undersøgelsen af det historiske og nutidige perspektiv, hvilket har bidraget til en så præcis analyse af udviklingen og forholdene som muligt. Mens den abduktive tilgang har medført at analysen af det fremtidige perspektiv, er sket ud fra fortolkninger og vurderinger af empirien og dermed udledes der en ny viden.

Det vurderes dermed at valget af det dynamiske studies to grene - tidsrækkestudier og bagudrettede forløbsstudier - og anvendelsen af henholdsvis den induktive og abduktive tilgang i høj grad er brugbar og anvendelig for besvarelsen af afhandlingens hovedspørgsmål, hvilket dataindsamlingsmetoden også vurderes at være.

Supplering af metode

Ud fra ovenstående gennemgang af metodevalget indvirkning på undersøgelsen, vil der i dette afsnit blive reflekteret over, hvorvidt undersøgelsen kunne have været metodemæssigt suppleret. Herved menes, hvorvidt en metodemæssig supplering kunne have suppleret på en sådan måde, at brugbarheden og anvendeligheden af undersøgelsen til besvarelse af afhandlingens hovedspørgsmål, var blevet styrket yderligere.

Med vores fremgangsmåde - dynamisk studie - der består af både primær- og sekundærdata, samt en dataindsamlingsmetode der omfatter kvalitativ data, vil det være relevant at kigge på populationsstørrelsen af den indsamlede empiri.

Da fremgangsmåden for analysen, og dermed også analysens resultater, bunder i informationer opnået i de foretagne interviews, er der en risiko for, at resultaterne ikke giver et helhedsbillede af totalpopulationen, og dermed måske ikke giver et nuanceret billede af udviklingen i revisors rolle i de tre perspektiver. Dette er til trods for, at vi har udvalgt informanter fra forskellige virksomheder og programmer inden for lige netop det segment og den udvikling, som afhandlingens hovedspørgsmål vedrører. Der er dermed tilstræbt et så nuanceret billede som muligt, men vi må

dog konstatere af populationsstørrelsen kunne have været større og dermed øget generaliserbarheden.

En supplerende metodisk dataindsamlingsmetode, som kunne styrke brugbarheden og anvendeligheden af undersøgelsens metode, ville indebære, at øge populationsstørrelsen. Dette kunne opnås, ved at have flere respondenter inden for de to grupper - revisorer og online regnskabsprogrammer.

Denne overvejelse har vi dog selv haft undervejs i specialeprocessen, hvorfor vi har kontaktet 50 revisorer med henblik på, at foretage interviews, men kun 10% af disse var interesserede. Yderligere blev der reflekteret om, hvorvidt en kvantitativ dataindsamling kunne bidrage til dataindsamlingsmetodens brugbarhed og anvendelighed. Det vurderes dog at en sådan kvantitativ undersøgelse ikke ville bidrage med en øget populationsstørrelse, og ej heller bidrage med informationer af den detaljeringsgrad som undersøgelsen var sat op efter. Endvidere blev der i planlægningen af interviewrækkefølgen overvejet, hvorvidt regnskabsprogrammerne skulle interviewes før revisorerne. Formålet hermed ville være, at vi fik mulighed for at spørge ind til revisorerne holdninger til regnskabsprogrammernes konkrete udviklingsplaner. Vi vurderede dog, at dette ville medføre, at interviewene således ville blive afhængige af hinanden, hvilket ikke ville være hensigtsmæssigt.

Et kritisk aspekt for vores metodiske fremgangsmåde i afhandlingen, vedrører vores valg af respondentgrupper i dataindsamlingen. Her kunne det diskuteres, hvorvidt det kunne bidrage til undersøgelsen at inddrage respondenter såsom virksomhederne i segmentet eller de offentlige instanser såsom SKAT eller Erhvervsstyrelsen. Omvendt ville en sådan "udvidelse" af dataindsamlingens respondenter ikke indebære nye informationer om revisors rolle. Dette skyldes, at det vurderes at være revisorerne og regnskabsprogrammerne, som har den største indsigt i omfanget og kompleksiteten af revisors rolle. Undersøgelsen har understøttet denne vurdering, da det har vist sig, at revisors rolle hovedsageligt udformes af regnskabsprogrammernes funktioner og revisorerne viden og kompetence.

Yderligere er et kritisk aspekt ved den foretagne dataindsamling, at analysens resultater bunder i respondenternes egne udlægninger af den tidsmæssige udvikling samt forventninger til fremtiden. Der er dermed tale om subjektive informationer fra disse respondenter, hvor et mere objektiv input kunne have tegnet et andet billede. Det vurderes dog ikke at supplerende metodiske handlinger, ville kunne øge brugbarheden og anvendeligheden af den indsamlede empiri. Dette begrundes

blandt andet i, at respondenternes fortolkninger og udsagn ikke var yderligere differentierende og dermed muliggjorde en generering af en samlet fælles forståelse. Hvorved det også indebar en høj generaliserbarhed og dermed muliggjorde en besvarelse af afhandlingens hovedspørgsmål.

Perspektivering

Der vil i dette afsnit blive foretaget en perspektivering til den generelle tendens i regnskabs- og revisionsbranchen. Yderligere vil afsnittet også omhandle konsekvenserne/betydningen, af denne tendens og udvikling i branchen og ende ud i vores anbefalinger til revisors fremtidige fokus.

Tendens i regnskabs- og revisionsbranchen

Afhandlingens konklusion viser en udvikling i revisors rolle, som går i retning af at indebære mere værdiskabende ydelser, og dermed bevæge sig væk fra de mindre komplekse complianceydelserne, såsom bogføring og udarbejdelse af momsopgørelser.

Yderligere er der i den teknologiske udvikling inden for regnskab sket et stort ryk, som følge af, at online regnskabsprogrammer er blevet implementeret på markedet og allerede har omstillet mindre virksomhedernes bogholderi. Denne udvikling er ikke standset sidenhen, men fortsætter med at ændre rammerne for revisors rolle, hvilket også blev nærmere gennemgået i konklusionen.

Ud fra ovenstående udvikling i revisors ydelser og den teknologiske udvikling er det tydeligt at branchen har været, og stadig er, i forandring. Branchens omstilling og forandring har høj grad været udtrykt ved, at mindre virksomheder har efterspurgt at deltage i bogholderiet, for derved at få et bedre indblik i virksomhedens økonomi. Revisorerne har bakket op om denne efterspørgsel, og har dermed tilpasset deres ydelser til mindre virksomheder, for at imødekomme denne.

Tendensen for regnskabsbranchens forandring og omstilling har blandt andet været undersøgt i "Revisor 2020" analysen, der er udarbejdet af Revisor 2020-konsortiet, der består af Erhvervsstyrelsen, Karnov, CBS, Dansk Erhverv og Dansk Industri (Bilag 5 - Revisor 2020 s. 14). Revisor 2020 undersøgelsen indebærer en analyse af, hvad virksomheder og øvrige interessenter efterspørger i 2013-2015, og hvordan dette forventes at ændre sig i 2020. Herunder både i forhold til tendenser, der har indflydelse på værdiskabelsen for virksomhederne, men også i forhold til, hvilke leverandører virksomhederne vil vælge til at levere ydelserne (Bilag 5 - Revisor 2020 s. 14). I Revisor 2020 undersøgelsen er der en klar tendens i branchen, som indebærer, at det er den teknologiske udvikling, som vil være i virksomhedernes fokus - for eksempel:

“... vurderes digitalisering i stor udstrækning af få betydning for virksomhedernes værdiskabelse i 2020, herunder for virksomhedernes egne forretningsmodeller og samspil med offentlige myndigheder samt øvrige interessenter” (Bilag 5 - Revisor 2020 s. 15).

Tendensen der fremgår i branchen omhandler derfor, at virksomhederne vil opnå værdiskabende informationer som følge af digitaliseringen. Derudover vurderer de deltagende virksomheder i Revisor 2020 undersøgelsen, at en mulig substitut for revisors ydelser er, og vil i fremtiden også være, computerprogrammer/software og validering af data (digitalisering) (Bilag 5 - Revisor 2020 s. 24). Der er her tale om de ydelser, som revisor førhen har leveret til de mindre virksomheder, hvorfor der er en klar tendens i branchen, hvor teknologien er det styrende.

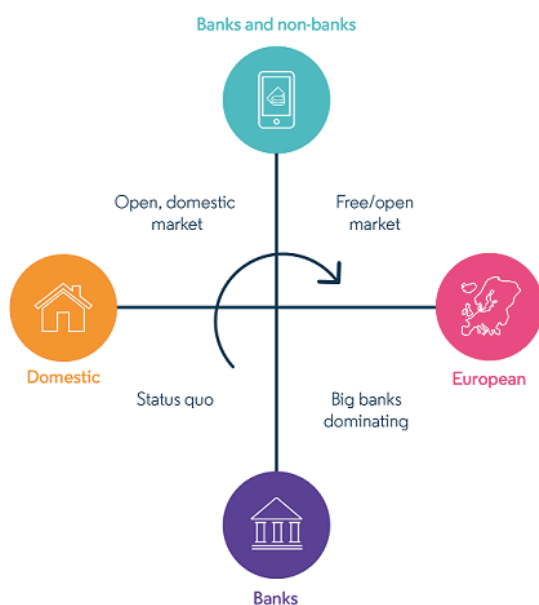
Yderligere fremgår det også at virksomhederne efterspørger en mere “proaktiv” revisor end førhen. Hertil skal forstås, at revisor er proaktiv i forhold til virksomhedens behov og dermed har en dybdegående indsigt i virksomheden. Dette er en klar tendens i branchen som både bliver bekræftet i Revisor 2020 undersøgelsen (Bilag 5 - Revisor 2020 s. 16) og i vores egen empiriindsamling.

Endnu en tendens i markedet er efter Sales Manager i Bulegaarden A/S, Michael Hansens mening, at revisors nuværende og fremtidige rolle i stor grad allerede er og vil yderligere blive defineret af de værktøjer, som skal udgøre fundamentet for revisors fremtidige nye værdiskabende forretningsrådgivning (artikel 1 – ”Revisorrollen anno 2020: Fra administrator til sparringspartner”). Han henviser især til *Big Data*, som værende der, hvor markedstendens peger hen imod, da analysen af store datasæt inden for kerneområder, såsom løn, HR og revision, vil muliggøre en dybere indsigt i virksomhedernes forretning (artikel 1 – ”Revisorrollen anno 2020: Fra administrator til sparringspartner”). Denne indsigt anses som værende i overensstemmelse med virksomhedernes øgede fokus på værdiskabende rådgivning, hvorfor der også her er en tendens i branchen, der er affødt af den teknologiske udvikling.

Der er i 2017 vedtaget et nyt EU-direktiv - PSD2 -, som vil blive implementeret i 2018. Dette nye direktiv medfører, at bankerne er forpligtet til at give tredjepartsudbydere adgang til kundernes data via API'er (softwaregrænseflade der tillader et stykke software at interagere med et andet software) (Artikel 2 – ”PSD2 – direktivet, som vil forandre bankvirksomhed, som vi kender den”). Direktivet vil derfor forstærke den allerede eksisterende trend: “... at fintech-virksomheder og andre ikke-banker vinder frem og erobrer markedsandele inden for finansielle tjeneste” (Artikel 2 – ”PSD2 – direktivet, som vil forandre bankvirksomhed, som vi kender den”). Dermed vil direktivet indebære

at forbrugertilliden til ikke-banker, vil stige, hvorfor tendensen i markedet vil være, at vi går fra det stort set lukkede finansielle markedet til et mere åbent marked og ender i et mere frit europæisk markedet, hvilket illustreres i nedenstående figur:

Figur 7.1

Kilde: Artikel 2 – "PSD2 – direktivet, som vil forandre bankvirksomhed, som vi kender den".

PSD2 vil medføre en teknologisk udvikling, som blandt andet vil have indflydelse på mulighederne i de online regnskabsprogrammer. Dette mener David Andersen, produktdirektør hos regnskabsprogrammet Dinero, vil have stor effekt for virksomhedernes regnskabsarbejde, da Dinero planlægger at udvikle en række nye funktioner på baggrund af den data direktivet åbner op for (Artikel 3: "Nye regler tvinger bankerne til at åbne op for API'er: It-firmaer kan få direkte adgang til dine bankdata").

Det er dermed tydeligt at tendensen i branchen er affødt af den teknologiske udvikling samt virksomhedernes øgede ønske om, at have indblik i bogholderiet. Tendensen er også tydelig ved, at det er computerprogrammer/software og digitalisering, som vil være substitutter for revisors nuværende ydelser, mens virksomhedens ønske og efterspørgsel af revisors ydelser, i højere grad vil rykke mere over mod kun at være en mere proaktiv sparringspartner, som kan yde værdiskabende rådgivning. Yderligere er revisors værdiskabende forretningsrådgivning funderet i de værktøjer, der bliver benyttet, hvor markedets tendensen peger i retning af benyttelsen af Big Data til analyser. Foruden dette vil branchen også i den nærliggende fremtid være i stor forandring

og omstilling, som følge af det nye EU-direktiv, hvilket vil styrke trenden vedrørende forbrugertillid til ikke-banker og regnskabsprogrammernes mulige brug af dette data.

Konsekvensen og betydningen af tendensen for revisors fremtidige rolle

Udviklingen i revisors rolle samt ovenfor gennemgåede branche tendenser, forventes at have stor indflydelse for revisors fremtidige rolle. Det er i analysen blevet gennemgået, hvorledes de ydelser revisor har leveret til de mindre virksomheder, har rykket sig mod mere værdiskabende ydelser. Dette er en konsekvens af, den tendens i markedet, som er affødt af den teknologiske udvikling, samt virksomhedernes ønske om at tage del i bogholderiet for derved at opnå et bedre indblik i økonomien.

Det kan dermed vurderes, at revisor som konsekvens af markedstendenserne, i fremtiden er nødsaget til, at ændre fokus i forhold til de ydelser han udbyder til mindre virksomheder. Revisor skal derfor i fremtiden blive bedre til, gennem sin ekspertise, at agere som proaktiv og værdiskabende sparringspartner for virksomhederne.

Betydningen for revisors ændrede fokus, indebærer at revisor er nødsaget til at være skarp i forhold til de værktøjer, som de funderer den værdiskabende rådgivning ud fra. Hvor det som tidligere nævnt i høj grad er den teknologiske udvikling, som dikterer de muligheder revisor har for at levere sådanne værdiskabende ydelser. Her er det især, at Big Data vil være aktuel, da Big Data kan anvendes i forbindelse med forskellige forretningsanalyser og benchmarking.

Markedstendensen vedrørende virksomhedernes efterspørgsel til værdiskabende rådgivning, vil betyde, at revisor allerede nu og endnu mere i fremtiden, skal følge med den teknologiske udvikling og dermed være opdaterede i deres værktøjsbrug. Da valget af værktøjer vil have en konsekvens for, hvorvidt de kan levere de værdiskabende ydelser på det højest mulige niveau.

Som en konsekvens af den teknologiske udvikling og markedstendensen vedrørende virksomhedernes "overtagelse" af bogholderiet, vil det være essentielt for revisors position på markedet, at få gjort opmærksom på mulighederne og værdien for virksomhederne, ved denne mere værdiskabende forretningsrådgivning. Dette behov opstår som en konsekvens af, at bogholderiet er rykket væk fra revisor, således at revisor til en vis grad bliver overflødiggjort i virksomhedernes bogholderi. Dermed skal det tydeliggøres for virksomhederne, at revisor stadig har en faglig viden og kompetencer, som vil kunne bidrage værdiskabende til virksomheden og dens økonomiske situation.

Litteraturliste

Bøger

Andersen, Ib (2013): Den skinbarlige virkelighed – vidensproduktion i samfundsvidenskaberne. 5. Udgave. Samfundslitteratur. København

Kvale, Steiner og Brinkmann, Svend (2009): Interview – Introduktion til et håndværk. 2. Udgave, 6. Oplag. Hans Reitzels Forlag. København.

Voxted, Søren (2011): Valg der skaber viden – om samfundsvidenskabelige metoder. 1. Udgave, 5. Oplag. Hans Reitzels Forlag. Århus.

Rienecker, Lotte og Jørgensen, Peter Stray (2011): Den gode opgave – håndbog i opgaveskrivning på videregående uddannelser. 3. Udgave, 4. Oplag. Samfundslitteratur. København.

Tvarnø, Christina D og Niels, Ruth (2014): Retskilder og retsteorier. 4. udgave, 1. Oplag. Jurist- og Økonomiforbundets Forlag. København.

Langsted, Lars Bo; Andersen, Paul Krüger; Kiertzner, Lars (2013): Revisor ansvar. 8. udgave, 1. Oplag. Karnov Group. København.

Anvendt regulering

Revisorloven - RL

Årsregnskabsloven - ÅRL

Momsloven - ML

Ligningsloven - LL

Afskrivningsloven - AL

Selskabsloven - SEL

Personskatteloven - PSL

Selskabsskatteloven - SL

Bogføringsloven - BL

Bogføringsvejledningen

Uafhængighedsbekendtgørelsen

Erhvervsstyrelses erklæringsstandard for små virksomheder

ISRE 2400

ISA 4400

ISA 4410

Hjemmesider:

Dinero regnskabsprogram. Lokaliseret d. 01.02.2017 på

www.dinero.dk

E-conomic regnskabsprogram. Lokaliseret d. 01.02.2017 på

www.e-conomic.dk

Webkilder:

1. Unge Pædagoger, nr. 5, 2004: Den tredelte model – om abduktiv, induktiv og deduktiv undervisning og læring. Lokaliseret d. 01.02.2017.
<http://www.abduktiv.dk/abduktive-l%C3%A6ringsprocesser/den-3-delte-l%C3%A6ringsproces/>
2. Füchesel, Kim og Poulsen, Poul Spencer (PwC): Udvidet gennemgang eller revision – PwC. Lokaliseret d. 01.03.2017.
<https://www.pwc.dk/da/services/revision/udvidet-gennemgang.html>
3. Lassen, Kim Tang og Eriksen, Rasmus Risager (PwC): Ændringer til årsregnskabsloven: Forhøjelse af størrelsesgrænser medfører flere B-virksomheder. Lokaliseret d. 01.03.2017.
<https://www.pwc.dk/da/nyt/finance/regnskab/aendringer-til-aarsregnskabsloven-forhoejelse-af-stoerrelsesgraenser-medfoerer-flere-b-virksomheder.html>
4. PwC (2015): Årsregnskabsloven – Lov nr. 738 af 1. Juni 2015 – den største ændring af årsregnskabsloven siden 2001. Er du klar? Lokaliseret d. 01.03.2017.
<https://www.pwc.dk/da/publikationer/assets/aarl-er-du-klar-2015.pdf>
5. Erhvervsstyrelsen: Bogføringsvejledningen. Lokaliseret d. 04.04.2017.
<https://erhvervsstyrelsen.dk/bogfoeringsvejledning>

6. SKAT: Momsindberetning og frister. Lokaliseret d. 04.04.2017.
<https://www.skat.dk/SKAT.aspx?old=2234572>
7. Redaktionen, Den store danske: Internt regnskab. Lokaliseret d. 05.04.2017.
[http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/%C3%98konomi/Regnskab_og_revisio
n/internt_regnskab](http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/%C3%98konomi/Regnskab_og_revisio
n/internt_regnskab)
8. Karnov Group Denmark A/S (2015): Bogføringsloven inkl. Forarbejder. Lokaliseret d.
12.04.2017.
<https://pro.karnovgroup.dk/document/7000721976/1#relation-RR02>
9. Karnov Group Denmark A/S (2016): Momsloven inkl. Forarbejder. Lokaliseret d.
12.04.2017.
<https://pro.karnovgroup.dk/document/7000750754/1#relation-RR02>
10. Karnov Group Denmark A/S (2006): EU's momssystemdirektiv inkl. Karnovs noter.
Lokaliseret d. 12.04.2017.
<https://pro.karnovgroup.dk/document/7000361892/1#relation-CONSOLIDATIONS>
11. Karnov Group Denmark A/S (2017): Årsregnskabsloven inkl. Forarbejder. Lokaliseret d.
12.04.2017.
<https://pro.karnovgroup.dk/document/7000757673/1#relation-RR02>
12. Karnov Group Denmark A/S (2017): Selskabsskatteloven inkl. Forarbejder. Lokaliseret d.
12.04.2017.
<https://pro.karnovgroup.dk/document/7000757696/1#relation-RR02>
13. Visma (2016): Visma fortsætter med opkøb i Danmark – vil være ledende på e-fakturerings.
Lokaliseret d. 01.05.2017.
[http://media.visma.dk/pressreleases/visma-fortsaetter-med-opkoeb-i-danmark-vil-vaere-
ledende-paa-e-fakturering-1372061](http://media.visma.dk/pressreleases/visma-fortsaetter-med-opkoeb-i-danmark-vil-vaere-
ledende-paa-e-fakturering-1372061)

Artikler:

1. Revision & Regnskabsvæsen nr. 8 – 2015: Revisorrollen anno 2020: Fra administrator til sparringspartner. Lokaliseret d. 01.03.2017
<https://www.bluegarden.dk/Nyheder/Revisorrollen-anno-2020>
2. Hellström, Viola: PSD2-direktiver, som vil forandre bankvirksomhed, som vi kender den. Lokaliseret d. 01.03.2017.
<https://www.evry.com/da/news/artikler/psd2-the-directive-that-will-change-banking-as-we-know-it/>
3. Wittorff, Jacob Ø. (2017): Nye regler tvinger bankerne til at åbne op for API'er: It-firmaer kan få direkte adgang til dine bankdata. Lokaliseret d. 20.03.2017.
<https://www.computerworld.dk/art/239495/nye-regler-tvinger-bankerne-til-at-aabne-for-apier-it-firmaer-kan-faa-direkte-adgang-til-dine-bankdata>

Bilagsoversigt:

Bilag 1: Interviewguide til respondentgruppen “revisorer”

Bilag 2: Interviewguide til respondentgruppen “online regnskabsprogrammer”

Bilag 3: Identifikation af ydelser i det historiske perspektiv

Bilag 4: Identifikation af ydelser i det nutidige perspektiv

Bilag 5: Revisor 2020 undersøgelse

Bilag 1: Interviewguide til respondentgruppen "revisorer"

1. Præsentation af interviewpersonen:
 - a. Navn
 - b. Stilling
 - c. Anciennitet
 - d. Primær kundegruppe
 - i. Små/mellemstore virksomheder?
 - ii. Specifikke brancher eller bredt udvalg?
2. Hvor længe har virksomheden eksisteret?
3. Hvilke arbejdsopgaver oplever du, at jeres kunder er mest interesserede i at få assistance til – både på nuværende tidspunkt, men også for ca. 5-10 år siden?
 - a. Bogføring?
 - b. Budget?
 - c. Moms?
 - d. Skatteberegninger?
 - e. Erklæringer?
 - f. Rådgivning?
 - g. Årsafslutning?
 - h. Nye typer af opgaver?
4. I hvilket omfang laver I ikke-lovpligtige erklæringsopgaver for kunder?
5. Hvordan oplever du kundernes ønske om meddeltagelse i bogføringen/økonomistyringen?
Har den ændret sig - I så fald hvordan og hvordan forestiller du dig det vil være i fremtiden?
6. Er det din opfattelse, at kunderne allerede har overtaget/vil overtage nogle af de regnskabsrelaterede opgaver selv?
 - a. Hvis ja:
 - i. Hvilke opgaver?
 - ii. Hvilke årsager er der for dette?
7. Anvender I såkaldte gør-det-selv programmer til bogføring, moms mv.?
 - a. Hvis ja:
 - i. Efter kundens eller eget ønske?
 - ii. Hvad synes du om disse programmer - Hvad er fordele/ulemper ved at anvende disse?
 - iii. Vil de blive mere anvendte i fremtiden?
 - iv. Hvilke styrker/mangler er der ved dem?
 - b. Hvis nej:

- i. Hvordan styres bogføringen så?
 - ii. Hvad synes du fordele/ulemperne er ved ikke at anvende gør-det-selv programmer?
 - iii. Tror I, at det i fremtiden vil blive nødvendigt at anvende gør-det-selv programmer?
- 8. I hvor høj grad mener du at gør-det-selv regnskabsprogrammer overflødiggør revisor i –
Udvikling til nu og i fremtiden:
 - a. Den daglige økonomistyring?
 - b. Compliance opgaver? (Moms, listeangivelse af EU-salg, regnskabsopstilling mv.)
 - c. Rådgiverrollen? Kan kunderne selv danne sig overblik og rådgive sig selv, frem for at være afhængig af revisors faglighed og input?
- 9. Hvad synes du om, at kunderne anvender andre rådgivere end revisor (Bankmand, advokat, konsulenter mv.) til rådgivning inden for budget, moms, skat og økonomistyring?
 - a. Er det din opfattelse af der er sket en ændring for anvendelsen af rådgivere inden for de seneste 5-10 år?

Bilag 2: Interviewguide til respondentgruppen "online regnskabsprogrammer"

1. Præsentation af interviewperson:
 - a. Navn
 - b. Stilling
 - c. Anciennitet
 - d. Arbejdsområde
2. Hvor længe har virksomheden eksisteret?
3. Hvilken type kunder henvender programmet sig til?
 - a. Enkeltmandsvirksomheder/interessentskaber
 - b. Selskaber
 - c. Revisor eller ikke regnskabskyndige
4. Hvilke opgaver er det muligt at udføre i programmet på nuværende tidspunkt?
 - a. Bogføring
 - b. Moms
 - c. Lagerstyring
 - d. Projektstyring
 - e. Skat
 - f. Udvidede selvangivelse
 - g. Årsregnskab
 - h. Budget
5. Hvilke nye opgaver vil det i fremtiden blive muligt at udføre?
 - a. Hvilke funktioner udvikler i lige nu?
 - b. Hvilke planlægger I at udvikle i fremtiden?
 - c. Hvilke funktioner drømmer I om vil blive mulige - hvad er begrænsningen?
 - d. Hvordan fastsætter I hvilke funktioner der skal udvikles?
6. Hvordan oplever I fordelingen af brugerne?
 - a. Er det revisorer der har deres kunders regnskab i programmet
 - b. Er det kunderne selv, som benytter programmet?
7. Er det din opfattelse, at kunderne allerede selv har overtaget/vil overtage nogle af de regnskabsmæssige opgaver selv?
 - a. Hvilke opgaver er overtaget/forventes overtaget
8. Er det din opfattelse, at det er kundernes eller revisorernes ønske at benytte programmet?
 - a. Har dette ændret sig inden for de sidste 5-10 år?
 - b. Vil det ændre sig yderligere i fremtiden?
9. I hvor høj grad mener du, at programmet overflødiggør revisor, nu og i fremtiden, i:

- a. Bogholderiet
- b. Compliance-opgaver (moms, regnskabsopstilling, udenlandske transaktioner mv.)
- c. Rådgiverrollen - kan kunderne selv danne et overblik og rådgive sig selv, frem for at være afhængig af revisors faglige viden?

10. Hvordan er din forventning vedr. ikke-revisionspligtige virksomheders behov og brug af revisor i fremtiden?

Bilag 3: Identifikation af ydelser i det historiske perspektiv

Det historiske perspektiv					
Ydelser:	Claus Witt	Niels Ole Ellegaard	Lars Steinbach	Gert Hunosøe	Peter Arentkjer
Bogføring	Virksomheden er først startet i 2013	X	X	X	X
Moms		X	X	X	X
Årsafslutning		(X)	X	X	X
Rådgivning		(X)		(X)	(X)

Referencer til interviews:

Niels Ole Ellegaard, Revisionsfirmaet Niels Olle Ellegaard statsautoriserede revisorer

- Bogføring: 8.15
- Moms: 8.00
- Årsafslutning: 8.00
- Rådgivning: 13.10

Lars Steinbach, TimeGruppen

- Bogføring: 9.00
- Moms: 9.00
- Årsafslutning: 5.10

Gert Hunosøe, TimeGruppen

- Bogføring: 4.05
- Moms: 4.05
- Årsafslutning: 4.05
- Rådgivning: 4.05

Peter Benkjer, Brandt Statsautoriseret revisionspartnerselskab

- Bogføring: 3.15
- Moms: 3.25
- Årsafslutning: 3.30
- Rådgivning: 3.45

Bilag 4: Identifikation af ydelser i det nutidige perspektiv

Det nutidige perspektiv					
Ydelser:	Claus Witt	Niels Ole Ellegaard	Lars Steinbach	Gert Hunosøe	Peter Benkjer
Bogføring	(X)	(X)	(X)	(X)	X
Moms	(X)	(X)	(X)	(X)	(X)
Periodeafslutning	X		X	X	X
Årsafslutning	X	X	X		X
Budget	X		(X)		X
Rådgivning	X		X	X	X

Referencer til interviews:

Claus Witt, Revisionsfirmaet Claus Witt Statsautoriseret revisor

- Bogføring: 10.00
- Moms: 13.10
- Periodeafslutning: 10.20
- Årsafslutning: 13.20
- Budget: 2.30
- Rådgivning: 2.35

Niels Ole Ellegaard, Revisionsfirmaet Niels Olle Ellegaard statsautoriserede revisorer

- Bogføring: 10.15
- Moms: 10.15
- Årsafslutning: 10.15

Lars Steinbach, TimeGruppen

- Bogføring: 24.45
- Moms: 24.45
- Periodeafslutning: 11.40
- Årsafslutning: 5.10
- Budget: 27.00
- Rådgivning: 11.30

Gert Hunosøe, TimeGruppen

- Bogføring: 3.20
- Moms: 3.20

- Periodeafslutning: 8.50
- Rådgivning: 3.40

Peter Benkjer, Brandt Statsautoriseret revisionspartnerselskab

- Bogføring: 3.05
- Moms: 3.25
- Periodeafslutning: 17.30
- Årsafslutning: 3.30
- Budget: 32.30
- Rådgivning: 4.50

Revisor 2020

En efterspørgselsdrevet analyse af hvad virksomheder og øvrige interessenter efterspørger i dag som led i værdiskabelsen og hvordan denne efterspørgsel forventes at ændre sig i 2020 set i lyset af mega trends og tendenser i øvrigt, der øver indflydelse på værdiskabelsen

@Revisor2020 og #revisor2020

Se mere på www.karnovgroup.dk/revisor2020

KARNOV
GROUP

CBS COPENHAGEN
BUSINESS SCHOOL
HANDELSHØJSKOLEN

DI
Dansk Industri

ERHVERVSSTYRELSEN

DANSK
ERHVERV

Indhold

Forord

1. Executive summary
2. Revisor 2020 konsortiets formål og projektforsløb
3. Undersøgelhedsdesign og rapporteringsstruktur
4. Analysetemaer og resultater
 - 4.1 Tema 1: Værdiskabelse og værdikæde
 - 4.2 Tema 2: Leverandørvalg
 - 4.3 Tema 3: Compliance og risici
 - 4.4 Tema 4: Kapital- og likviditetsfremskaffelse
 - 4.5 Tema 5: Offentlige myndigheders værdiskabelse og efterspørgsel
 - 4.6 Tema 6: Øvrige interessenters værdiskabelse og efterspørgsel
5. Workshop den 06.11.2014: Fremlægning, fortolkning og videreudbygning af Revisor 2020 analysen
6. Tværgående analyseresultat: Efterspørgsel efter erklæringer
7. Efterspørgsel i 2020 perspektiv: Udviklingsfaktorer og -kræfter

Forord

Revisor 2020 analysen er udarbejdet af Revisor 2020 konsortiet, der består af: Erhvervsstyrelsen, Karnov, Dansk Erhverv, Dansk Industri og CBS. Den indledende fase af revisor 2020 analysen blev igangsat i november 2013 og arbejdet med den afsluttede afrapportering af Revisor 2020 er afsluttet i januar 2015.

Ideen til analysen har været under udvikling i en længere årrække. En af initiativtagerne til Revisor 2020 helt tilbage fra idéstadiet, var statsautoriseret revisor Jens Kristian Elkjær-Larsen, CBS. Han nåede desværre ikke at opleve resultatet af sit værk. Mindeord fremgår af Revision & Regnskabsvæsen nr. 11/2014, der er et temanummer, som er udgivet i anledning af workshoppen: "Revisor 2020", den 6. november 2014. København, januar 2015

1. Executive summary

Virksomheders forretningsmodeller og offentlige myndigheder er under forandring. Eksempelvis vurderes digitalisering i stor udstrækning af få betydning for virksomhedernes værdiskabelse i 2020, herunder for virksomhedernes egne forretningsmodeller og samspil med offentlige myndigheder samt øvrige interessenter. Konsekvenserne heraf vurderes løbene, også ift. effekt på leverandørvalg, som eksempelvis revisor. I Revisor 2020 processen er der fremkommet en række forslag til, hvad der potentielt vil være efterspørgsel efter frem mod 2020 som led i denne udvikling. Det er en form for inspirationskatalog til virksomheder, offentlige myndigheder, revisorer og øvrige interessenter, der kan opsummeres således:

Tillid og synlig værdi

- **"Bøvl-løseren"**: Rollen med at løse og forebygge virksomhedens "bøvl", eksempelvis i forhold til håndtering af en virksomheds samlede rapporteringskrav til offentlige myndigheder og verifikation af/hjælp til, at virksomheden håndterer relevant regulering effektivt og korrekt.
- **Revisor/leverandør i "tandlægerollen"**: "Tandstatus, periodiske tandlægeeftersyn og forebyggende tandpleje", anvendt i overført betydning som inspiration til revisors/leverandørens fremtidige rolle og produkt/-service palette.
- **Værdiskabende fortolkningsdialog**: Fokus på dialog med ledelsen om virksomhedens mulige værdiskabelse i fremtiden og afledte risici med afsæt i virksomhedens validerede realtidsrapportering. Som led heri oversættelse og kommunikation af virksomhedens forretningsmodel og værdiskabelse til relevante interessenter som eksempelvis investorer.
- **Værdiskabende mellemmandsrolle**: En proaktiv partner for virksomheden der bringer aktører sammen til at imødekomme konkret efterspørgsel, eksempelvis virksomhed og relevante finansieringsudbydere.

- **Kreditpåtegning (erklæring)** målrettet de specifikke forhold, banker/kreditgivere primært har behov for til brug for kreditvurdering. Efterspørgsel efter denne erklæring vil være markedsbaseret.
- **Skatteplanlægningsprodukter/-services** til brug for simulering af konsekvenserne af virksomhedens forskellige forretningsmodells- overvejelser.

Digitalisering og data

- **Valideringsprodukter/-services** til validering af realtidsdata, herunder realtidsrevision uden revisor.
- **Imødekomme efterspørgsel i realtid**: "Hot-line" løsninger, hvor der er kvalificerede, praktisk anvendelige on-line svar på virksomhedens udfordringer, eksempelvis fagligt og systemmæssigt.
- **Dataanalyser med visualisering** af, hvad forskellige ledelsesbeslutninger vil have af konsekvenser.
- **Benchmarkanalyser og videnfacilitator** eksempelvis ift. brancher.
- **Cash flow analyseprodukter/-services**, der kan anvendes af eksempelvis virksomheder, investorer, kreditgivere og myndigheder, såvel individuelt som i samspillet imellem parterne.
- **Processer i den digitale værdikæde**: Re-design og effektivisering af processer og systemanvendelse, så virksomheden udnytter potentialet i digitaliseringen, også i samspillet med interessenter i den samlede værdikæde, som virksomheden indgår i.
- **Transparensfacilitator** i samspillet mellem virksomhed, offentlige myndigheder og 3. mand, så valide digitaliserede data flyder lovligt, omkostningseffektivt, rettidigt og sikkert imellem relevante parter.

Revisor 2020 analysens resultater i forhold til et efterspørgselsbaseret perspektiv på revisor er følgende.

Der er tendens til at virksomheder primært kan se værdien af revisors erklæring på historisk finansiel information, hvis der argumenteres ud fra virksomhedens egen værdikæde og/eller den værdikæde, virksom-

Revisor forbindes i noget omfang med begrebet: 'Husdoktor'; men primært ift. revisors kernekompetencer: Revision, regnskab og skat. Virksomhederne associerer primært revisors rådgivning og assistance med operationelt og taktisk niveau, og niveaumæssigt i mindre omfang med strategisk niveau.

heden er del af i større sammenhæng. Revisors erklæring er i modsat fald en omkostning på lige fod med virksomhedens øvrige omkostninger. Revisor er unik på erklæringsområdet (monopol); men er i øvrigt i tæt konkurrence med andre relevante leverandører og substitutter. Den lovpligtige erklæringsrevisor bliver jævnligt vurderet /benchmarket ift. særligt kvalitet, faglighed og pris samt revisorvirksomhedens om dømmende og troværdighed.

Virksomheder checker ikke løbende selv resultaterne af Revisortilsynets kontrol med den valgte, lovpligtige revisor; men negativ medieomtale om revisor og dialog i betroede netværkskredse kan være medvirkende til, at virksomheden overvejer revisorskifte.

Titlen: Statsautoriseret revisor, forbindes med kvalitet ift. lovpligtig erklæringsafgivelse; men er i øvrigt ligeværdig i praksis med titlen: Konsulent. En dansk revisor foretrækkes, hvis virksomhedens aktiviteter primært foregår i Danmark. Hvis virksomheden også har en del aktiviteter i udlandet, vil en udenlandsk revisor også kunne komme i betragtning, særligt hvis virksomhedens concernsprog er engelsk.

Revisor forbindes i noget omfang med begrebet: 'Husdoktor'; men primært ift. revisors kernekompetencer: Revision, regnskab og skat. Virksomhederne associerer primært revisors rådgivning og assistance med operationelt og taktisk niveau, og niveaumæssigt i mindre omfang med strategisk niveau. Særligt for små virksomheder er der eksempler på efterspørgsel efter øget forretningsorienteret proaktivitet fra revisor, dvs. sparring og rådgivning på taktisk og strategisk niveau. Produkt/servicemæssigt har virksomhederne en tendens til at forbinde revisor med: Revision, regnskab og skat.

På forespørgsel er særligt interessenter og offentlige enheder, med afsæt i deres egen værdikæde og værdiskabelse, kommet med forslag til nye revisorprodukter og -services, også på erklæringsområdet. Det kan indikere, at der er potentiale for revisors produktudvikling, også på erklæringsområdet.

Det er vigtigt for virksomhederne, at revisor har indsigt i virksomhedens aktivitet og værdiskabelse. Virksomhederne tillægger det også betydning, at revisor udviser proaktivitet ift. virksomhedens behov, også i bredere betydning end ændring i relevant lovgivning. Tidsdimension og (bedre) timing synes at tillægges en rolle, da virksomhederne i praksis har behov for et vist tidsrum til at agere ledelsesmæssigt, herunder på eksempelvis ny lovgivning.

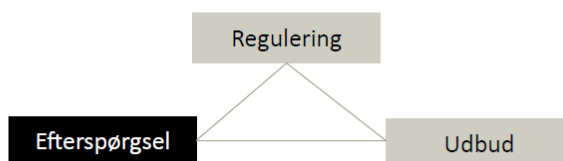
Banker og kreditgivere i øvrigt har anno 2014 tendens til at have præference for krav om revisorerklæring som element i kreditgivningsgrundlag. Dette selv om der synes at være enighed om, at der ikke eksplicit kan fortolkes at være et krav herom i lovgivning og regulering i øvrigt. Det kan indikere, at øvrige faktorer i det samlede finansielle system, end selve lovgivningens og reguleringens ordlyd, har betydning for efterspørgslen efter revisors erklæring ift. kreditgivning.

2. Revisor 2020 konsortiets formål og projektforbølge

Hvorledes påvirker megatrends og tendenser revisors markedssituation i Danmark over de kommende år?²¹ Ofte ses det, at analyser på feltet tager sit udgangspunkt i regulative og/eller udbudsorienterede overvejelser. Formålet med dette projekt er at se på udviklingen med afsæt i et efterspørgselsrettet fokus ved besvarelse af følgende spørgsmål:

Hvad efterspørger kunder og offentligheden af ydelser fra revisor i dag som led i værdiskabelsen, herunder i samspillet med myndigheder og øvrige interessenter? Hvordan forventes denne efterspørgsel at ændre sig i 2020, set i lyset af megatrends som internationalisering, digitalisering og tendenser i øvrigt?

Stilistisk ser sammenhængen således ud:

Udgangspunktet er, at kunderne (virksomheder, personer, offentlige institutioner og andre interessenter) efterspørger ydelser til eget eller tredjemands brug, myndigheder sætter rammerne for spillebanen (og varetager i den forbindelse offentlighedens interesser), og den enkelte revisorvirksomhed beslutter, hvor stor en del af banen, den ønsker at spille på.

Analysen fokuserer på NPIE'erne ² (Non Public Interest Entities), der herefter er benævnt SMV. Argumentet er dels, at Danmark er karakteriseret af mange mindre virksomheder og revisormarkedet derfor i høj grad retter sig mod disse virksomheder. Herudover giver international regulering større nationale frihedsgrader for revisormarkedet i dette segment end for PIE'ernes vedkommende. Besvarelsen af analysens hovedspørgsmål ift. hvordan efterspørgslen forventes at udvikle sig i 2020 må nødvendigvis betragtes som et kvalificeret gæt med mange indbyggede usikkerheder. Endvidere har projektet ikke til formål at diskutere eller analysere revisorbranchen eller dens udvikling på baggrund af efterspørgselsanalysen i sig selv. Projektet skal i højere grad betragtes som en "ønskeseddel" til revisorer og andre aktører på udbudssiden og samtidigt fungere som inspiration til efterspørgselssiden og reguleringssiden for, hvordan værdiskabelse

Projektet skal betragtes som en "ønskeseddel" til revisorer og andre aktører på udbudssiden og samtidigt fungere som inspiration til efterspørgselssiden og reguleringssiden for, hvordan værdiskabelse i Danmark forventes at udvikle sig i perioden frem mod 2020 og de behov, det afføder.

i Danmark forventes at udvikle sig i perioden frem mod 2020 og de behov, det afføder.

Ideen til analysen har været under udvikling i en længere årrække. Den indledende fase af revisor 2020 analysen – dvs. fase 1 af analysens i alt 3 hovedfaser, jf. nedenfor – blev igangsat i november 2013. Arbejdet med den afsluttede afrapportering af Revisor 2020 er afslut-

tet i januar 2015. Der har i projektforløbet planmæssigt været afholdt 4 konsortiemøder i Revisor 2020 Styregruppen, med repræsentanter for de 5 konsortiedeltagere: Erhvervsstyrelsen, Karnov, Dansk Erhverv, Dansk Industri og CBS. Projektets daglige styring har været varetaget af et til formålet nedsat projektsekretariat. Det samlede projektforløb er foregået som en iterativ proces med følgende 3 hovedfaser:

Ambitionen for analysen var fra starten af at inddrage mindst 100 enheder i analysen, også benævnt: '100 – listen' i 2020 perspektiv. Udvælgelse af enheder har taget udgangspunkt i en virksomhed, dens værdikæde og interessentbillede – og dermed også offentligheden i mere bred forstand

Fase 1: For-analyse, herunder litteratursøgning

- Litteratursøgning (Bl.a. AICPA, FEE, FSR – danske revisorer, artikler, CPA Insider, bøger fra ind- og udland) til viden og inspiration, herunder relevant forskning fra udlandet på feltet).
- Identifikation af megatrends.

Fase 2: Dataindsamlings- og analysefase

- Interview af udbudssiden: Revisorer, både på branche- og revisionsvirksomhedsniveau (Deloitte, PWC, KPMG2014, EY samt en række mellemstore og små revisionsvirksomheder)⁴
- Interview af reguleringssiden: offentlige myndigheder / enheder.
- Interview af brancheorganisationer.
- Udvælgelse af virksomheder, primært via Dansk Erhvervs og Dansk Industris medlemsregistre, der repræsenterer forskellige brancher, virksomhedstyper m.v. Disse er interviewet, idet hovedparten tillige har udfyldt et spørgeskema forinden interviewet. Virksomheder er både blevet interviewet som kunder og som brugere.
- Interview af en række nøgleinteressenter, eksempelvis fra den finansielle branche og investorer.
- Analyse af potentiale, barrierer, reguleringsmæssige forhold.
- Afholdelse af Revisor 2020 workshop / konference den 6. november 2014.

Fase 3: Afsluttende analyse og afrapportering

- Revisor 2020 rapportering (nærværende rapport), der offentliggøres på Revisor 2020 hjemmesiden.
- Revisor 2020 hjemmesiden: <http://on.karnovgroup.com/revisor2020>, der løbende ajourføres.
- Artikler i Revision & Regnskabsvæsen i 2015 og fremefter, baseret på Revisor 2020 rapporteringen og emner, der udspringer heraf.

3. Undersøgelsesdesign og rapporteringsstruktur

Den undersøgte problemstilling er som anført indledningsvist kompleks med mange indbyggede usikkerheder og påvirket af en lang række eksterne variable. Eksempelvis må efterspørgslen formodes at være påvirket af virksomhedernes eksistensbetingelser i 2020 perspektiv. Det er i lyset heraf valgt at anvende megatrends og scenarier som overordnet referenceramme for Revisor 2020 analysen i form af eksisterende analyser af megatrends i 2020 perspektiv, der er udarbejdet af Institut for Fremtidforskning, det vil sige sekundære data⁵. Alle respondenter har haft adgang til disse megatrends som inspiration til at indgå i Revisor 2020 analysen men har ikke været begrænset heraf.

Ambitionen for analysen var fra starten af at inddrage mindst 100 enheder i analysen, også benævnt: '100 – listen' i 2020 perspektiv. Udvælgelse af enheder har taget udgangspunkt i en virksomhed, dens værdikæde og interessentbillede – og dermed også offentligheden i mere bred forstand – jf. figur 3.1.

På det grundlag er undersøgelsesdesignet udformet således for så vidt angår primære data:

- 50 virksomheder: En kombination af kvantitativ (spørgeskema) og kvalitativ metode (interview). Det er tilstræbt, at et spørgeskema er besvaret forud for interview. Interviews har været delvist struktureret, så det både har været muligt at spørge ind til evt. besvaret spørgeskema og derudover inddrage respondentens øvrige tanker og ideer, altid med udgangspunkt i egen værdiskabelse.
- 50 virksomhedsinteressenter: Interview af 25 øvrige interessenter og 25 revisorer.
- Benchmark med internationale tendenser ved professor H. David Sherman⁶, Boston i USA.

Interviews er optaget efter aftale. Lydfilerne er alene til analysebrug og offentliggøres ikke. Spørgeskemaet består af 13 spørgsmål, hvor spørgsmålene har 2 tidsdimensioner: Udgangspunktet i dag og år 2020. Spørgeskemaet har forud for udsendelsen været drøftet med og pilottestet på testrespondenter med repræsentanter fra såvel virksomheder, interessenter og revisorer. Tilsvarende har interviewguides været drøftet og pilottestet forud for afholdte interviews.

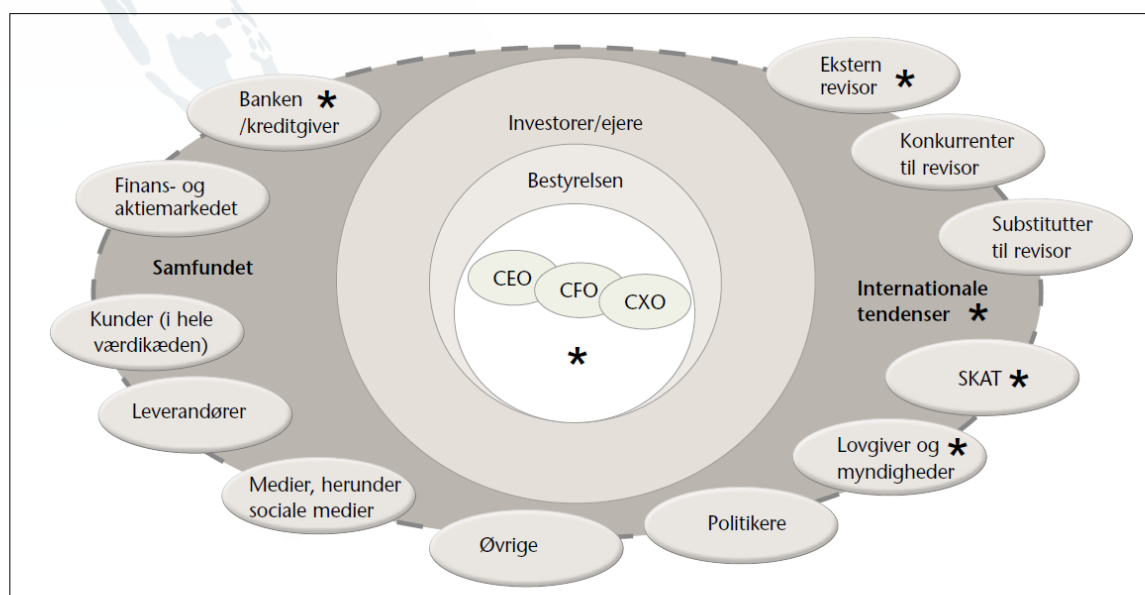
Udvælgelse af virksomheder til interview er primært sket via Dansk Erhvervs og Dansk Industris medlemsdatabaser, dvs. virksomheder registreret i Danmark. Der er tilstræbt en spredning branche⁷- og størrelsesmæssigt samt ift. ejerform og respondenternes titel (rolle og ansvarsområde); men udvælgelsen har i øvrigt været tilfældig. Fokus i Revisor 2020 analysen er SMV segmentet (defineret som Non Public Interest Entities); men ud fra et værdikæde- og interessentperspektiv, har der også været inddraget nogle Public Interest Entities i analysen. Eksempelvis for at belyse hvilke krav, en SMV virksomhed kan blive stillet overfor af sine egne større leverandører, kunder, partnere m.v. i forbindelse med bl.a. kreditgivning, samarbejdsaftaler o.lign. I figur 3.2 nedenfor er karakteristika (baggrundsvariabler) for de 50 virksomheder, der er repræsenteret i analysen, illustreret.

Arbejdet forbundet med at identificere de 50 virksomheder til at indgå i Revisor 2020 analysen har vist sig langt mere tidskrævende end oprindeligt forventet. Der har været udvist manglende interesse for at bidrage til Revisor 2020 fra en række virksomheder. Årsagerne hertil er ikke entydigt afdækket; men baseret på dialogen med virksomheder synes et de gennemgående argumenter at være, at 'Revisor universet' isoleret set ikke har en central plads i SMV'ernes bevidsthed. Dette er derfor søgt drøftet og uddybet i afholdte interviews med de virksomheder, der har valgt at deltage. 2020 dagsordenen og virksomhedens egen værdiskabelse i 2020 perspektiv er gennemgående i fokus. På det grundlag vurderes virksomhedernes interesse for at deltage i Revisor 2020 analysen i vid udstrækning at være drevet af fokus på virksomhedens egen værdiskabelse og muligheden for at hente inspiration i 2020 perspektiv.

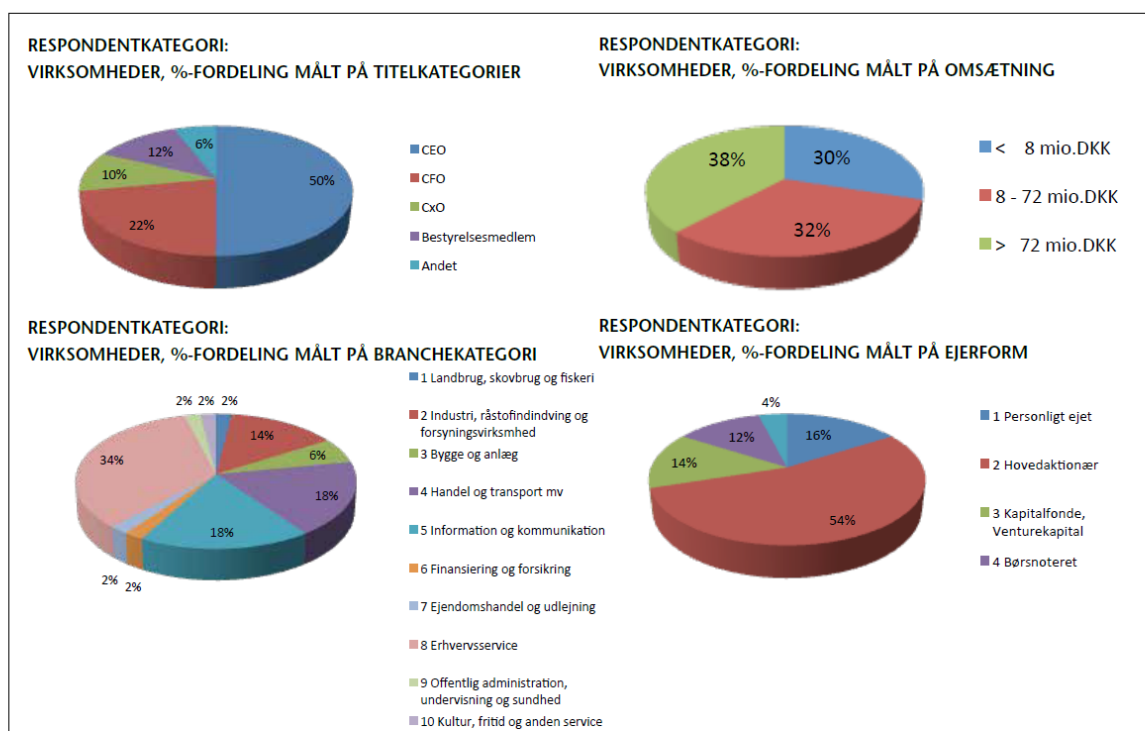
Udvælgelse af interessentkategorier i øvrigt er foretaget ud fra interessentuniverset i figur 3.1. Den faktiske fordeling på de enkelte

FIGUR 3.1: REVISOR 2020 INTERESSENTUNIVERS SOM GRUNDLAG FOR ANALYSEDESIGN. DE MED (*) MARKEREDE INTERESSETER AFHOLDT INDLÆG PÅ REVISOR 2020 WORKSHOPPEN DEN 06.11.2014, LIGESOM EN RÆKKE AF DEM TILLIGE HAR BIDRAGET TIL ARTIKLER I REVISION & REGNSKABSVÆSEN 11/2014 TEMANUMMERET, DER ER UDARBEJDET SOM LED I REVISOR 2020 ANALYSEN, PRIMÆRT I FORLÆNGELSE AF AFHOLDTE INTERVIEWS.

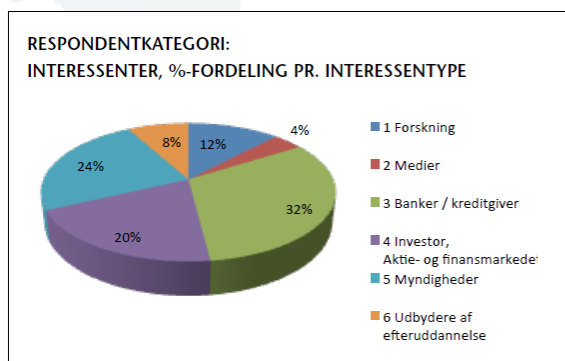

FIGUR 3.2 : RESPONDENTVIRKSOMHEDER

Særligt for små virksomheder¹¹, er der dog eksempler på efterspørgsel efter øget forretningsorienteret sparring og rådgivning fra revisor på taktisk og strategisk niveau i 2020. Baseret på det skal der derfor ske ændringer, hvis de adspurgte virksomheders syn på revisorer på feltet skal forandres frem mod 2020.

FIGUR 3.3 : RESPONDENTVIRKSOMHEDER

Interesent-kategorier fremgår af figur 3.3. På baggrund af de udførte interviews af interessenter har en række i forlængelse heraf bidraget til artikler og indlæg i Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanutkast, der udkom i november 2014 til brug for workshoppen. Disse artikler, samt Revision & Regnskabsvæsen temanutkast i sin helhed, er offentliggjort på Revisor 2020 hjemmesiden⁸.

Interviews med revisorer, såvel på branche- som på revisorvirksomhedsniveau er foretaget indledningsvist. Da Revisor 2020 analysens formål er efterspørgselsbaseret, indgår interviews med revisorerne (udbudssiden) ikke eksplicit i Revisor 2020 afrapporteringen; men interviews med revisorerne har været et værdifuldt bidrag til identifikation af mulige udviklingstendenser, potentialer og barrierer i 2020 perspektiv set ud fra et branchesynspunkt til videre brug for Revisor 2020 analysen. Herudover har en repræsentant for FSR – danske revisorer på Revisor 2020 workshoppen den 06.11.2014 bidraget med følgende indlæg: Hvordan skaber revisorbranchen værdi for erhvervslivet? Plancherne fra dette indlæg kan downloades på Revisor 2020 hjemmesiden: <http://on.karnovgroup.com/revisor2020>. I indlægget indgik bl.a. FSR – danske revisorer refleksioner ift. de foreløbige resultater fra Revisor 2020 analysen offentliggjort på det tidspunkt, samt initiativer under overvejelser i mere bred forstand i 2020 perspektiv. Analyseerne i de efterfølgende afsnit i nærværende rapport er, i overensstemmelse med den anvendte, gennemgående struktur i undersøgelsesdesignets enkelte elementer jf. ovenfor, struktureret således:

Afsnit 4	Virksomheder	Værdiskabelse og værdikæde Leverandørvalg Compliance og risici (herunder efterspurgte produkter og services)
	Interessenter	Kapital- og likviditetsfremskaffelse Offentlige myndigheders værdiskabelse og efterspørgsel Øvrige interessenters værdiskabelse og efterspørgsel
Afsnit 5	Workshop	Fremlægning, fortolkning og videreudbygning af Revisor 2020 analysen
Afsnit 6		Tværgående analyseresultat: Efterspørgsel efter erklæringer
Afsnit 7		Efterspørgsel i 2020 perspektiv: Udviklingsfaktorer og -kræfter

4. Analysetemaer og resultater

Alle interviews med både virksomheder og interessenter (efterspørgselsiden) samt revisorer (udbudssiden) har været struktureret ud fra følgende 3-trins logik, med udgangspunkt i spørgsmålet:

1. Hvordan skaber din virksomhed /organisation værdi i dag og hvilke ændringer forventes i 2020?

Med dette som fundament er der spurgt yderligere ind til følgende:

2. Faktorer og interessenter, der øver indflydelse på værdiskabelsen i dag og ændringer i 2020 perspektiv
3. Revisors bidrag/mulige bidrag til værdiskabelsen i dag og ændringer i 2020 perspektiv

4.1 Tema 1: Værdiskabelse og værdikæde

Under nærværende tema er det undersøgt, hvilke interessenter der efter virksomhedernes opfattelse øver indflydelse på egen værdiskabelse i dag og 2020.

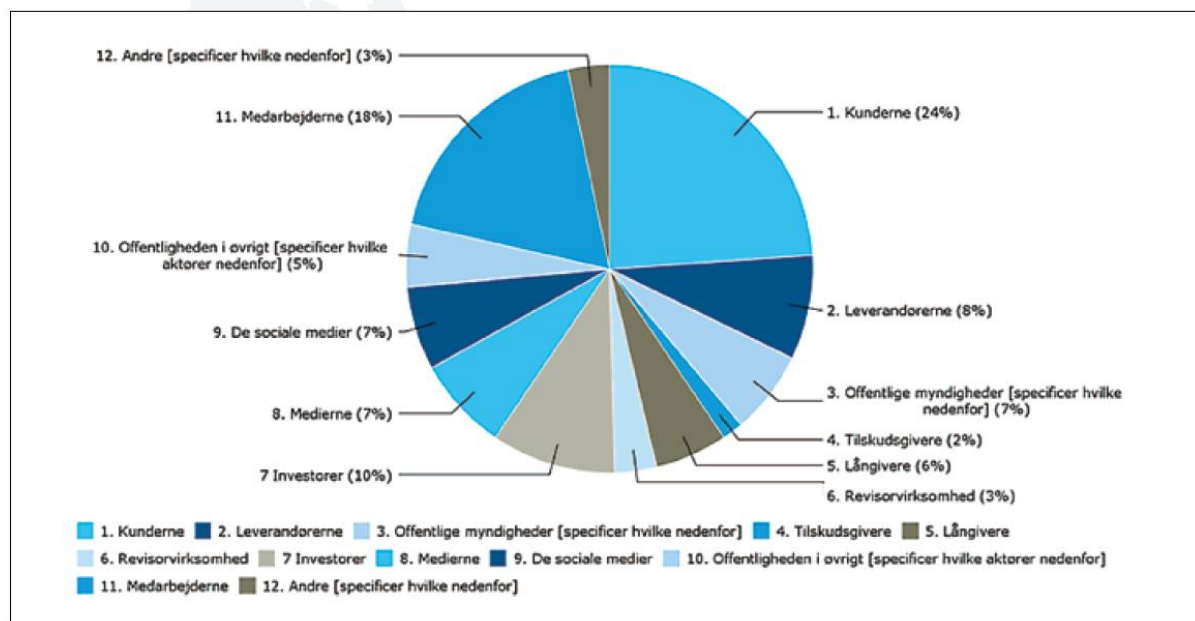
Virksomhederne er stillet følgende spørgsmål:

Spørgsmål: "Hvilke interessenter vil i 2020 – efter din vurdering – have væsentlig indvirkning på værdiskabelsen og dermed værdiansættelsen af din virksomhed/organisation? [Det er muligt at vælge flere svar]. De modtagne svar⁹ fordeler sig som anført i figur 4.1.

Top 3 er således følgende, idet der i parentes er anført sammenligningstal for modtagne svar på det tilsvarende spørgsmål med udgangspunkt i dag¹⁰:

24 % (25 %) Kunderne
18 % (19 %) Medarbejderne
10 % (Indgår ikke i top 3 i dag¹¹) Investorene
I alt 52 % samlet for top 3

FIGUR 4.1: INTERESSETER MED VÆSENTLIG INDVIRKNING PÅ VÆRDISKABELSE OG DERMED VÆRDIANSÆTTELSE I 2020. RESPONDENTERNE HAR KUNNET VÆLGE FLERE SVAR, DVS. PEGE PÅ ALLE DE INTERESSETER, DER HAR VÆSENTLIG INDVIRKNING PÅ VÆRDISKABELSEN M.V. GRAFEN VISER DERFOR BEREGET GENNEMSIT FOR DE RESPEKTIVE INTERESSETER.

Vurdering af interessentkategorien 'revisorvirksomhed' er følgende: 3 % i 2020 (5 % i dag). Dvs. at kun få af respondenterne vurderer, at revisorvirksomhed har væsentlig indvirkning på værdiskabelsen m.v. både i dag og i 2020. Det kan måske have en sammenhæng med, at langt hovedparten af respondenter tillige giver udtryk for, at de i dag og i 2020 primært associerer revisors rådgivning og assistance med operationelt og taktisk niveau og niveaumæssigt i mindre omfang med strategisk niveau. Særligt for små virksomheder¹², er der dog eksempler på efterspørgsel efter øget forretningsorienteret sparring og rådgivning fra revisor på taktisk og strategisk niveau i 2020. Baseret på det skal der derfor ske ændringer, hvis de adspurgte virksomheders syn på revisorer på feltet skal forandres frem mod 2020.

I forhold til titler, så er der en tendens til, at ansvarsroller der har en form for faglig dialog med revisor – særligt specialister og den økonomiansvarlige – trækker op i den samlede vurdering af revisors indvirkning på værdiskabelsen. Derimod vurderer hovedparten af de adspurgte bestyrelsespersoner og ejerledere, at de har vanskeligt ved at se revisors indvirkning på værdiskabelse m.v.

I de afholdte interviews er der spurgt konkret ind til værdien af revisors erklæringer. Der er en tendens til, at de adspurgte virksomheder primært kan se værdien af revisors erklæringer på historisk finansiel information (årsregnskab), hvis der argumenteres ud fra virksomhedens egen værdikæde¹³ og/eller den værdikæde virksomheden er en del af i større sammenhæng. Revisors erklæring betragtes i modsat fald primært som en omkostning på lige fod med virksomhedens øvrige omkostninger.

4.2 Tema 2: Leverandørvalg

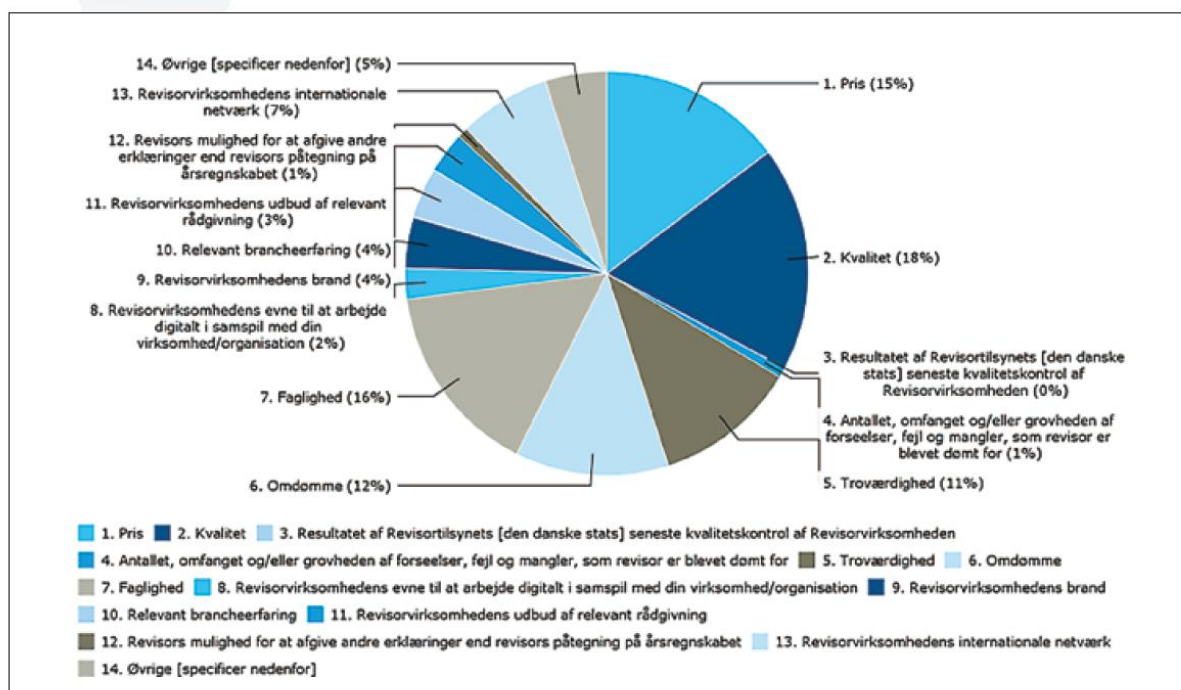
Under nærværende tema er det ud fra en efterspørgselsbaseret tilgang undersøgt, hvad virksomhederne anvender som primære kriterier ved valg af revisor som erklæringsafgiver på årsregnskabet. Det vil sige primært med revisors monopolområde som indgangsvinkel til valg af leverandør, i dag og 2020.

Virksomhederne er stillet følgende spørgsmål:

Spørgsmål: "Når den virksomhed/organisation, du repræsenterer,

Virksomhedernes egne forretningsmodeller er under forandring. Eksempelvis vurderes digitaliseringen i stor udstrækning af få betydning for virksomhedernes værdiskabelse i 2020, herunder virksomhedernes egne forretningsmodeller. Virksomhederne vurderer løbende konsekvenserne heraf, også ift. effekt på leverandørvalg, som eksempelvis revisor.

FIGUR 4.2: PRIMÆRE KRITERIER FOR VALG AF REVISOR. RESPONDENTERNE HAR KUNNET VÆLGE FLERE SVAR, DVS. PEGE PÅ ALLE DE PRIMÆRE KRITERIER, DER INDGÅR VED VALG AF REVISOR. GRAFEN VISER DERFOR BEREGET GENNEMSNIT FOR DE ANGIVNE PRIMÆRE KRITERIER.

vælger revisor til revision af årsregnskabet m.v., hvad er så de primære kriterier for valget? [Det er muligt at vælge flere svar]. De modtagne svar¹⁴ fordeler sig som i figur 4.2. ovenfor.

Top 3 er således følgende:

1. 18 % Kvalitet
2. 16 % Faglighed
3. 15 % Pris

I alt 49 % samlet for top 3

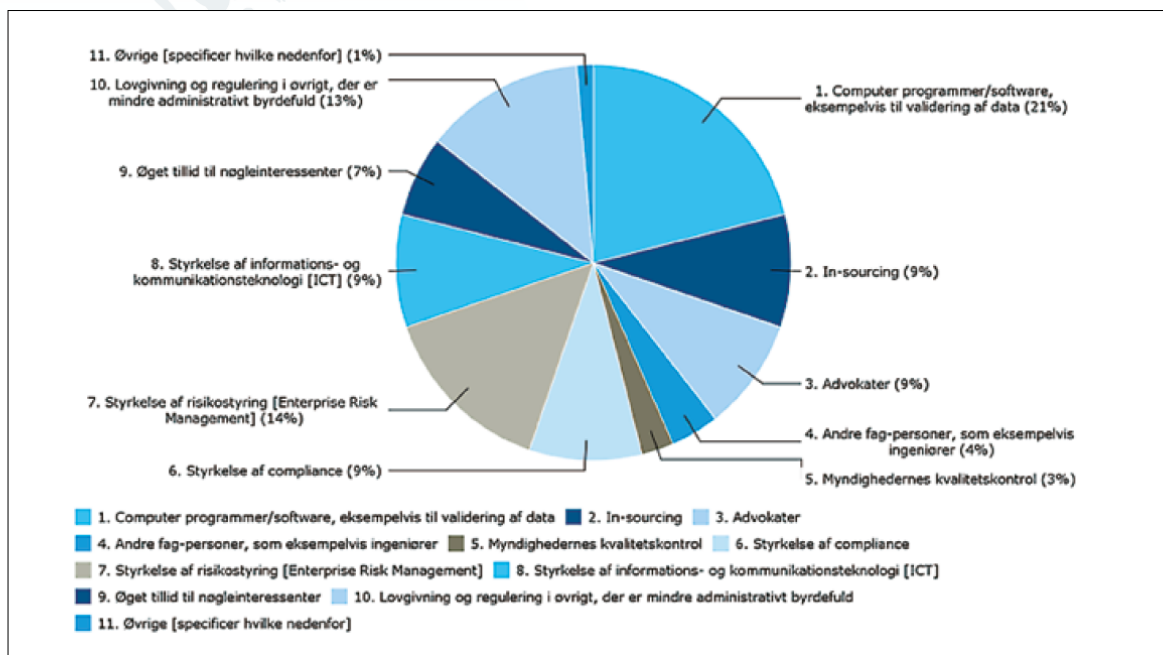
I den modsatte ende bemærkes det, at ingen af de adspurgte virksomheder (0 %) har resultatet af Revisortilsynets (den danske stats) seneste kvalitetskontrol af Revisorvirksomheden blandt de primære kriterier for valg af revisor til revision af årsregnskabet. Forholdet er søgt uddybet under de afholdte interviews. Baseret herpå checker virksomhederne som hovedregel ikke selv løbende resultaterne af

Revisortilsynets kontrol med den lovpligtige revisor; men negativ medieomtale om revisor og dialog i betroede netværkskreds kan være medvirkende til, at virksomheden overvejer revisorskifte. Det synes at blive understøttet af resultatet af spørgeskemaundersøgelsen, der viser at kriterierne: 'Omdømme' og 'Troværdighed' kommer ind som henholdsvis nr. 4 (12 %) og nr. 5 (11 %), jf. figur 4.2.

I forhold til virksomhedsstørrelse¹⁵, så tillægges 'kvalitet' stor vægt uanset størrelse. Herudover tillægger helt små virksomheder¹⁶ relativt størst vægt på 'faglighed', hvorimod mellemstore virksomheder¹⁷ tillægger relativt størst vægt på 'pris'. I interviews med de små virksomheder anføres et af hovedargumenterne ift. faglighedskriteriet, at virksomheden anvender revisor i faglige komplekse forhold og/eller håndtering af ny regulering, særligt inden for skat, for at reducere risikoen for sanktioner fra Skattemyndighederne i forhold til skatte- og afgiftsmæssige forhold.

I forhold til respondenterne titler, så tillægges kriterierne 'kvalitet'

FIGUR 4.3: SUBSTITUTTER TIL YDELSER FRA REVISORVIRKSOMHED. RESPONDENTERNE HAR KUNNET VÆLGE FLERE SVAR, DVS. PEGE PÅ ALLE RELEVANTE SUBSTITUTTER. GRAFEN VISER DERFOR DET BEREGNEDNE GENNEMSNIT FOR DE SUBSTITUTTER, VIRKSOMHEDERNE HAR ANFØRT.

og 'faglighed' stor vægt uanset ansvarsrolle. Herudover er der en tendens til, at økonomiansvarlige tillægger 'pris' kriteriet relativt størst vægt, set i modsætning til bestyrelsesmedlemmer, der lægger relativt størst vægt på kriterierne 'troværdighed' og 'omdømme'.

Endeligt bemærkes det, at kriteriet: 'Revisors mulighed for at afgive andre erklæringer end revisors påtegning på årsregnskabet', stort set ikke indgår som primært kriterium for valg af revisor til revision af årsregnskabet. For en uddybning af hvilke produkter og services, herunder forskellige erklæringstyper, der efterspørges henholdsvis i dag og i 2020, henvises der til afsnit 4.3 nedenfor.

Under de afholdte interviews er der konsekvent spurgt uddybende ind til valg af revisor som leverandør sammenlignet med øvrige leverandører. Udfaldet heraf er følgende tendenser.

Revisor er unik på erklæringsområdet, der primært begrundes med monopolet; men revisor er i øvrigt i tæt konkurrence med andre relevante leverandører og substitutter.

Selve titlen: 'Statsautoriseret revisor' forbindes med kvalitet ift. lovpligtig erklæringsafgivelse; men er i øvrigt ligeværdig i praksis med titlen: Konsulent.

En dansk revisor foretrækkes, hvis virksomhedens aktiviteter primært foregår i Danmark. Hvis virksomheden også har aktiviteter i udlandet,

vil en udenlandsk revisor også kunne komme i betragtning, særligt hvis virksomhedens koncernsprog er engelsk.

Virksomhedernes egne forretningsmodeller er under forandring. Eksempelvis vurderes digitaliseringen i stor udstrækning af få betydning for virksomhedernes værdiskabelse i 2020, herunder virksomhedernes egne forretningsmodeller. Virksomhederne vurderer løbende konsekvenserne heraf, også ift. effekt på leverandørvalg, som eksempelvis revisor.

4.3 Tema 3: Compliance og risici

Under nærværende tema er det ud fra en efterspørgselsbaseret tilgang undersøgt, hvilke leverandører, løsninger, produkter og services – begrundet ud fra egen værdiskabelse og værdikæde – virksomheder vil vælge i dag og 2020. Revisor betragtes her som én blandt mange leverandøralternativer, virksomheden frit kan vælge imellem.

Virksomhederne er stillet følgende spørgsmål:

Spørgsmål: "Ud fra et business case perspektiv, hvad er i dag – efter din vurdering – de væsentligste substitutter til ydelser fra en Revisor-virksomhed? [Det er muligt at vælge flere svar]. De modtagne svar¹⁸ fordeler sig som i figur 4.3. ovenfor.

I forhold til hvilke konkrete typer af revisorerklæringer, banker og kreditgivere i øvrigt stiller krav om som led i kreditgivning, så afhænger det af kreditpolitikken i den enkelte bank m.v.; men erklæringer på årsregnskabet (historisk finansiel information) synes umiddelbart som hovedgruppe at være mest udbredt.

Top 3 er således følgende:

1. 21 % Computer programmer/software, eksempelvis til validering af data [digitalisering]
2. 14 % Styrkelse af risikostyring [Enterprise Risk Management]
3. 13 % Lovgivning og regulering i øvrigt, der er mindre administrative byrdefuld

I alt 48 % samlet for top 3

De små virksomheder¹⁹ lægger mest vægt på punkt (1) Digitalisering og (3) Mindre administrative byrder, hvorimod de mellemstore virksomheder²⁰ ser (2) Styrkelse af risikostyring som den vigtigste substitut.

Under de afholdte interviews er kombinationen – herunder mulig synergi – imellem top 3 områderne: (1) Digitalisering, (2) Risikostyring og (3) Administrative byrder drøftet, såvel med myndigheder med indflydelse på lovgivning og regulering, som med virksomheder og øvrige interessenter.

En lang række af respondenterne giver som anført udtryk for, at det vil være fordelagtigt at styrke de 3 områder – og sammenhængen imellem dem – i egen organisation, eksempelvis i en given virksomhed.

Set ud fra en virksomheds synsvinkel, så har den alt andet lige selv stor indflydelse på (1) Digitalisering og (2) Styrkelse af risikostyring. Hvad angår de administrative byrder pålagt via myndigheder, så er virksomhedens indflydelse alt andet lige mindre; men virksomheder nævner her eksempelvis ændring af forretningsmodel, forretningssted, tættere dialog med myndigheder om fortolkning og håndtering i praksis af reguleringen og/eller anvendelse af en mellemmand til at forebygge/håndtere evt. tvister med myndigheder, som eksempelvis revisor og advokat i ft. skatte- og afgiftsområdet. Flere virksomheder, særligt de små²¹, giver endvidere udtryk for, at forskellige myndigheder ofte kræver forskellig håndtering i praksis. Det kan være medvirkende til at øge den samlede administrative byrde set ud fra for den enkelte virksomheds perspektiv.

I 2020 perspektiv synes en af de væsentlige uafklarede udfordringer på feltet at være, hvordan de 3 parter får synergi til at virke mere effektivt i praksis på tværs imellem partnerne indbyrdes:

- Myndighed(er) – virksomheder – øvrige interessenter i krydsfeltet:
- Digitalisering – Risikostyring – Regulering.

Problemstillinger relateret til data og data-universet anføres som en central, gennemgående parameter: Eksempelvis: Adgang til data, datavalidering, databearbejdning, datatransparens og datasikkerhed.

På baggrund af Revisor 2020 analysens resultater vurderes der derfor at være et latent behov for at finde konkrete praktiske løsninger på feltet frem imod 2020. I hvilket omfang denne latente efterspørgsel i 2020 ender ud som substitutter til revisor og/eller løsninger leveret helt/delvist af revisorer, er det ikke inden for formålet af Revisor 2020 projektet at belyse.

For at få efterspørgslen belyst mere konkret i form af produkter og services, er virksomhederne stillet følgende spørgsmål:

Spørgsmål: "Hvilke type produkter/services vil du vælge i 2014 hhv. 2020?"

Der indgår i spørgsmålet 27²² konkrete produkt/servicemuligheder, der kan vælges konkret for hhv. 2014 og 2020. Herudover er der et åbent felt, hvor virksomheden kan indarbejde andre muligheder. For hver mulighed er det tillige spurgt, om virksomheden vil vælge revisor som leverandør på feltet i hhv. 2014 og 2020.

De modtagne svar²³ viser, at mere end halvdelen (> 50 %) af respondentvirksomhederne vil vælge revisor som leverandør både i 2014 og 2020 på følgende 2 kategorier:

- Erklæring på årsregnskab /historiske informationer
- Erklæring på skattepligtig indkomst

Det bemærkes, at begge af disse produktkategorier er 'erklæringer' på historiske informationer.

For følgende kategorier svarer mellem 20 % – 50 % af respondentvirksomhederne, at de vil vælge revisor som leverandør i 2020:

- Assistance med moms og afgifter
- Assistance med omstrukturering
- Proaktivitet [F.eks. rådgivning vedrørende strategi, skat, cash management m.v.]
- Køb og salg af virksomheder

Disse kategorier omfatter assistance og rådgivning. På baggrund af de afholdte interviews efterspørger virksomhederne på disse områder primært revisors kompetencer inden for skat og afgifter, regnskab og relateret forretningsmæssige assistance og rådgivning på taktisk og operationelt niveau.

Hovedparten lægger vægt på, at revisor har indsigt i virksomhedens aktivitet og værdiskabelse. Virksomhederne tillægger det også betydning, at revisor udviser proaktivitet i ft. virksomhedens behov, også i bredere betydning end ændring af relevant lovgivning. Tidsdimensionen og (bedre) timing synes at tillægges en rolle, da virksomhederne i praksis har behov for et vist tidsrum til at agere ledelsesmæssigt, herunder på eksempelvis ny lovgivning.

Der er i den forbindelse spurgt ind til, i hvilket omfang revisor i overført betydning forbindes med begrebet: 'husdokter'. De modtagne svar understøtter billedet af, at hovedparten af de adspurgte virksomheder i noget omfang forbinder revisor med begrebet: 'Husdokter'; men primært i ft. det de adspurgte virksomheder i dag opfatter som revisors kernekompetencer: Revision, regnskab og skat. Det indikerer, at revisor i praksis forbindes med en 'speciallæge' (en specialist) i højere grad end en 'husdokter'(generalist).

Hvad angår revisors erklæringsafgivelse, ud over erklæring på historisk regnskabsmæssig og skattemæssig information jf. ovenfor, så har de adspurgte virksomheder udvist meget begrænset efterspørgsel

efter dette, såvel i afgivne svar på spørgeskema som under afholdte interviews. Dette på trods af at 9 (dvs. 1/3) af de i alt 27 foreslåede produkt/service kategorier i spørgeskemaet omfattede konkrete erklæringstyper, eksempelvis på systemer, fremadrettede informationer og helt nye områder inspireret fra udlandet samt Revisor 2020 interessenter i øvrigt, jf. bl.a. nedenfor i afsnit: 4.4 Kapital- og likviditetsfremskaffelse, 4.5: Offentlige myndigheder samt 4.6: Øvrige interessenter. Det kan på det grundlag ikke konkluderes, at de adspurgte virksomheder er modstandere af sådanne erklæringer; men p.t. oplever virksomhederne tilsyneladende ikke et ydre pres fra interessenter (3.mand) og/eller ser ikke en tilstrækkelig sammenhæng mellem sådanne potentielle revisorerklæringer og egen værdiskabelse og værdikæde til, at det prioriteres af virksomhederne selv.

Hvad angår virksomhedernes digitaliseringsdagsorden, der er behandlet i afsnit 4.3: Compliance og risici, så har de adspurgte virksomheder udvist meget begrænset efterspørgsel efter disse ydelser fra revisorvirksomheder, såvel i afgivne svar på spørgeskema som under afholdte interviews. Dette på trods af at 7 (dvs. ca. 25 %) af de i alt 27 foreslåede produkt/service kategorier i spørgeskemaet omfattede konkrete produkter og services relateret til virksomhedernes digitalisering fremadrettet, herunder ift. data-universet som anført i afsnit 4.3. Det kan på det grundlag ikke konkluderes, at de adspurgte virksomheder har fravalgt/vil fravælge revisor som leverandør og/eller samarbejdspartner på feltet; men p.t. oplever hovedparten af de adspurgte virksomheder tilsyneladende ikke revisor som tilstrækkelig synlig og værdiskabende på området sammenlignet med alternativer set ud fra et efterspørgselsperspektiv.

4.4 Tema 4: Kapital- og likviditetsfremskaffelse

Temaet kapital- og likviditetsfremskaffelse er tillagt en del vægt i Revisor 2020 analysen, fordi indledende undersøgelser indikerede, at en lang række danske SMV'er efterspørger kapital og likviditet. Dette blandt andet til brug for investeringer og vækst, hvor mange SMV'er i praksis har vanskeligt ved at få behovet dækket.

Som det fremgår af afsnit 3: Undersøgellesdesign og rapporteringsstruktur, figur 3.3 Interessenter, repræsenterer 32 % af interessenterne i Revisor 2020 analysen kategorien: 'Banker / kreditgiver' og 20 %: 'Investorer, aktie- og finansmarkedet'. Det svarer til, at 13 af de i alt 25 interessenter, der indgår i Revisor 2020 analysen, repræsenterer kapital- og likviditetsfremskaffelse, fordelt på repræsentanter fra følgende enheder²⁴:

- Finansrådet²⁵
- En række danske pengeinstitutter
- Vækstfonden²⁶(en statslig fond, som er reguleret ved lov): 'Lån og kautioner' samt 'Venture'
- Danish Venture Capital and Private Equity Association (DVCA)²⁷ 28
- En række business Angels

Banker og kreditgivere i øvrigt har anno 2014 tendens til at have præference for krav om revisorerklæring som element i kreditgivningsgrundlag. På baggrund af de udførte interviews gælder det i særlig grad revisors erklæring på årsregnskabet, dvs. historisk finansiell information. Dette selv om der synes at være enighed om, at der ikke eksplicit kan fortolkes at være et krav herom i lovgivning og regulering i øvrigt²⁹. Det kan indikere, at øvrige faktorer i det samlede finansielle system, end selve lovgivningens og reguleringens ordlyd, i 2014 har betydning for efterspørgslen efter revisors erklæring ift. kreditgivning.

Ud fra et efterspørgselsperspektiv medfører det i praksis, at virksomheder, der har behov for finansiering via banker og kreditgivere i øvrigt, typisk vil blive mødt med krav (fra 3. mand) om en revisorerklæring på årsregnskabet. Dette uanset om virksomheden i øvrigt er underlagt lovpligtig revision (erklæringskrav fra lovgivende myndighed) af årsregnskabet eller ej.

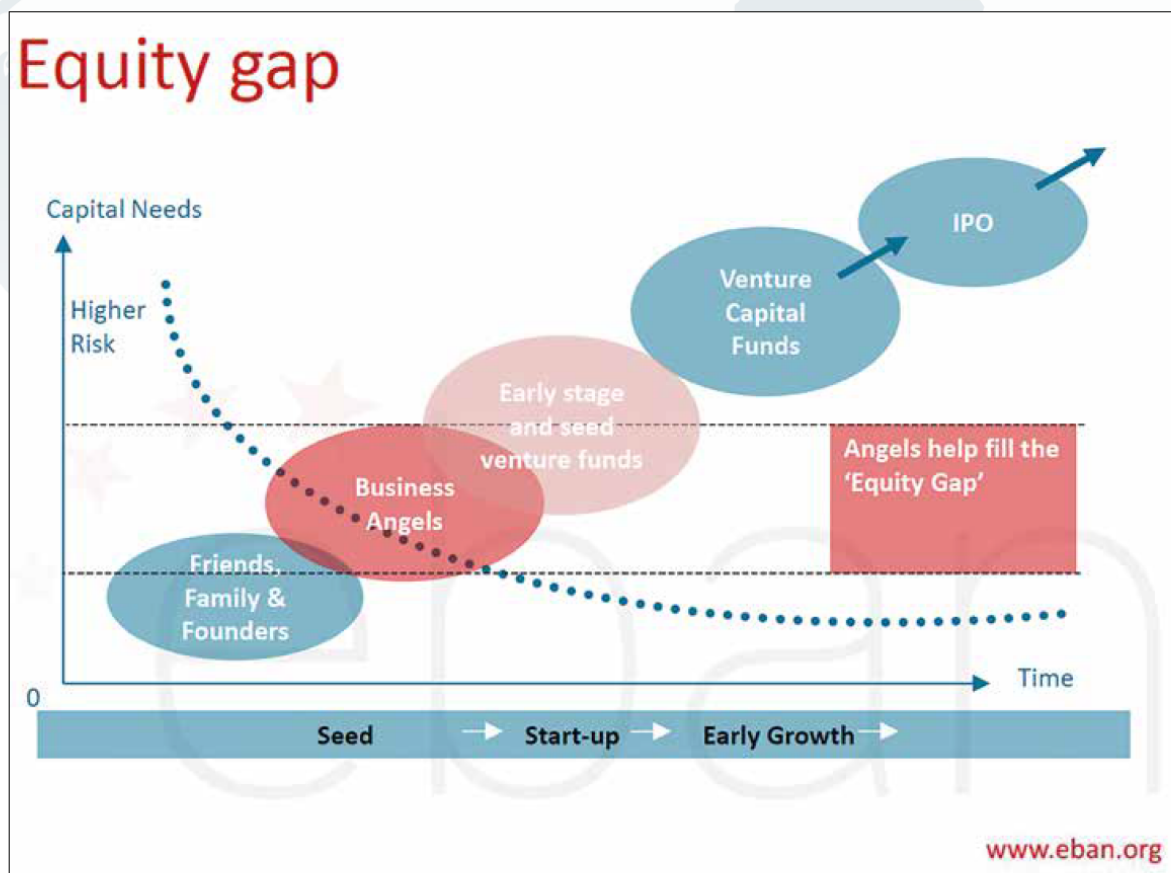
I forhold til hvilke konkrete typer af revisorerklæringer, banker og kreditgivere i øvrigt stiller krav om som led i kreditgivning, så afhænger det af kreditpolitikken i den enkelte bank m.v.; men erklæringer på årsregnskabet (historisk finansiell information) synes umiddelbart som hovedgruppe at være mest udbredt. Under de afholdte interviews er der spurgt ind til efterspørgslen efter andre typer af erklæringer fra revisor til kreditvurderingsformål, herunder ift. systemers/processers pålidelighed og fremadrettede/forventede data og analyser, som eksempelvis en "kredit-erklæring" eller "Arbejdskapital-proceserklæring"; men respondenterne har ikke været parate til, inden for Revisor 2020 tidsrammerne og formålet, at forholde sig tilstrækkeligt konkret til området til, at det har kunnet inddrages i Revisor 2020 analysen.

Vækstfonden er statens finansieringsfond. Fonden er uafhængig med en selvstændig lov og bestyrelse. Loven om Vækstfonden siger, at fonden skal fremme vækst og fornyelse i små og mellemstore virksomheder for på den måde at opnå større samfundsøkonomisk afkast. Vækstfondens finansiering afspejler virksomhedernes behov bredt set ift. kapitalbehov og risikoprofil, fra vækstlån³⁰, kautioner og ansvarlige lån, til venturekapital og investering i fonde.

I området: Lån og Kautioner, kommer Vækstfonden ind i billedet, når virksomheden mangler den yderste del af finansieringen for at kunne gennemføre en investering. Vækstfondens lån er derfor altid et supplement til andre former for finansiering, og har derfor tæt samarbejde med både banker, realkreditinstitutter, business angels, venturefonde og andre markedsaktører.

Ifølge Vækstfondens efterspørgsel efter revisorerklæringer, så indgår revisorattesterede årsrapporter – i lighed med tendensen hos andre kreditgivere – som hovedregel som ét element, blandt en række andre faktorer, i kreditvurderingsgrundlaget; men da Vækstfondens finansiering som anført er et supplement til anden finansiering, så vil en virksomhed i praksis alt andet lige opfatte Vækstfondens kreditvurderingskrav – også i forhold til revisorerklæringer – på linje med de krav, andre banker m.v. allerede har stillet og/eller vil stille.

FIGUR 4-4: SAMSPILLET MELLEM VIRKSOMHEDERNES UDVIKLINGSFORLØB OG DE FINANSIELLE AKTØRER. KILDE: REVISION & REGNSKABSVÆSEN, REVISOR 2020 TEMANUMMER, NOVEMBER 2014, SIDE 67: INVESTORSYNSPUNKT, VED JESPER JARLBÆK, NÆSTFORMAND FOR DVCA OG FORMAND FOR BAC.

Vækstfondens forretningsområde for Udlån og kautioner har ikke, som del af værdikæden, et vidt forgrenet distributionsled, hverken i form af fysiske filialer eller virtuelt/digitalt. Endvidere rådgiver Vækstfonden ikke. Vækstfonden har derfor behov for aktører (mellem-mænd) i den samlede værdikæde, imellem Vækstfonden og SMV'erne, for at: (1) Nå ud til relevante virksomheder, (2) Støtte virksomhederne i at gøre sig finansieringsparate, (3) Effektivisere kommunikation mv. i kreditgivningsprocessen og (4) Være løbende sparringspartner for virksomhederne til at opretholde en konkurrencedygtig forretningsmodel og dermed drive en forretning, der kan sikre forrentning og afdrag af ydet finansiering. Vækstfonden anfører en række cases fra praksis³¹, hvor revisor har udfyldt denne aktørrolle og argumenterer for, at revisor har både relevante forudsætninger og konkurrencemæssige fordele til at udbygge denne aktørrolle i værdikæden. Dette som supplement til, at revisor afgiver revisorerklæringerne til brug for kreditvurderingsgrundlaget.

Det forudsætter alt andet lige, at revisor har løbende adgang til virksomheden, herunder dialog med ledelsen for at udfylde denne rolle. Set ud fra et efterspørgselsperspektiv kræver det, at virksomhederne har/får behov for finansiering og vurderer at en mellemmand i den anførte form skaber konkret værdi for den enkelte virksomhed, herunder om det er revisor og/eller andre aktører, der bedst udfylder denne rolle.

For en uddybning af Vækstfondens forretning ud fra et efterspørgselsperspektiv, henvises der til artiklen³²: "Vækstfonden – få finan-

sieringen til at falde på plads", af vicedirektør i Vækstfonden Rolf Kjærgaard. Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, november 2014, side 42 – 52.

For at skabe overblik over relevante interessenter på investorsiden³³ er der, på baggrund af udførte interviews, taget udgangspunkt i følgende anerkendte³⁴ måde at anskue det finansielle økosystem på i samspillet mellem virksomhedernes udviklingsforløb og de finansielle aktører, jf. figur 4-4 ovenfor.

En af de nøgleproblemstillinger, der er fremkommet under interviews med de finansielle aktører ift. deres egen værdiskabelse er, at investormiljøet i Danmark – ud fra et investorperspektiv – vurderes at have en række udfordringer i Danmark, der har negativ indflydelse på investormiljøet. Det vanskeliggør virksomheders adgang til kapital og dermed Danmarks vækstmuligheder i det større perspektiv. For en uddybning af investorsynspunktet, henvises der til artiklen³⁵: "Investorsynspunkt", af Jesper Jarlbæk, Formand for Business Angels Copenhagen (BAC) og Næstformand for Danish Venture Capital and Private Equity Association (DVCA), Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, november 2014, side 64 – 70.

Til brug for Revisor 2020 analysen har vi ud fra et efterspørgselsperspektiv bedt finansielle aktører med udgangspunkt i deres egen værdiskabelse, at komme med forslag til revisorsstandens potentielle bidrag til at gå nye veje for at genskabe væksten i SMV laget. De konkrete, fremkomne forslag er følgende:

³⁶Revisor 2020 tip #1: Eftersom revisionshusene betjener virksomheder i alle stadier af deres udviklingsforløb og i alle størrelsesordner bør revisor have mulighed for at bringe et overblik til klienten over aktuelle muligheder for at aktivere nye aktører til understøttelse af virksomhedens næste udviklingstrin.

Revisor 2020 tip # 2: Revisionshusene har indsigt og resurser til løbende at kortlægge rammevilkårene i vores nabolande. Det bør indgå i en pro-aktiv rådgivning til virksomhederne om hvordan de bedst kan sikre deres fremtidige udvikling og vækst – også selvom dette medfører tab af arbejdspladser i Danmark.

Revisor 2020 tip # 3: Med konkrete eksempler på udflytning af arbejdspladser i hånden, bør revisorstanden gå forrest i påpegnings over for politikerne af hvilke rammevilkår bør forbedres for at sikre konkurrencedygtige betingelser for danske vækstvirksomheder fremover.

Revisor 2020 tip # 4: Umodne markeder er ofte fyldt med faldgruber og deres udvikling afhænger i høj grad af, at der kan skabes tillid til og blandt aktørerne. Med den meget tætte kontakt der er mellem virksomhederne og deres revisor, kombineret med revisors uafhængighed, har revisorstanden mulighed for aktivt at medvirke til sikring af transparens, klare spilleregler og troværdighed af de såkaldte alternative finansieringsformer.

Revisor 2020 Tip #5: Et af fundamentene i opretholdelse af investor- og långivertillid er, at virksomheden har "orden i penallhuset". Dette gælder især, hvor der er tale om et større antal investorer (eller långivere), hvor virksomhedens mulighed for en direkte dialog er begrænset. I dag er et af revisors hoved "produkter" revisionspåtegningen på årsrapporten. Hvis revisorstanden produktudviklede ydelsespalletten og skabte nogle tilsvarende klare erklæringer om graden af orden i virksomhedens systemer, ville det kunne styrke peer-to-peer udviklingen betragteligt. Til gavn for alle. I dag er den slags vurderinger kun at finde i revisionsprotokollen, som kun er til rådighed for en meget snæver kreds uden for bestyrelse og direktion. Jeg underkender på ingen måde kompleksiteten i at løse den opgave. Det er en enorm opgave, fyldt med (ansvarsmæssige) faldgruber. Men hvis der kunne skabes en de facto standard omkring den slags erklæringer, ville den blive efterspurgt af mange stakeholdere og revisors udbud af samfundsrelevante ydelser ville være stærkt forøget."

Interviews med en række andre business angels og ansvarlige for ventureinvesteringer, både med interesser i ind- og udland har indikeret, at en del af denne kategori af finansielle aktører i dag har vanskeligt ved at se revisors konkrete værdiskabende rolle i virksomheder med den type investorer. I visse kredse så vanskeligt, at de interviewede finansielle aktører ikke har fundet det relevant at komme med konkrete forslag til, hvordan revisor kunne spille en (større) værdiskabende rolle i 2020 perspektiv. Det kan dog på den baggrund ikke konkluderes, at revisorer er bevidst fravalgt af de interviewede aktører på feltet.

I forhold til investorsiden tegner det samlede billede således at, på opfordring er der eksempler på at finansielle aktører, med afsæt i deres egen værdikæde og værdiskabelse, er kommet med konkrete forslag til nye revisorprodukter og -services, også på erklæringsområdet. Det kan indikere, at der er potentiale for revisors produktudvikling, også på erklæringsområdet; men modsat synes der ikke at være udpræget enighed om efterspørgslen efter revisor på feltet, hverken i 2014 eller i 2020 perspektiv.

4.5 Tema 5: Offentlige myndigheders værdiskabelse og efterspørgsel

Godkendte revisorer har i 2014 – det vil sige i Revisor 2020 analysens udgangspunkt – monopol³⁷ på bl.a. afgivelse af visse revisionserklæringer³⁸ og er i den sammenhæng lovgivningsmæssigt udpeget til at være: 'Offentlighedens tillidsrepræsentant'³⁹. Derfor er såvel 'Offentligheden' i mere bred forstand, som offentlige myndigheder tillagt en del vægt i Revisor 2020 analysen, jf. også afsnit 3: Undersøgelsesdesign og rapporteringsstruktur. Nærværende afsnit omfatter offentlige myndigheders efterspørgsel med udgangspunkt i egen værdiskabelse.

En indledende undersøgelse har vist, at offentlige myndigheder i Danmark ikke umiddelbart – til brug for Revisor 2020 analysens formål – kan betragtes samlet. Dog tilsyneladende med bl.a. den undtagelse, at den overordnede aktuelle politiske dagsorden synes at være påvirket af en udpræget 'vækstdagsorden'.

Set i forhold til Revisor 2020 analysen har det den effekt, at det kan analyseres, hvad en given offentlig myndighed har af planer for SMV-indsats frem mod 2020; men set ud fra SMV'ens perspektiv vil det være en kombination af en række forskellige offentlige myndigheder, der skal samarbejdes med. Som anført i afsnit 4.3: Compliance og risici, har flere virksomheder, særligt de små, givet udtryk for, at forskellige myndigheder ofte kræver forskellig håndtering i praksis. Der henvises til afsnit 4.3 for de problemstillinger og behov, det åbner op for set ud fra et efterspørgselsperspektiv.

Med udgangspunkt i Revisor 2020 spørgeskemaanalysens resultater, hvor revisor udenfor monopolområdet er særligt efterspurgt ift. erklæringer på skattepligtig indkomst, er SKAT vurderet som relevant offentlig enhed til Revisor 2020 analysens formål. Ud over SKAT har der været dialog med en række andre offentlige myndigheder; men i

forhold til konkrete analyseresultater af direkte relevans for og indenfor rammerne af Revisor 2020, er det her alene vurderet relevant at fremhæve SKAT's tilgang. Det kan på den baggrund ikke konkluderes, at andre offentlige myndigheder i 2020 perspektiv ikke overvejer at efterspørge produkter og services vedrørende SMV segmentet, der udbydes og/eller potentielt kan udbydes af revisor.

Dialogen med SKAT har været forankret på direktionsniveau. Der har været afholdt 4 interviews i Revisor 2020 regi med forskellige enheder som repræsentanter for SKAT. Endvidere har SKAT holdt indlæg på Revisor 2020 workshoppen den 06.11.2014, jf. afsnit 5 nedenfor og suppleret dette indlæg med en artikel⁴⁰ skrevet til formålet i Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, november 2014. Overskriften har gennemgående været: SKATs SMV indsats frem mod 2020.

SKAT skal sikre, at virksomhederne betaler de skatter og afgifter, de hver især skal efter lovgivningen – hverken mere eller mindre. Udfordringen er, at der findes en væsentlig ubeskattet økonomi, der også kaldes "Skattegab", jf. SKATs Compliance undersøgelser er væsentligt, som nærmere redegjort for i SKATs artikel omtalt ovenfor. I forhold til SKATs SMV-indsats frem mod 2020, tales der overordnet om: En bred, effektiv indsats baseret på dyb viden, som SKAT forklarer således:

⁴¹"SKAT anvender altså frem mod 2020 en stadigt dybere viden om regelefterlevelsen på de specifikke områder til en mere effektiv ressourceallokering, som danner udgangspunkt for mere målrettede vejlednings og kontrolaktiviteter og arbejdet med at påvirke rammerne for skatteydernes adfærd. Både i form af input til forbedrede digitale løsninger, optimering af interne processer, regelændringer og øget samarbejde med såvel relevante eksterne parter som på tværs af offentlige myndigheder. Alt dette skal medvirke til at gøre det nemmere for virksomhederne at indberette korrekt og begrænse mulighederne for, at der sker fejl og overlagt omgåelse af reglerne".

I det omfang det realiseres, vil det set fra SMV'ernes side betyde, at det bliver nemmere for en virksomhed at indberette korrekt til SKAT, ligesom muligheder for fejl begrænses såvel for utilsigtede som tilslidte fejl.

Af mere konkrete tiltag i SKATs SMV indsats frem mod 2020, nævner SKAT bl.a. følgende, som nærmere redegjort for i SKATs artikel jf. ovenfor:

- SKAT fortsætter digitaliseringen
- Målrettet kontrol
- En tillidsbaseret tilgang baseret på erfaringer fra tax governance og udenlandske løsninger

I forhold til 'målrettet kontrol' anfører SKAT, at revisorerklæringer i dag spiller sammen med SKATs indsats. Et af hovedtemaerne i 2020 perspektiv synes at være behov for at udvikle effektive alternativer til efterfølgende enkeltssagskontrol, som er ressourcekrævende på en stor virksomhedsmasse som SMV'er.

I forhold til potentialet i en tillidsbaseret tilgang, så har SKAT erfaringer med 'tax governance projektet', som retter sig mod de allerstørste virksomheder i Danmark. Målet er, at der på baggrund af en gensidig tillid skabes sikkerhed for en høj løbende regelefterlevelse. Det gør, at SKAT på sigt kan anvende begrænsede ressourcer på omkostningstunge, bagudrettede kontroller, og virksomheden og dens bestyrelse får en sikkerhed for, at de transaktioner, der er fremlagt for SKAT er korrekte, og de økonomiske risici i årsregnskabet minimeres. Denne indsatsform er baseret på en 'én til én relation' og er derfor ikke anvendelig på en stor virksomhedsmasse som SMV'er. Andre lande har lignende ordninger⁴² med revisorer, der retter sig mod SMV segmentet, hvor revisor er aftalepart i stedet for virksomheden, men samtidigt også tager medansvar for de kunder (SMV'er), der medtages i ordningen. SKAT har ikke taget stilling til, om en sådan SMV-ordning kan implementeres i Danmark.

Set ud fra et virksomhedsperspektiv er der, baseret på udførte Revisor 2020 interviews med SMV'er, eksempler på, at SMV'er allerede i dag anvender revisor som led i egen forebyggende kontrol af, at gældende skatte- og afgiftsregler overholdes, jf. afsnit 4.3.

Der er derfor lagt op til ændringer i samspillet mellem SKAT, SMV'er og relevante eksterne parter, som eksempelvis revisorer, frem mod 2020. Revisor 2020 analysen kan ikke give noget entydigt svar på udfaldet; men kan jf. ovenfor alene anføre i hvilken retning SKAT's SMV-indsats frem mod 2020 peger, herunder de faktorer der vurderes at få betydning.

4.6 Tema 6: Øvrige interessenters værdiskabelse og efterspørgsel

Øvrige interessenter dækker i denne sammenhæng restgruppen i interessant universet, jf. figur 3.1 som ikke har været behandlet indtil nu i afsnit 4. Det er primært:

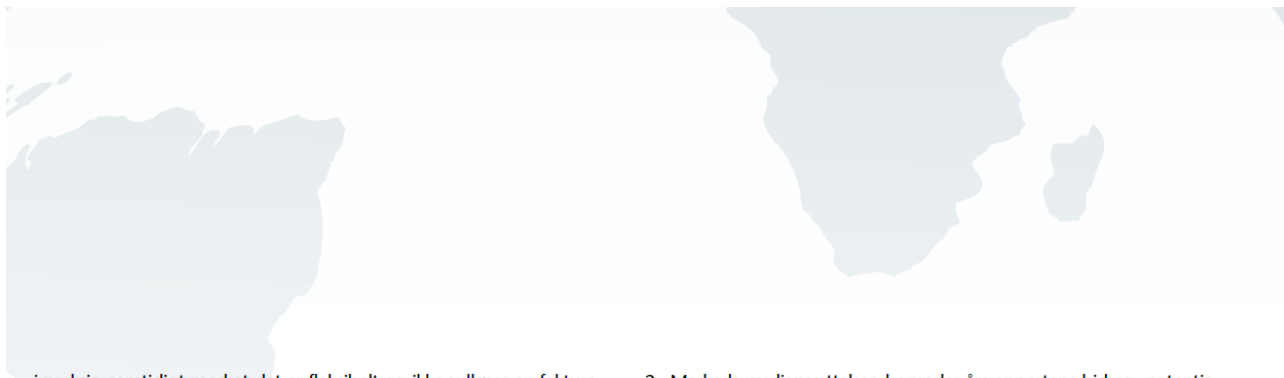
- Medier, herunder sociale medier
- Udbydere af efteruddannelse
- Forskning

Mediernes betydning for virksomhedernes valg af revisor er behandlet i afsnit 4.2: Leverandørvalg, hvortil henvises. Endvidere har der under de afholdte Revisor 2020 interviews været nævnt flere eksempler på, at virksomheder søger løsninger på operationelle forretningsmæssige udfordringer i sociale netværk (medier) blandt ligesindede, eksempelvis CFO netværk og controller netværk. Det er netværk, hvor der er opbygget tilstrækkelig tillid til, at forslag, løsninger, anbefalinger m.v. har både fornøden kvalitet og relevans til at kunne anvendes direkte

I forhold til potentialet i en tillidsbaseret tilgang, så har SKAT erfaringer med 'tax governance projektet', som retter sig mod de allerstørste virksomheder i Danmark. Målet er, at der på baggrund af en gensidig tillid skabes sikkerhed for en høj løbende regelefterlevelse.

i praksis, samtidigt med at det er fleksibelt og ikke udløser en faktura. Det tyder på, at sociale medier har potentiale til at blive substitut til imødekomme af en del af den efterspørgsel, der traditionelt har været rettet mod revisor.

I forhold til efteruddannelse har der i de senere år været indikatorer på en stigning i SMV'ers efterspørgsel efter uddannelse på ledelsesniveau. Som eksempel kan nævnes udbredelse af bestyrelsesuddannelser, andre bestyrelsestræningsforløb og formaliserede bestyrelsesfor­eninger, for både bestyrelser og ansatte i SMV'erne, som eksempelvis CEO og den økonomiansvarlige, der samarbejder med bestyrelsen.

Et af hovedformålene med professionalisering af SMV ledelsen er øget værdiskabelse. Hvad dette led i professionaliseringen af SMV'ers ledelser betyder i praksis for SMV'ers efterspørgsel i øvrigt i 2020 perspektiv, herunder i forhold til revisor relevante områder, er ikke inden for rammerne af Revisor 2020 analysen. Imidlertid er der, baseret på de afholdte interviews i Revisor 2020 regi eksempler på, at professionaliseringen af SMV ledelser ikke er et isoleret fænomen; men i praksis ses i sammenhæng med SMV'ens interessentunivers, herunder i samspillet med revisor.

I forhold til forskning, så er der i Revisor 2020 analysen, som anført i afsnit 3 og 4, i såvel spørgeskema som udførte interviews inddraget konkrete efterspørgselstendenser, herunder erklæringstyper og services, som er identificeret via screening af udenlandske forskningskilder.

En hovedtendens, der har skilt sig ud i Revisor 2020 analysens resultater er, at SMV'ers forretningsmodeller i stor udstrækning er under forandring og fortsat forventes at være det frem mod 2020. Eksempelvis vurderes digitalisering i stor udstrækning af få betydning for virksomhedernes værdiskabelse i 2020, herunder virksomhedernes egne forretningsmodeller. I dag driver en lang række af de virksomheder, der indgår i Revisor 2020, forretning på tværs af landegrænser. En del af virksomhederne er endvidere etableret med en forretningsmodel, der har et globalt potentiale og sigte i udgangspunktet. Modsat konkurrerer en lang række af disse danske SMV'er med udenlandske virksomheder, også på det danske marked. Disse tendenser har betydning såvel for virksomheden selv, som for dens interessenter.

Det er derfor undersøgt, hvilke forskningsmæssige problemstillinger, der knytter sig til disse tendenser og som er relevante for Revisor 2020's efterspørgselsbaserede formål. Baseret på indledende undersøgelser, der er benchmarket med internationale forskningskilder via professor H. David Sherman, Boston i USA⁴³, er der fremkommet nedenstående 4 forskningsmæssige fokusområder. De vurderes at være aktuelle i dag og vil sandsynligvis fortsat være relevante i et længere tidsperspektiv end 2020:

1. Kommunikation/oversættelse af forretningsmodel og performance, herunder på tværs af landegrænser. Hvordan kommunikeres værdiskabelse bedre, herunder som grundlag for vurdering af værdiansættelse?

2. Markedsværdiansættelser, herunder årsrapportens bidrag, potentialer og mangler til det formål.
3. Omfang og indhold af regnskabsrapportering, så det bedre afspejler performance og værdiskabelse.
4. Udfordringer ved at drive og udvikle forretning på tværs af landegrænser – internationalt og globalt – afledt af forskellige regelsæt for regnskabsaflæggelse.

H. David Sherman har i en artikel⁴⁴ i Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, november 2014 diskuteret disse 4 forskningsmæssige spørgsmål. I forhold til Revisor 2020 formålet, er nogle af de nøglespørgsmål, professor H. David Sherman stiller i den sammenhæng følgende:

"The question to be considered is: Have we translated and communicated the business model clearly and completely to allow investors and lenders to understand the potential value of the business?"

The related question for the accountants is: How active and proactive should we be in providing this translation service? Where the cultural, political and regulatory differences are substantial, as with cross-border investments, does the translation help targeted investors understand the value of the business?"

Citat: Professor H. David Sherman MBA, DBA, CPA – DMSB School of Business – Northeastern University – Boston. Revision & Regnskabsvæsen, November 2014, side 7.⁴⁵

De nævnte 4 fokusområder er inddraget i de afholdte Revisor 2020 interviews. Regnskabsregulering isoleret set synes ikke at have stor fokus hos de interviewede virksomheder. Til gengæld har det betydning løbende at kunne kommunikere værdiskabelse og forretningsmodel klart og fuldstændigt for at give investorer, långivere og andre interessenter mulighed for at forstå virksomheden i den sammenhæng den indgår i, den potentielle værdi af virksomheden samt dens kreditværdighed.

Forskningsmæssigt er det tilsyneladende til diskussion, hvordan denne efterspurgt oversættelse og kommunikation af en virksomheds forretningsmodel m.v. vil blive imødekommet frem mod 2020, herunder samspillet mellem regulering, revisorer og andre interessenter i et internationalt og globalt lokaliseret marked.

I forhold til kommunikation, herunder revisors kommunikation med SMV'er og markedet i øvrigt, så er det perspektiv inddraget i Revisor 2020 analysen ved bidrag fra hjerneforskningen. Det har ikke været tillagt stor vægt i Revisor 2020 sammenhæng; men de analyser på feltet, som Revisor 2020 har afdækket, tyder på, at med de relativt begrænsede analyser, der er tilgængelige for danske revisorperson­typer, vil revisor som personprofil ikke nødvendigvis hjemmæssigt have

relevante kommunikationskompetencer til at være i stand til at imødekomme kommunikations- og oversættelsesefterspørgslen beskrevet ovenfor⁴⁶. Dette selv om revisor måtte være fagligt kyndig inden for regnskab og værdiansættelse. Til gengæld er der i dag tilsyneladende forskningsmæssigt belæg for, at mennesker kan udvikle hjernen individuelt. Vi kan ikke ændre vores profil grundlæggende; men hvis vi som mennesker arbejder bevidst, så vil vi typisk blive dygtigere til nogle nye ting samtidigt med, at vi bliver dygtigere det til, vi er gode til i forvejen.

Baseret på Revisor 2020 interviews, vil digitaliseringsmegatrenden i den forbindelse formentligt få en central rolle. Eksempelvis ved at kommunikations- og oversættelsesopgaven vil blive yderligere – måske på visse områder fuldstændigt – digitaliseret.

5. Workshop den 06.11.2014: Fremlægning, fortolkning og videreudbygning af Revisor 2020 analysen

Som anført i afsnit 3: Undersøgelsesdesign og rapporteringsstruktur, blev de foreløbige resultater – jf. også nærværende rapport – af revisor 2020 analysen fremlagt, fortolket og videreudbygget på en workshop den 06.11.2014 afholdt i Industriens hus i København. På workshoppen var de 3 hovedkategorier repræsenteret: (1) Virksomheder, (2) interessenter herunder interessentkategorier jf. figur 3.3 og (3) revisorer. I øvrigt var Workshoppen åben for deltagelse. Som grundlag for dialog på workshoppen var der indlæg fra følgende⁴⁷:

Efterspørgselssiden⁴⁸

- Revisor 2020 konsortiet
- Erhvervsstyrelsen
- International forskning⁴⁹
- Vækstfonden (Lån og kautioner)⁵⁰
- Virksomhed
- SKAT⁵¹

Udbudssidens refleksioner på efterspørgsel

- FSR – danske revisorer⁵

Ud over drøftelse, fortolkning og perspektivering af de foreløbige resultater af revisor 2020 analysen og dermed fundamentet i nærværende afrapportering, var output af workshoppen endvidere forslag til innovative produkter og services, der har potentiale til at dække den drøftede 2020 efterspørgsel. Hovedtræk af de foreslåede tiltag er følgende:

Tillid og synlig værdi

- "Bøvl-løseren": Påtage sig rollen med at løse og forebygge virksomhedens "bøvl", eksempelvis i forhold til håndtering af en virksomheds samlede rapporteringskrav til offentlige myndigheder og veri-

fikation af/ hjælp til, at virksomheden håndterer relevant regulering effektivt og korrekt.

- Revisor/leverandør i "tandlægerollen": "Tandstatus, periodiske tandlægeeftersyn og forebyggende tandpleje", anvendt i overført betydning som inspiration til revisors fremtidige rolle og produkt/-service palette.
- Værdiskabende fortolkningsdialog: Fokus på dialog med ledelsen om virksomhedens mulige værdiskabelse i fremtiden og afledte risici med afsæt i virksomhedens validerede realtidsrapportering.
- Værdiskabende mellemmandsrollen: En proaktiv partner for virksomheder der bringer aktører sammen til at imødekomme konkret efterspørgsel, eksempelvis virksomhed og relevante finansieringsudbydere.
- Kreditpåtegning (erklæring) målrettet de specifikke forhold, banker/kreditgivere primært har behov for til brug for kreditvurdering. Efterspørgsel efter denne erklæring vil være markedsbaseret.
- Skatteplanlægningsprodukter/-services til brug for simulering af konsekvenserne af virksomhedens forskellige forretningsmodelsovervejelser.

Digitalisering og data

- Valideringsprodukter/-services til validering af realtidsdata, herunder realtidsrevision uden revisor.
- Imødekomme efterspørgsel i realtid: "Hot-line" løsninger, hvor der er kvalificerede, praktisk anvendelige on-line svar på virksomhedens udfordringer, eksempelvis fagligt og systemmæssigt.
- Dataanalyser med visualisering af, hvad forskellige ledelsesbeslutninger vil have af konsekvenser
- Benchmarkanalyser og videnfacilitator eksempelvis ift. branche.
- Cash flow analyseprodukter/-services, der kan anvendes af eksempelvis virksomheder, investorer, kreditgivere og myndigheder, såvel individuelt som i samspillet imellem parterne.
- Processer i den digitale værdikæde: Re-design og effektivisering af processer og systemanvendelse, så virksomheden udnytter potentialet i digitaliseringen, også i samspillet med interessenter i den samlede værdikæde, som virksomheden indgår i.
- Transparensfacilitator i samspillet mellem virksomhed, offentlige myndigheder og 3. mand, så valide digitaliserede data flyder lovligt, omkostningseffektivt, rettidigt og sikkert mellem relevante parter.

6. Tværgående analyseresultat: Efterspørgsel efter erklæringer

Efterspørgslen efter erklæringer har i Revisor 2020 projektet været tilfaldt vægt, da erklæringer i dag dels anvendes af myndigheder dels offentligheden i bred forstand og revisor er én blandt flere udbydere til at afgive erklæringer.

Det har derfor været relevant at undersøge, hvordan efterspørgslen efter andre erklæringsformer end på revisors erklæring på årsregnskabet (historisk finansiel information), set fra virksomhedernes, de offentlige myndigheders og øvrige interessenters perspektiv. I Revisor 2020 analysen er en række erklærings typer eksempelvis på systemer, fremadrettede informationer og helt nye områder inspireret fra udlandet inddraget, såvel i spørgeskemaundersøgelsen som i interviews, jf. afsnit 4.3.

Hvad angår virksomheder, så er der – med henvisning til afsnit 4.3 – ikke forhold, der klart understøtter, at efterspørgsel efter andre erklæringsformer end på årsregnskab og skattepligtig indkomst, vil være drevet af SMV'erne selv frem mod 2020.

Investorvinklen påpeger, jf. afsnit 4.4, at hvis revisorstanden produktudviklede ydelsespaletten og skabte nogle klare erklæringer om graden af orden i virksomhedens systemer, ville det kunne styrke tilliden i bl.a. investor og långivermiljøet. Der argumenteres i den forbindelse med, at hvis der kunne skabes en de facto standard omkring den slags erklæringer, ville den blive efterspurgt af mange stakeholdere og revisors udbud af samfundsrelevante ydelser ville være stærkt forøget. Det anerkendes samtidigt, at denne opgave er kompleks; men det tyder på en latent efterspørgsel efter andre erklæringsformer.

Endeligt har det fra offentlige myndigheder ikke kunne identificeres konkrete efterspørgselssignaler i forhold til andre erklæringsformer frem mod 2020. SKATs overordnede overvejelser om blandt andet en form for tillidsbaseret tilgang som supplement til SKATs øvrige SMV-indsats frem mod 2020, kan muligvis rumme erklærings elementer; men det er fortsat helt uafklaret.

Baseret på de gennemførte analyser er det derfor ikke klart, hvilken rolle andre erklæringer end på historisk finansiel information vil få i 2020 og hvem der vil efterspørge dem ift. SMV'erne. Det skal ses i sammenhæng med de problemstillinger, der er drevet af udfordringer i samspillet mellem: Digitalisering, risikostyring og regulering, jf. afsnit 4.3.

7. Efterspørgsel i 2020 perspektiv: Udviklingsfaktorer og -kræfter

Dette afsnit omfatter en sammenfatning af de skønnede udslagsgivende faktorer for efterspørgsels udvikling frem mod 2020, samt kræfter, der skønnes at påvirke disse faktorer. Det er udarbejdet på baggrund af et skøn over hyppigst anførte faktorer og kræfter fra respondenterne igennem hele Revisor 2020 analysens forløb.

Der er i sagens natur forbundet med stor grad af usikkerhed med denne opsummering, alene af den grund at respondenternes svar typisk er begrundet i forventninger til fremtidige forhold i 2020 perspektiv; men det er medtaget for at afspejle de spørgsmål, der bliver stillet af respondenter, hvor svar p.t. ikke kendes og derfor ikke kan efterprøves; men som tilsyneladende alligevel har en indflydelse på

efterspørgsels udviklingsretning og –hastighed frem mod 2020.

Revisor 2020 perspektiveringsspørgsmål:

- Synlig værdi: Hvor langt kan revisor og revisorvirksomhed bevæge sig væk fra kerneaktiviteten: 'Revision', før efterspørgselsiden i SMV segmentet, offentlige myndigheder og øvrige interessenter anser revisorbegrebet for udhulet?
- Tillid: Hvad betyder udvikling i anvendelse af begrebet: 'Tillid', for efterspørgslen efter revisors ydelser og for revisors rolle i 2020?
- Digitalisering: I hvilket omfang bliver efterspørgselsbaserede digitaliseringsløsninger substitut for revisors produkter og -services i 2020?
- Data: Hvilken indflydelse får udvikling i data-universet, herunder adgang til data, datavalidering, databearbejdning, datatransparens og datasikkerhed, på SMV segmentets og offentlighedens efterspørgsel efter revisors ydelser i 2020?
- Omstillingsevne: I hvilket omfang er efterspørgselsbaseret produktudvikling, herunder ændringer i revisors forretningsmodel, forudsætning for konkurrencedygtighed i 2020?

Noter

- 1 Revisor 2020 konsortiets formål og projektførløb, som anført i afsnit 2, er et uddrag af Revisor 2020 konsortieaftalen, maj 2014.
- 2 I Revisor 2020 analysen er 'NPIE'erne' af praktiske årsager generelt benævnt SMV (forkortelse for: Små og Mellemstore virksomheder), da det er et bedre indarbejdet begreb i praksis i analysens modtagerkreds.
- 3 Forkortelse for: Public Interest Entities.
- 4 Da Revisor 2020 analysens formål er efterspørgselsbaseret, vil interviews med revisorerne (udbudssiden) ikke fremgå eksplicit i Revisor 2020 afrapporteringen.
- 5 De anvendte megatrends fra Institut for Fremtidforskning er offentliggjort i Revision & Regnskabsvæsen, nr. 1, 2012 og er endvidere offentliggjort på Revisor 2020 hjemmesiden: <http://on.karnovgroup.com/revisor2020>
- 6 Se professorens baggrund på: www.damore-mckim.northeastern.edu/en/faculty/s/sherman-h-david
- 7 Den anvendte brancheopdelingen, jf. figur 3.2, er foretaget ud fra Danmarks statistik: Dansk Branche kode 2007, <http://www.dst.dk/da/Statistik/Publikationer>.
- 8 <http://on.karnovgroup.com/revisor2020>
- 9 32 af de i alt 50 virksomheder, svarende til 64 % af de interviewede virksomheder, har prioriteret at besvare spørgeskemaet forud for interview. Graferne i afsnit 4 omfatter alene modtagne spørgeskemabesvarelser; men resultater fra alle virksomhedsinterview er inddraget i den samlede analyse, jf. redegørelse for anvendte metode, forberedelse af interviewguides m.v. i afsnit 3: Undersøgelsesdesign og rapporteringsstruktur.

- 10 "Hvilke interessenter har i dag – efter din vurdering – væsentlig indvirkning på værdiskabelsen og dermed værdiansættelsen af din virksomhed/organisation? [Det er muligt at vælge flere svar]".
- 11 Interessentkategorien: Leverandører, indgår som nr. 3 i dag med 12 %
- 12 Omsætning < 8 mio.DKK. For et konkret eksempel herpå henvises til artikel i Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer november 2014, side 30: "Stein-Back SMV'en, der efterlyser revisors brug af højre hjernehalvdel".
- 13 Eksempelvis kan et revideret årsregnskab indgå som en forudsætning for at give en 'Business-to-Business' kundekredit.
- 14 32 af de i alt 50 virksomheder, svarende til 64 % af de interviewede virksomheder, har prioriteret at besvare spørgeskemaet forud for interview. Graferne i afsnit 4 omfatter alene modtagne spørgeskemabesvarelser; men resultater fra

alle virksomhedsinterview er inddraget i den samlede analyse, jf. redegørelse for anvendte metode, forberedelse af interviewguides m.v. i afsnit 3: Undersøgelsesdesign og rapporteringsstruktur.

- 15 Virksomhedsstørrelse defineres i Revisor 2020 sammenhæng ud fra omsætning jf. afsnit 3: Undersøgelsesdesign og rapporteringsstruktur.

- 16 I spørgeskemaet er kategorien små virksomheder defineret som: Omsætning < 8 mio.DKK jf. afsnit 3.

- 17 Virksomheder med en omsætning > end 72 mio.DKK

- 18 32 af de i alt 50 virksomheder, svarende til 64 % af de interviewede virksomheder, har prioriteret at besvare spørgeskemaet forud for interview. Graferne i afsnit 4 omfatter alene modtagne spørgeskemabesvarelser; men resultater fra alle virksomhedsinterview er inddraget i den samlede analyse, jf. redegørelse for

Fordi rådgivning er mere end viden

Kompetent rådgivning kræver ikke blot, at du har den rette viden. Du skal også vide, hvor du finder den indsigt, du mangler. Og for at gøre det effektivt, behøver du de rette værktøjer.

Alting ét sted
Med Karnov Skat & Regnskab har du alt samlet ét sted. Let tilgængeligt, intuitivt opbygget og altid opdateret. Én samlet løsning, der letter din research og giver dig mere tid til dine kunder. Tid der er central for at levere den bedste rådgivning, hvor din viden og evner kommer til udtryk, og værdien bliver tydelig for kunden.

Gør det komplekse enkelt
Og ligesom du, gør vi også en dyd ud af at gøre det komplekse enkelt, så du kan træffe bedre beslutninger. Hurtigere. Vi guider dig effektivt gennem indholdet, letter videndeling, holder dig opdateret og gør det muligt for dig at optimere ressourcerne.

**Læs mere om Karnovs univers på
www.karnovgroup.dk/raadgiv**

**KARNOV
GROUP**

anvendte metode, forberedelse af interviewguides m.v. i afsnit 3: Undersøgel-
sesdesign og rapporteringsstruktur.

- 19 Virksomheder med en omsætning < 8 mio.DKK.
- 20 Virksomheder med en omsætning > end 72 mio.DKK
- 21 Virksomheder med en omsætning < 8 mio.DKK.
- 22 De 27 foreslåede produkter/services dækker et bredt spektrum, lige fra revisorerklæringer, der i 2014 er lovpligtige (revisors monopol), til områder hvor revisor er i fri konkurrence. Inspireret i særlig grad af vores screening af internationale forhold og tendenser på feltet, er der endvidere medtaget produkter/serviceområder, som revisorvirksomhed i Danmark ikke traditionelt har været kendt for ud fra et efterspørgselsperspektiv. Som eksempler kan nævnes: (1) Nye påtegningsprodukter til risikooptimering [F.eks. ICT sikkerhed, fælles samarbejdsprodukter med andre kompetenceområder], (2) Forlænget Going Concern erklæringer, (3) Besvigelserklæringer, (4) Privat Equity investor, (5) Finansiering, (6) Revisor som bestyrelsesmedlem, (7) Revisor som IT-mæssig frontrunner [F.eks. ift Skyen, big data, fælles IT data virksomhed og revisor], (8) Software, (9) Digitaliseret realtidsrevision og (10) Intelligence.
- 23 32 af de i alt 50 virksomheder, svarende til 64 % af de interviewede virksomheder, har prioriteret at besvare spørgeskemaet forud for interview. Graferne i afsnit 4 omfatter alene modtagne spørgeskemabesvarelser; men resultater fra alle virksomhedsinterview er inddraget i den samlede analyse, jf. redegørelse for anvendte metode, forberedelse af interviewguides m.v. i afsnit 3: Undersøgel-
sesdesign og rapporteringsstruktur.
- 24 Revisor 2020 projektet har herudover i 2014 haft en del dialog med en række andre interessenter i kategorien: Kapital- og likviditetsfremskaffelse, der ikke har ønsket at indgå direkte i Revisor 2020 analysen, bl.a. Finanstilsynet, www.finanstilsynet.dk.
- 25 www.finansraadet.dk.
- 26 www.vf.dk
- 27 www.dvca.dk
- 28 Repræsenteret ved næstformand Jesper Jarlbæk DVCA, www.jarlbæk.net
- 29 Se eksempelvis Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, november 2014, side 62: Finansrådet, ved Martin Thygesen, Kontorchef – regulering og økonomi og Bo Lund Christensen, Juridisk konsulent regulering og jura, citat 1 – 3.
- 30 Vækstfonden yder lån direkte til små og mellemstore virksomheder.
- 31 Se Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, november 2014, side 45 – 52.
- 32 Artiklen er gratis tilgængelig på Revisor 2020 hjemmesiden: <http://on.karnovgroup.com/revisor2020>.
- 33 Udvalgelse af Revisor 2020 interessenter, jf. 3 afsnit figur 3.3, har taget udgangspunkt i figur 4-4 med det formål at få alle finansielle hovedaktører repræsenteret.
- 34 Kilde: "Investorsynspunkt", af Jesper Jarlbæk, Formand for Business Angels Copenhagen (BAC) og Næstformand for Danish Venture Capital and Private Equity Association (DVCA), Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, november 2014, side 66.
- 35 Artiklen er gratis tilgængelig Revisor 2020 hjemmesiden: <http://on.karnovgroup.com/revisor2020>.
- 36 Kilde: "Investorsynspunkt", af Jesper Jarlbæk, Formand for Business Angels Copenhagen (BAC) og Næstformand for Danish Venture Capital and Private Equity Association (DVCA), Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, november 2014.
- 37 En analyse af lov-monopolets samfundsmæssige værdi og værdiskabelse i øvrigt er ikke omfattet af Revisor 2020 formålet, ud over de efterspørgselsbaserede konklusioner, der er identificeret via efterspørgselsanalyser af interessenter i øvrigt.
- 38 Jf. Årsregnskabsloven afsnit VIII, kapitel 17: Revision m.v. af årsrapporten.
- 39 Jf. Revisorlovens § 16.
- 40 Artiklen er gratis tilgængelig Revisor 2020 hjemmesiden: <http://on.karnovgroup.com/revisor2020>.
- 41 Kilde: Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 Temanummer, november 2014: "SKATs SMV-indsats frem mod 2020", side 54 – 61. Artikel af Gert Jensen, fungerende underdirektør, Store selskaber, SKAT Indsats. Oplægsholder, Revisor 2020 og Dorte Palm, Kommunikationspartner, SKAT Indsats. Artiklen er gratis tilgængelig på Revisor 2020 hjemmesiden: <http://on.karnovgroup.com/revisor2020>
- 42 Erfaringer med ordninger fra Holland er beskrevet i artiklen: "Horizontal monitoring eller tillidsbaseret kontrolaftale". Revision & Regnskabsvæsen, nr. 12, december 2011, side 92 – 99. Forskningsleder, lektor Jens Kr. Elkjær, phd. og professor Mogens Kühn Pedersen, dr. merc, CBS.
- 43 Jf. afsnit 3: Undersøgel sesdesign og rapporteringsstruktur, er det valgt at anvende professor H. David Sherman, Boston i USA som led i benchmark af Revisor 2020 med internationale tendenser.
- 44 Artikel af Professor H. David Sherman, Boston: "Global issues in Shareholder Reporting through 2020 – Four emerging challenges for the accounting profession. Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, november 2014, side 16 -27. Artiklen er gratis tilgængelig på Revisor 2020 hjemmesiden: <http://on.karnovgroup.com/revisor2020>
- 45 Artiklen er gratis tilgængelig på Revisor 2020 hjemmesiden: <http://on.karnovgroup.com/revisor2020>
- 46 For en uddybning henvises til artiklen: "Stein-Beck. SMV'en der efterlyser revisors brug af højre hjernehalvdel". Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, november 2014, side 30 -39. Ulla Brandt, chefkonsulent i Dansk Erhverv samt Anni H. Haraszuk, E-MBA og statsautoriseret revisor. Artiklen er gratis tilgængelig på Revisor 2020 hjemmesiden: <http://on.karnovgroup.com/revisor2020>
- 47 Workshopens program og plancher fra indlæg er tilgængelige på Revisor 2020 hjemmesiden: <http://on.karnovgroup.com/revisor2020>
- 48 Indlægsholdere fra efterspørgselsiden var udvalgt ud fra interessant universet i figur 3.1 for at tilstræbe repræsentativitet.
- 49 Indlæg på workshop ses i sammenhæng med artikel i Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, 11/ 2014.
- 50 Indlæg på workshop ses i sammenhæng med artikel i Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, 11/ 2014.
- 51 Indlæg på workshop ses i sammenhæng med artikel i Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, 11/ 2014.
- 52 Indlæg på workshop ses i sammenhæng med leder i Revision & Regnskabsvæsen, Revisor 2020 temanummer, 11/ 2014.